

Victor MIHĂILESCU-CRAIU:

„Casa Sadoveanu”

În apărarea

poeziei

excelsior

**IOANID
ROMANESCU**

Spirit pragmatic sau romantic meditănd pe marginea trecerii timpului „din lăuntru fiecareia”, Ioanid Romanescu exprimă, în scrisul său, „paradoxul” poetului de totdeauna, care sună astfel: „să exiști fără să trăiești/ să spulberi totul într-o idealitate/ din care abia dacă numele tău/ s-ar întoarce vreodată”

(Ioan HOLBAN, Apărarea poeziei)

UN IEȘEAN LA NEW YORK

În pagina 6, un interviu cu

GEORGE FOCA-RODI

CRONICA ORAȘULUI

pag. 5

CRONICA LITERELOR

pag. 8-13

CRONICA ARTELOR

pag. 16-17

CRONICE ȘI ANACRONICE

pag. 19-20

„Televiziunea a devenit exilul meu acceptat”

o convorbire IOLANDA MALAMEN – LUCIA NEGOIȚĂ

pag. 9

ANCHETĂ „CRONICA VECHE”

CUM A INFLUENȚAT LIBERTATEA SCRISUL DUMNEAVOASTRĂ?

pag. 12-13

Alexandru ZUB: ERUDIȚIA ÎN SLUJBA CULTURII (pag. 15)

PATRU RĂSPUNSURI LA ÎNTREBAREA

DE CE NU MERGE?

(pag. 3-4)

- cronica actualității • cronica limbii • cronica lecturilor • cronica recuperări • cronica meridiane • moment • sport •

inedit

însemnări și desene de

CEZAR PETRESCU

„LA DOMNIA DIN BÂRLAD...”

Cum se știe, **Eminescu** nu a avut parte de o casă a lui. A peregrinat de la Cernăuți la Viena, de la București la Iași... Casa lui a fost deseori o... gazdă (mai mult sau mai puțin comodă; fie, să zicem, în bojdeuca lui Creangă, la Ioan Slavici sau în casa bătrânească a comisului Vasile Pogor – tatăl junimistului). Alteori, după cum mărturisesc prietenii, dormea în poduri cu fân (la mănăstiri sau prin satele revizoratului școlar). Oricum, se odihnea simbolic și nu prea își găsea locul, fie că era sufleor sau jurnalist, student sau director de bibliotecă universitară.

Eminescu a iubit Bârladul (cum și alte multe târguri și vechi cetăți). Se cunoaște cultul lui pentru domnitorul *Alexandru Ioan Cuza* (născut la Bârlad, după relativ recente documente, argumentate de istoricul Dumitru Ivănescu, aflate la Paris) și pentru marele om de stat *Manolache Costache Epureanu* (pașoptist, unionist, de trei ori prim-ministru, inițiator și coalizator al primului partid politic constituit din grupările liberale și conservatoare din România – PNL – la 24 mai 1875). *Manolache Costache Epureanu* este cel care l-a remarcat, la Iași, pe tânărul Eminescu și l-a solicitat redactor al celebrei publicații bucureștene „Timpul”.

După 1990, baaadenii l-au onorat, în absolut, în două chipuri. Liceul numărul 1 (îi mai spuneam și „Liceul din deal”) se numește „Mihai Eminescu” (și cu gândul la perioada în care poetul a fost un riguros revizor școlar prin satele și școlile fostului ținut Vaslui).

Al doilea eveniment s-a întâmplat în acest an, chiar de 15 ianuarie (când parte dintre noi eram pe urmele poetului la... Cernăuți, Herța, Botoșani și Ipotești, la manifestări coordonate de Gellu Dorian). Casa limbii române și-a mai găsit o exprimare în formulă eminesciană. Grație infatigabilului medic, publicist, colecționar, mecena, pre numele său binecuvântat **Constantin Teodorescu**, un fragment dintr-un complex de clădiri vechi, admirabil restaurat și înobilat de valori culturale diverse, a devenit **Centrul „Mihai Eminescu”**.

Se cunosc tradițiile școlii bârlădene... Pe la anul 1893, în nordul orașului, lângă Grădina publică, pe Bulevardul „Gheorghe Palade” nr. 11, începe construcția unei podoabe arhitecturale (după modelul Arsenalului din Veneția, zidire din cărămidă – de aici și denumirea populară de „Casa roșie” sau „Casa cărămizie”).

Impunătorul edificiu a găzduit Școala Normală de Băieți „Principele Ferdinand”. În timpul Primului Război, construcțiile sunt ocupate de diferite comandamente. În 1940 edificiul suferă după devastatorul cutremur. În 1944, școala este complet evacuată, găzduind spitalul militar. În noaptea de 23 spre 24 august, clădirea principală este complet distrusă de un incendiu. În anii postbelici, construcția se ruinează complet. Din materialele rămase se zidește sediul Securității. Terenurile din preajmă (cuprinzând, între altele, Școala de aplicație, laboratoarele, amfiteatrele, sala de spectacole, biblioteca, anexele fermei școlare și alte spații cu destinație de învățământ) devin primul cartier de blocuri destinat lucrătorilor Fabricii de rulmenți.

Și fiindcă, vorba sorescianului poet, „toate trebuiau să poarte un nume”, fragmentul de monument rămas din vechile edificii a revenit în circuit public, într-un chip european. Colecția impresionantă a doctorului Constantin Teodorescu (sprijinit în efort de autoritățile locale, aflate sub bagheta inspirată a primarului inginer *Constantin Constantinescu*) însumă, selectiv, peste 200 de lucrări plastice, semnate, între alții, de Sabin Bălașa, Dan Hatmanu, Cela Neamțu, Dumitru Passima, Dragoș Pătrașcu, Vasilian Doboș, Florin Buciualec...

Peste 6000 de volume cu și despre Eminescu întregesc circuitul de vizitare. Multe alte surprize documentare sunt de descoperit (Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Cezar Ivănescu). În context, în spațiul verde din fața monumentului tronează încă o lucrare reușită realizată de excepționalul *Marcel Guguianu* (pe care l-am regăsit și la Cernăuți, cu un bust Eminescu amplasat în ograda lui Aron Pumnul).

Murmurăm la plecare (cu gândul revenirii pe îndelete în orașul lui Tache, Ianke și Cadâr), versurile eminesciene mai puțin cunoscute:

*Sus în curtea cea domnească,
La domnia din Bârlad,
Șade tânăr domnul Vlad (...)*

*Sala-i mare, strălucită,
Masa-i albă, oaspeți mulți,
Vorbe dulci să tot ascuți,
Chiar lumina-i îndrăgită
De ochi lucii, de ochi mulți.*

Lucian VASILIU

Scrisoare de peste Prut

UN BAL AL CĂRȚILOR

În fiecare primăvară, în aprilie, la Chișinău are loc o adevărată sărbătoare a Cărții – *Salonul Internațional de Carte pentru Copii*. Sărbătoare a Cărții și a micilor-mari cititori, devenită tradițională grație inițiativei Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”, în fruntea căreia se află o Doamnă, *Claudia Balaban*, care și-a consacrat întreaga viață Bibliotecii. Director general și, de asemenea, președinte al secției Naționale IBBY fiind, dorița doamnei Balaban a fost/este aceea de a aduce cuvântul scris în fiecare familie, de a-i conferi Cărții statutul de sfetnic al Copilăriei. În mare măsură i-a reușit. Câțiva scriitori din Republica Moldova, cei mai fideli copilăriei (Grigore Vieru, Spiridon Vangheli, Vasile Romanciuc, Aurel Scobioală, Arcadie Suceveanu), datorită (și) spiritului întreprinzător al doamnei Claudia Balaban, au fost traduși și remarcați la nivel internațional.

Ajuns la cea de a XV-a ediție – vârsta adolescenței – de această dată Salonul de Carte mi s-a părut cu totul deosebit. Și pentru că a plouat și a tot biciuit un vânt irezistibil patru zile, doar în ultima zi ivindu-se de printre norii plumburii soarele, special pentru a asista la festivitatea de decernare a premiilor. În postură de cel mai auster judecător (presupun!) Momentul fascinant pentru mine a fost să văd în fața vitrinelor *cozi* ale celor dornici de a procura o carte. Copii mari și mici. Dar mai ales pici. La un moment dat, a trebuit să intervină paza pentru a calma spiritele. Iar șiragul de copii și elevi, care se perindau de la grădinițele, școlile și liceele din oraș spre Centrul Internațional de Expoziții MOLDEXPO, părea nesfârșit. Pe nimeni n-a speriat ploaia. Nu exagerez! În aceste zile, toate drumurile Chișinăului duceau spre Carte.

La deschidere, a dat tonul evenimentului președintele interimar al Republicii, domnul Marian Lupu, care de câțiva ani patronează buna desfășurare a Salonului de Carte pentru Copii și care a remarcat momentul inedit al acestei ediții: „În acest Salon suntem martorii unui proces în dezvoltare, la care participă 140 de edituri din 13 țări, cu 15 mii de titluri de carte...”. Domnul Marian Lupu a avut și misiunea de a înmâna prestigiosul premiu al Salonului, acordat familiei *Caia*, din Târgu Neamț: doamnei *Olga*, strănepoata lui David Creangă, din Pipirig, și preotului-profesor *Teoctist Caia*. Din 1990, de când s-a putut intra în Țară, familia *Caia* a găzduit sute și sute de copii din Basarabia, dornici de a ajunge la baștina lui Creangă, meritul cel mare fiind al Doamnei *Olga Caia*, autoarea a două cărți evocatoare: una despre Grigore Vieru, editată în urmă cu un an, cealaltă, *Spiridon Vangheli pe drumuri nemțene*, lansată în cadrul acestei ediții a Salonului. Onorată de distincția primită, doamna *Olga Caia* a mărturisit: „Salonul m-a făcut să devin mai strănepoată decât eram a lui Ion Creangă”. Prezentă la Salon, alături de bunici, a fost încă o *crenguță*, nepoata *Anais*...

Au urmat 130 de lansări de carte, desfășurate în incinta pavilionului oferit expozițiilor, dar și la Casa Limbii Române, la Uniunea Scriitorilor, la Bibliotecile „B.P. Hasdeu” și „Onisifor Ghibu”. Un adevărat bal al Cărților. Cu oaspeți dragi, scriitori sosiți din Țară: Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Cassian Maria Spiridon, Daniel Corbu, Catinca Agache, Constantin Parascan, Ion Muscalu, Liviu Pendefunda, Valentin Talpalaru (Iași)... S-a discutat, s-a recitat, Cuvântul și Copiii aflându-se în capul mesei. La Salon și-au prezentat creațiile publicate în volume copiii-autori, printre laureați evidențiindu-se două copile venite de la Iași: *Cassandra Corbu* și *Elleny Pendefunda*, ambele premiate de revista „Florile dalbe”.

Tradițional, fiecare vizitator (mic-mare!) al Salonului beneficiază de un cadou – o carte surpriză, care, de obicei, este scrisă de autorul care s-a învrednicit de premiul „Cartea anului” la ediția precedentă. În acest an premiul i-a revenit prozatorului *Nicolae Rusu*, pentru volumul *Frați de stele*.

Au fost decernate multe premii speciale, premiul cel mare la această ediție fiind cucerit de un prozator-surpriză, care până acum a scris doar pentru vârstnici. E vorba de *Nicolae Popa* și cartea sa *Baloane cu elefanți*. Premiul „Igor Vieru” pentru întreaga activitate în domeniul ilustrației de carte pentru copii a fost atribuit *Violetei Zambulica-Diordiev*. Și, spre marea mea bucurie și surpriză, prestigiosul și cel mai mare dar al cititorilor mei, premiul „Simpatia copiilor”, mi-a fost înmănat mie, cea care semnează acest mesaj,

Chișinău, aprilie 2011

Claudia PARTOLE

PENTRU CĂ VALOAREA A FOST ÎNLOCUITĂ CU INCOMPETENȚA

Toți oamenii care sunt întregi la minte și la suflet, care au trăit și au pățit și au învățat ceva ar putea vedea răul ce le vine de la exterior înțelegându-l prin conștiința de sine.

În orice moment al istoriei există în comunitate un procent de canalii care-și exercită influența asupra vieții sociale. Multe și felurite tipuri de nemernici se constituie într-o componentă naturală la noi, proliferată în perioada fanariotă și în cea comunistă. Dominația comunistă a influențat în mod dezastruos nivelul moral al națiunii, inducând deteriorarea societății și garnisind-o cu vechile mentalități.

În rândul lor fermentează lăcomia de bunuri, dorința de putere, hoția, căpătuiala. Se află în fruntea bucatelor, corup, se înhăitează. Țara este la cheremul lor, este dusă de răpă pentru că sunt înarmați cu relele din trecut, care operează și astăzi.

De ce nu merge? Pentru că suntem guvernați de legi strâmbе, de o putere abuzivă și arbitrară până la ultimul funcționar de ghișeu, la vânzătoarea care stropește trotuarul în fața prăvăliei, care se simte investită cu autoritate și te tratează ca atare. Sluga de stăpân rău este la fel de rea sau mai rea.

Omul cinstit, onest, demn, ce se încumetă să-și ceară dreptatea, poate fi tratat oricum.

Competența trebuie să fie criteriul fundamental al oricărei selecții, promovări, acordări de titluri și distincții. Din păcate, criteriul axiologic a fost eludat și înlocuit cu nepotismul, pilele, mita, cumetriile, toate conducând la antiselecție.

De ce nu merge? Pentru că valoarea a fost înlocuită cu incompetența. Atunci să nu așteptăm ca cineva să stârpească dezastruoasa corupție, fenomen ce va greva pe durată mare viitorul.

Prostia, ca slăbiciune a minții, nu este o vină atât timp cât nu-și pierde inocența. Pierderea inocenței, dublată de mulțimea unităților, explică primejdia reprezentată de netrebnicia oarbă și tâmpă.

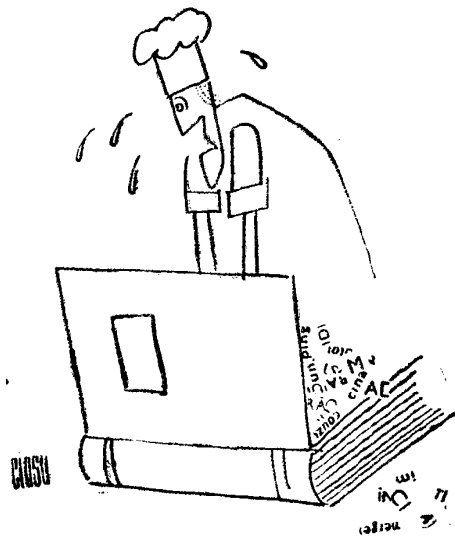
De ce nu merge? Pentru că activiștii de ieri, obtuși, trufași, brutali, umblă printre noi travestiți în legiuitori și guvernanți, prin mediocritate încercând să niveleze lumea după chipul și asemănarea lor.

Semnalăm mai sus, conștiința de sine. Acest dat omenesc ar trebui să ne facă să ne privim cu detașare, să avem curajul să vedem ce am fost și ce am devenit, să acceptăm adevărul despre noi, să ne eliberăm de minciună, unul din cele mai mari rele care ni se fac.

De ce nu merge? Poate și din cauza nepăsării, a nepăsării păguboase. Nepăsarea fiecăruia, generalizată, devine autoagresiune. Legată de nepăsare, altă virtute pasivă este răbdarea. Doar că răbdarea trebuie să aibă o finalitate.

De ce nu merge? Pentru că în materie de civilizație asistăm la aspecte deplorabile. Lipsiștea relația clară între individ și stat, dăinuie vechi moravuri și mentalități, învățământul și sănătatea s-au întors împotriva populației, instituția familială este șubrezită, pămînturile sunt înțelenite, vin alții să le lucreze.

Mihai Pricop, prof. dr. la Universitatea de Medicină „Gr.T. Popa” Iași; este autor al unor lucrări științifice de specialitate, precum și al unor cărți de eseistică și de artă (*Medicină și pictură*, *Frumusețea feminină în pictura Renașterii etc.*).

Desen de Const. CIOȘU

DE CE NU MERGE?

Bunurile publice sunt distruse, din șantier se fură materiale (vezi stadionul național), în prăvăliile unde se anunță promoții, se declanșează alergături și îmbulzeli bezmetice, care generează violență și brutalitate.

Ne lăudăm că ne tragem de la Râm, dar romanii au avut șosele, poduri, viaducte.

De ce nu merge? Pentru că ne place să fumăm acolo unde scrie „Fumatul oprit”, să parcăm acolo unde este interzis, să traversăm oricum, să preferăm o ordine negociabilă, căci orice rigoare ne sufocă. Punctualitatea este rară, iar respectul pentru alții nu există.

De ce nu merge? Pentru că avem „Miorița”, dar „nu avem gotic”, pentru că am ajuns să nu ne iubim țara și să fim lipsiți de voința de îndreptare.

Mihai PRICOP

CUVINTE, CUVINTE...

Mă tot întreb, în ultima vreme, câte astfel de cuvinte (în care să nu mai crezi) poți folosi într-o viață, fără ca prin aceasta să te dezumanizezi. Cât de dizarmonică, în raport cu tine, cel astfel împovărat, poate deveni o realitate, care ți se definește prin asemenea cuvinte.

Persoanele, personalitățile și personajele care animă, astăzi, scena publică românească se întrec parcă în a ne demonstra că nu sunt decât niște bieți iluzioniști, creatori de butaforii strălucitoare, menite să anestezieze impulsuri, vise, idealuri individuale și colective. Sub bagheta lor, omul de rând ajunge să nu mai distingă între cireșa de pe tort și cenușa de pe tort. E suficient să ne amintim cazul bebelușilor arși de vii într-o clinică din București.

În mijlocul tragediei, care a năucit o țară întreagă, apare (la televizor), cu mare întârziere, și ministrul de resort, care începe să bată câmpii, lăudând mobilizarea exemplară a pompierilor, a salvărilor, solidarizarea personalului medical din mai multe spitale bucureștene și tot așa. Nimic însă despre dezastrul propriu-zis care, evident, ar fi fost cu totul și cu totul minunat, dacă nu ar fi avut loc. Ei și? S-a auzit de vreo demisie/demitere? Ce glumă proastă! A sărit partidul, dom'le și l-a susținut. Mare lucru când sare partidul! Toate partidele sar, nu-i vorbă, în frunte cu liderii lor, care abia așteaptă să-și arate mușchii (politici), capacitatea rară de a face din alb, negru și invers, de a masca generalizarea imposturii și solidarizarea impostorilor.

Dar sindicatele? Își mai amintește cineva cum liderii lor luau foc cu gura, susținând că se-nalcă legea, că nu trebuie să li se verifice averile, că sunt curați ca lacrima și alte chestii din astea? Ce-a urmat se știe. Între timp, puși cu botul pe labe, s-au mai temperat.

Arta aceasta s-a transmis, cu sfințenie, până astăzi. Cei mai mulți dintre saltimbanciiăștia ilustrează perfect evoluția lanțului genetic al politicii românești. Ei știu, cu precizie, care sunt avantajele faptului că fac parte din fami(g)lia unui partid, fami(g)lie care se înmulțește direct proporțional cu timpul șederii lui la putere. Că această fami(g)lie, în continuă creștere numerică, va vota, mereu, cu generațiile succesive de saltimbanci, ieșiți de sub mantaua câte unui potentat feroce, care preferă să tragă sforile din umbră. Că, pentru toți aceștia, nu există decât interese economice personale, iar realități ciudate, definite prin cuvinte ca acelea mai sus înșirate, nu sunt decât niște ținte clare, împotriva cărora sunt instruiți/plătiți (?) să lupte pe față. Acestea însă nu reprezintă nici pe departe tot răul care ni se poate întâmpla. Undeva, în depărtare, se zăresc deja siluetele unor viitori saltimbanci. Cea mai hidoasă dintre ele pare a fi cea a lui Dan Diaconescu, o monstruoasă de nedescris, rezultată parcă în urma unui experiment de genetică politică. Scăpat de sub control, evident. Există o ferocitate a cuvintelor goale, aruncate în lume ca fiind singurele care pot exprima adevărul. Sub tirul lor neîncetat, oamenii agonizează. Abia mai pot să-și reprezinte adevărul și să se întrebe cum va reuși acesta să străbată vremurile, cu asemenea vehicule îndoielnice. Cum va reuși el să părăsească șoseaua de centură a timpului, unde este batjocorit în așa hal, încât mereu ajunge, la diferite destinații, complet desfigurată. Cât de performanți vor trebui să fie chirurșii plasticieni ai istoriei, pentru ca adevărul să-și recapete înfățișarea inițială? Există și o ferocitate proferată de anumite încrângături politico-sindicale, economice, de rudenie, de amantlăc, de conjunctură... care se străduiesc să izoleze cuvântul plin de miez, cuvântul viu, plasându-l într-o singură stare a necomunicării. Nici nu le este prea greu să reușească acest lucru, ele nefiind înzestrate cu vitalitatea necesară unei comunicări de asemenea rang. Și asta nu de azi, de ieri. Pentru că ele, încrângăturile, nu folosesc cuvinte în care azi nu mai cred, ci cuvinte în care nu cred pur și simplu. În care n-au crezut niciodată. Pentru că nu le-au înțeles. Și nu le-au înțeles, pentru că nu au avut și nu au nici acum un fond de bază, care să le permită accesul la sens. Din păcate, nivelul coborât de instrucție și educație va favoriza menținerea și chiar acutizarea acestei ferocități, propulsând saltimbancul pe trepte tot mai înalte. Prin 1986-'87, după aproape douăzeci de ani, l-am revăzut pe Adi Cusin, la tabăra de sculptură de la Scânteia, din preajma Iașilor. Dacă îmi aduc bine aminte, era trimisul unei gazete bucureștene. Am schimbat amabilități, povestioare, păreri despre lucrările expuse. La un moment dat, l-am întrebat dacă-și mai amintește ce euforie (ca să nu spun isterie) stârnea în sala de cenaclu, atunci când recita poezia *La capăt*. M-a privit oarecum uimit, întrebător. I-am amintit: poezia aceea despre cuvintele în care nu mai crezi și pe care le aduni în colțul...

– Aaa! Păi... hm... cum să-ți spun... așa e un lucru foarte complicat...

– ???

– Conviețuirea cu acele cuvinte... e ceva foarte greu... uneori, e chiar imposibil...

Ei bine, această conviețuire imposibilă mă apasă și pe mine, astăzi. Apăsarea ei m-a și determinat, cred, să scriu ceea ce am scris. Și o frică subterană. Da, mi-e frică/ sfânta și unica frică/ fără de aură/ și fără de-aripă/ mi-e frică...

Angela TRAIAN

Angela Traian, scriitoare, născută la Sibiu, absolventă a Facultății de Filologie din Iași; debut în *Cronica și Amfiteatru* (1968), publică volume de versuri (*Colindul boabelor de rouă*, *Moarte ușoară*) și de proză (*Înainte de căderea nopții*).

DE CE NU MERGE?

MAI MULTE ÎNTREBĂRI DECÂT RĂSPUNSURI

Ceva merge sau nu merge, rareori există cale de mijloc! Relațiile într-o căsnicie, spre exemplu, pot merge sau nu, dar disfuncționalitățile nu sunt date la iveală decât atunci când nu mai e nimic de făcut. Și sunt mult prea destule cazuri! Dar într-o țară „europeană”, integrată în ansamblul coral NATO și unde, conform principiilor democratice interpretate într-o manieră originală, cele rele se discută cu o vădită voluptate, la ore de maximă audiență, zi de zi, ceas de ceas, când aproape nu mai găsești loc de speranță, pentru că... În mod garantat, n-aș avea spațiul necesar să enumăr (doar domeniile socio-umane în care mai nimic nu merge, darămite să le și analizez! M-aș opri, totuși, la învățământ, unde, de bine, de rău, se pot spune și lucruri bune, dar infinit mai multe dintre celelalte, chiar dacă noi ne ascundem, cu o aparentă abilitate, în spatele excepțiilor de genul „elevii noștri iau premii la olimpiadele internaționale”, uitând că alte zeci/sute de mii se află de la nivelul mediocrității înspre nivelul inferior! Spunem că avem colegii performante, uitând că unitățile preuniversitare de elită sunt într-o situație de netă inferioritate față de acelea care ar fi trebuit demult desființate, pentru că scot semianalfabeți pe bandă rulantă!

Înainte grevelor cadrelor didactice (*O tempora! O mores!*), se vorbea cu o sfântă indignare despre nobila misiune a dascălului oropsit, umilit de o Putere nesimțitoare (mereu alta și aceeași), care – presată și cu gândul la viitoarele alegeri – ceda întotdeauna, plătind, cu o generozitate suspectă, și pentru săptămânile nelucrate. Între două greve, televiziunile nu se sfiau să arate marelui public ba un profesor în stare avansată de ebrietate, ba o dascăliță străină de menirea ei, scene de violență în școală *fără număr, fără număr...*, spectacole incredibile de striptease, fie să discute un caz de agresiune sexuală, lucruri probabil adevărate, dar care aruncau o umbră uriașă asupra întregului sistem! Brusca, în timpul grevelor, aceiași oameni de la catedră deveneau *slujitori devotați*, angeli radioși, icoane de lumină... Veneau examenele de bacalaureat, prilej de controverse și denigrări: unii, foarte puțini, își mențineau discursul encomiastic, iar alții vorbeau de-a dreptul despre o fraudă de proporții!! Nu era loc de nuanțe, așa cum – din păcate – ne-au obișnuit gazetarii noștri ahțiați după senzațional.

Când ceva nu merge, la nivelul așteptărilor noastre, și e mai mult decât evident că nu merge, avem tot dreptul să ne punem mai multe întrebări: ce profil moral are dascălul nostru de astăzi? cum stă cu competența profesională? dar cu cea pedagogică? La ce nivel calitativ se situează relația elev-profesor?

Mircea Dinutz, scriitor, născut la Bacău; absolvent al Facultății de Filologie din București, membru al Uniunii Scriitorilor din România, autor al volumelor *Marin Preda. Patosul interogației*, *Popasuri critice*, *Tablete de duminică*, *Scriitorii vrânceni de ieri și de azi...*

Orice răspuns am încerca, e limpede că nu ne este permis să generalizăm, să facem, adică, aceeași greșeală pe care o fac mulți ziariști, ca să nu mai vorbim de oamenii politici! Firește că există și dascăli dăruiți meseriei lor, fără îndoială că există școli, licee, colegii ce funcționează la un nivel cel puțin onorabil, cu performanțe notabile, dar asta nu ne dă dreptul să acoperim petele, să ne prefacem că nu vedem slăbiciunile (la vedere) ale sistemului: delăsarea, incompetența, imoralitatea, acolo unde ele există. N-ar folosi nimănui și la nimic!

La apariția manualelor alternative, cel puțin două treimi dintre profesorii de literatură nu auziseră măcar de Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Mircea Nedelciu, introduși cu toată graba în programele școlare, darămite să fi și citit ceva! Și de ce ne-am mira, întrucât nici 5% nu au mai pus mâna pe o revistă cu profil cultural din studenție, dacă asta s-a întâmplat vreodată!!!

Desene de Const. CIOȘU

Apoi au învățat conștiințioși comentariile apărute (cu aceeași viteză) și problema competenței a fost rezolvată! Cât despre partea pedagogică... La urma urmei, câtă educație se mai face în școli?? Nu cumva, pentru mulți dintre oamenii școlii, comunicarea se reduce la un schimb de informații, în sensul că profesorul dă, ca să reprimească totul într-un soi de ambalaj considerat, cu un plus de bunăvoință, ca acceptabil?! Oare la asta se reduce rolul dascălilor? Pe de o parte, părinții absorbiți cu totul de viața socială, în lupta destul de aspră pentru supraviețuire, nu mai au destul timp să se ocupe de educația copiilor, iar pe de altă parte, profesorii, inclusiv cei de religie, diriginți sau nu, tratează cu superficialitate problema (atât de delicată) a formării pentru viață a viitorului matur. Ce poate să iasă de aici?!

Adolescenții au/dobândesc – prematur – o libertate pe care nu întotdeauna știu să o folosească, lăsați pradă modelelor-antimodele, livrate generos de mass-media, cu toată zestrea eclatantelor vremuri pe care le trăim: bani, glorie, putere, dacă se poate cu eforturi cât mai mici! Vorba unui fost elev al meu, greu de uitat: decât deștept și sărac, mai bine prost și bogat! Succesul social pare să-i intereseze, în egală măsură, atât pe părinți, cât și pe copii, lucru firesc, dar nu și căile prin care se poate ajunge la obiectivul fixat! În ce fel de lume trăim? Dar, o întrebare mult mai gravă decât pare la prima vedere: în ce fel de lume vor trăi copiii noștri?!

Mircea DINUTZ

Întrebarea mi se pare a fi mai mult decât amuzantă. Păi de ce nu merge cutare și cutare?, mă întreb și eu și răspunsul vine rapid: pentru că... Dar asta n-ajută la nimic; explicațiile n-au niciun haz. Așa precum e cazul cu ploaia de vară... Dar nu insist.

La urma urmei, încerci să răspunzi constatând că nu merge nici aia, nici cealaltă, nici multe altele; și ca să nu devin plicticos, mă opresc aici. Merg în schimb aranjamentele de toate felurile, hoțiile (văzute și îndeosebi nevăzute), loviturile de forme și grade din ce în ce mai evidente etc.

N-are rost să insist, nu-i așa?

Oricum scena politică nu face decât să ne ofere sumedenie de pilde în acest sens, prea cunoscute pentru a mai exemplifica, la urma urmei. Iar a enumera doar ipostazele acestei realități nu înseamnă altceva decât a zgâlțâi la o adică același copac, mai exact, copacul fără fructe...

Dar să revenim la ale noastre și să ne întrebăm iar: **de ce nu merge și ce nu merge?** Nu merge – ca să ne restrângem la ale noastre – vesela căruță literară. (I-am zis așa pentru că altă comparație n-am găsit). Mai exact, cărțile, după cum se știe, au o circulație redusă, ca să nu mai amintesc de amănuntul că cele mai multe dintre acestea n-au niciun sprijin financiar de la bravele noastre autorități; altfel zis, autorii rămân primii și ultimii responsabili pentru tipărirea și difuzarea acestora. (Excludem din enunțul respectiv ambițiile și pretențiile nechemaților, ale falșilor autori, mai ales că tagma nehrăziților – ca să nu-i numim altfel – pare să se extindă... fără rețineri și fără remușcări).

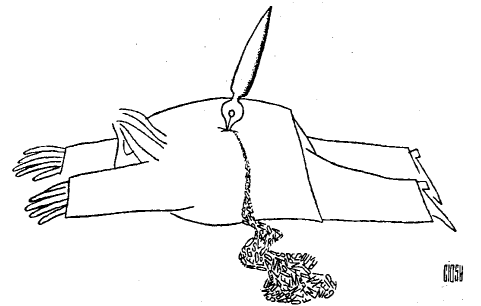
PĂI, DE CE NU MERGE?

De unde și această firească nedumerire: ce se întâmplă cu ministerul de resort, al Culturii, nu-i așa?, de care auzim tot mai rar și tot mai fără de folos. Și la o adică ar fi grozav de știut **cu ce se ocupă** ministerul în cauză, atâta vreme cât efectele posibile „ocupării” nu se văd, nu se simt.

Credeți că la aseamenea uimiri (ca cele enunțate) va reacționa cineva? Mă îndoiesc. De unde se vede (și se simte) că absurditatea nu-i o găselniță (oarecare), ci o realitate ușor de atins. Dar degeaba...

Ion BELDEANU

Ion Beldeanu, scriitor, născut la Zamostea, Suceava; absolvent al Facultății de Filologie din Iași, membru al Uniunii Scriitorilor din România, autor al volumelor *Mirele pâinii*, *Armura solară*, *larba iubirii*, *Bucovina care ne doare*, I-II, *Glontele de cucută...*

Mai mult ca sigur că vă intrigă titlul acesta bâlbâit! Dar o să vă lămuriți îndată, numai să aveți puținică răbdare. Despre niște personaje din Televiziune o să fie vorba, dacă mai suportați, după toate scandalurile „de pe sticlă”, să aduc iarăși în vizor „micul ecran”.

Scandaluri, ziceam. Păi nu? De dimineață până-n noapte, la ore oarecari, la ore de vârf, tot felul de tațe (și tătoi...) sta-a-au și dezbat, implicându-se ca baba la uluci, penibilisimele avatarii ale fostului cuplu Oana și Pepe sau ruptura, de mult previzibilă, a insipizilor Iri și Moni. Ia uite ce ține națiunea cu sufletul la gură! Te-apucă și sila, zău așa, de atâtea poale date peste cap. Cum dracu să te apuci să speli rufele murdare în văzul tuturor?

Încă o telenovelă, la care comentarii și comentatoare cu spirit de bârfa, avizi de cancanuri sau în căutare de rating, participă ca și cum n-ar avea ceva mai bun de făcut. Spectacolul degradării ce a împăienjenit societatea nu putea să evite, bineînțeles, misterele sordide ale jalnicelor întâmplări. Curat murdar, coane Fănică!...

Acum n-o să mă opresc, deși tare îmi vine, nici la „jinuta”, din platou, a unor (ne)chemați. La goliciunea unor fuftițe care, hăt-hăt, dau din fundic crezându-se, te pomenești, artiste. Sau la înfățișarea golănească a unor juni parcă nespălați, nețesălați, cu veșminte fistichii, cu chipileauca pe scăfărlie, cu mâinile înfipite obraznic în buzunar – puțin lipsește să-și pună și țurloaiele pe mese. Nu stau să psihanalizez nici strania și, de multe ori, respingătoare pornire spre „schimbarea sexului”, cu jenantele fițe de travestiți (invertirea aceasta o găsim și în teatru, cu asupra de măsură). Amân discuția pe seama odioasei vânători de senzațional, între morgă și mahala. O să vă rețin atenția cu o ciudată – și cât de enervantă! – „maladie” de limbaj. Se manifestă nu doar la TV, dar și la Radio, și în vorbirea curentă a unora – în scris, slava Bogu, încă n-a părăsuri! Or fi observat-o și alții, dar eu unul n-am găsit-o semnalată nicăieri.

ochiri

... bă...
bă...

Mă refer la „maladia” *băbăielii*. Ce să fie băbăiala asta? Întâi de toate, un obicei prost. La unii, o moftangeală, la alții o maimuțareală. Rostitorul, băbălauca (mai ales) și băbăloiu, nu poate duce o frază până la capăt dacă n-o presară cu doi-trei de „bă”. Cam așa: „Ne aflăm, bă...”, în studio, unde îi avem, bă..., ca invitați pe... Domnule (cutare), ce părere aveți despre, bă..., cutremurul din Japonia (sau despre ultimele măsuri luate de guvernul Boc)?” Și o ține în maniera asta, cu iritantul parazit cuibărit în discurs. Rostitoarele mai „fine” nu folosesc, ce-i drept, particula șontoroagă „bă”. Mai cool li se pare „pă”: „Aș vrea, pă...”, să discutăm astăzi despre, pă...”. În alte limbi s-o fi iscat un fenomen asemănător, sau noi suntem bâlbâiții Europei?

Ca oile de pe plaiurile carpato-dunărene se iau vorbitorii noștri unul după altul. Nu behăiesc, ci *băbăiesc*... Deci (țineți minte gloria acestei conjuncții), ce naiba i-o fi apucat? Cum ziceam, e un manierism de tip scaiete. Dar este și o sincopă (o interminabilă suită de sincope) a gândirii. O momițerie frecventă la români (doar auziți cum se „ouă”, ouă!, indivizi și individe care poate nici nu știu engleza)... O mimare a travaliului intelectual... O lipsă de personalitate reală, care duce la exprimarea de soi gregar. O poticneală a minții – care te scoate din sărite.

Neavând, bă... spațiu, o să punem, pă..., punct deocamdată. Din păcate, pentru că ar fi multe de spus. Dar bine că avem, în documentarea noastră, „rezerve de resurse”, vorba, bă..., unei sclipitoare europarlamentare care silabisea deunăzi n-am înțeles ce despre o „problematică care...”.

Florin FAIFER

PE FUNDAL POETIC...

Împlinirea, în 2008, a 600 de ani de la prima atestare documentară a orașului Iași a fost un nesperat prilej, pentru editori, de a smulge niscaiva fonduri din visteria municipală, spre a reitera scriptic lirica urbei de pe cele șapte coline. Două antologii poetice s-au ițit atunci din tipar: *Noaptea condeierilor*, scoasă de Editura Cronica; *Poemele Iașilor*, la Editura ALFA. Ne-om deduc mai la vale din ultima.

Nicolae Panaite, poetul-editor, a avut ideea de a aduna între două coperti cam tot ce s-a scris poetic, despre, dinlăuntru și dinafara acestui oraș aproape mitologic, oricum mitologizat. La nu mai puțin de 76 de poezi le-a vibrat sufletul și le-a zăbănit condeiul (creionul, stiloul, pixul, mașina de scris, calculatorul) la atingerea anteică cu duhul, cu văzduhul sau cu sfintele noroaie ale Iașului etern. Nu cred că mai există vreun oraș, în România, atât de liricizat. Am încercat eu însumi, prin ani, să-mi explic, fără a reuși, de unde emană fascinația urbei, mai dintotdeauna risipită alandala pe cele șapte coline, având repere de istorie și legendă, dar și o mizeră stare urbană, ca și alte orașe – și cu toate acestea Iașul e perceput (oricum, era) ca o Mecca a românilor. O explicație am afla-o la bătrânul Iorga care, deplângându-i pe acei „români care n-au fost niciodată la Iași”, conchide că aici s-au scris „foile celor mai frumoase cronici”, iar „spiritul trecutului nostru (...) trăiește în acest loc mai viu și mai bogat decât oriunde aiurea”. O fi, că prea-i zice cu foc. Deja regretatul Constantin Ciopraga a vibrat jubilant la sărbătoarea multiseculară a orașului și i s-a mai îngăduit a scrie, *Pe fundal poetic*, prefața antologiei ce pentru el a fost, în mod sigur, ultima teleportare pe „acest tărâm de permanențe spirituale”.

Ziarele locale scriu, ciclic, despre evenimente culturale de oarece rezonanță, dar mai ales despre multiplele disconforturi ale urbei, îndeosebi despre mocirla de tranziție, nu doar dintr-un anotimp în altul, nu doar din cartierele și/sau străzile periferice, ci și prin zonele rezidențiale centrale, ce s-ar presupune că ne reprezintă în ochii noștri și ai eventualilor vizitatori. Perceperea orașului pendulează mai mereu între sublim și ridicol. Iată ce scria „veselul Alexandri”, în urmă cu un secol jumate, într-o *Odă către Bahlui*: „Adeseori departe de-a lumii triste valuri./ Cu pasuri regulate eu măsur al tău pod./ Bahlui! locaș de broaște! rău tainic, fără maluri./ Ce dormi chiar ca un pașă, pe patul tău de glod./ Trecut-au, zic atunce, a tale negre unde./ Ca gloria, ca viața, ca visul de noroc!/? „Ba n-au trecut, stăpâne! trist nasul îmi răspunde./ Eu le simțesc prea bine, căci mă cârmesc din loc”. Trei sferturi de veac mai târziu, B. Fundoianu constată, amar, că „orașul (este la fel de) plin de oameni și noroi”, încât nici primăvara „N-a cutezat să vină pe la noi”... Sadoveanu, dimpotrivă, consideră primăverile ieșene „cele mai frumoase primăveri”, asta și întrucât, la vremea aceea, liceean fiind, era îndrăgostit, scria poezii destinate „eternității de-o săptămână”, dar și pentru că „prin lumina primăverilor de altădată” trecuseră Cantemir, Ion Neculce, Miron Costin, „s-a înfoiat întru slava sa Vasile Vodă, a plâns Domnița Ruxanda când i-a venit în pețit Timoșca Hmelnițki...”. Câtă familiaritate istorică, să-i spu unii venetic – Timoșca! Naturelul și livrescul, legenda și istoria se mereu împletesc cu/în eternitatea urbei. Fantasticul miriapod – de-l privești noaptea de pe înălțimile din preajmă – ar putea fi reconstituit, dacă ar lipsi alte acte și

analecte, fie și prin iluminările poezilor.

„Ca un zeu de albe monumente/ Apare de pe Repedea tot Iașul” (*Demostene Botez*). „Retrospectiva sentimentală” a lui *Ion Minulescu* fixează reperele urbei, „Cu-același Vodă Cuza tronând în piața mare”, cu Ștefan cel Sfânt, ce-„și-arată buzduganul/ cu care-nspăimântase întreg aliotmanul”, cu Miron Costin, Asachi, Alecsandri, Kogălniceanu, cu „Sărmanul Eminescu, într-un cearșaf de baie” (aluzie la statua poetului, din fața BCU), care-și „așteaptă epigonii flămânzi ca să-l despoaie”... Se citesc *Pietre funerare* („vai, vai, nu în țara mea m-am stins/ căci în țara Misilor m-a ajuns moartea/ În anul trei sute o mie a lui Hristos/ și cincizeci și încă șapte sute, Sâmbătă./ în luna lui Ianuar, anume în ziua a doua”. – *Cătălin Ciolca*); orașul e un *Iconostas* al Moldovei, prin care trece „sfânt fior și plânsetul Fecioarei/ de atâtea morți al prea amarei/ bolți” (*Horia Zilieru*). Altfel, pentru un poet astral ca *Dan Laurențiu*, „Strigătul unui oraș/ spânzurat de funia/ speranței mele/ îmi spune că s-a născut un copil”. Pentru *Mihai Ursachi*, care a mitologizat „mahalaua celestă Țicău”, Iașul nu poate fi decât „Orașul metafizic”: „Orașul acesta e construit din idei/ fiecare din cărămizile sale e o noțiune”. *Carmelia Leonte* chiar scrie un poem despre „Inteligența orașului”, „care se lasă când pe o parte./ când pe alta/ la trecerea mea” – a poetei, desigur – fără să-și explice „De ce face asta”. La *Aura Mușat*, în două strofe, află engramele definitorii (sublinate de mine) ale urbei: „Ceasuri vii rozele ce locuiesc/ *evul trist* pe arcadice roți./ de pe stradele cu un *cearcăn livresc*./ paradisul furtunii din colț/ dinspre care e vremea să vii/ alergând veacul scris *à rebours*./ într-o birjă din *iașul obscur*./ ca o *stampă* din copilării”.

Oraș „de la marginea Europei”, unde „la Podu Roș, odată./ erau decapitați damnații./ securea gădelui, mirată./ străfulgera din alte spații” (*Lucian Teodosiu*), Iașul se construiește pe sine și, mereu, se autodevoră. Viziuni terestre, cotidiene, alternează cu altele, apocaliptice, sau doar derutant simpatice. Ca altădată un M. Codreanu (care a sonetizat toate statuile importante ale orașului), acum un alt ins bizar, *Nichita Danilov*, deambulează prin Copou și are întâlniri paranormale: „Cu baston, barbișon, pantofi lăcuți și pipă./ treceam seara, agale, prin parcul cu nume COPOU./ când poposi pe un soclu de piatră/ corbul lui Edgar Allan Poe”. Ar fi putut fi chiar *Daniel Corbu*, care se confesează: „aseară într-o cafea din Copou/ prin fumul de țigări ca-n noui/ Moartea îmi vorbea în sanscrită/ despre grijile ei”. Presiunea unui „oraș/ cu peste 300 de mii de oameni. Un cer imens cargou petrolier în nemișcare”, cu laboratoare chimice și alchimice, cu câte „un bețiv cu un câine sub braț”, această singurătate-n mulțime îndeamnă la gesturi automutilante, amintitoare de Van Gogh: „Îmi tai un deget./ Celelalte în cor: taie-ne și pe noi! (...)/ Scot cuțitul și HARȘTI, un deget./ Celelalte în cor: și pe noi, și pe noi!/ HARȘTI! HARȘTI! HARȘTI!” (*Lucian Vasiliu*).

Poezii voiajori prin Iași caută semnele trecerii și petrecerii predecesorilor recent mitizați. Dacă un *Liviu Ioan Stoiciu* mai adastă „pe bancă, în fața Teiului lui Mihai Eminescu”, nemțeanul *Nicolae Sava* are alte repere: „trec agale pe strada Cezar Ivănescu (...)/ mă opresc în grădina Ioanid Romanescu (...)/ Pe sub mărețul pod Mihai Ursachi din Iași/ curg chipurile de ceară ale locuitorilor”. *Vasilian Doboș* intră și el în acest joc intelectual al identificărilor: „Nu știi ce stradă este aceasta./ Ca un poem de purpură./ Așadar, o voi numi *Mihai Ursachi*./ Nici strada aceasta n-o știi pe nume./ O voi numi strada *Stelian Baboi*/ ce intersecție o fi asta/ fără sens giratoriu?/ Etern să se cheme/ *Constantin Liviu Rusu*./ Asta, fie *Celibidache*, muzicală./ Bulevardul de-alături/ frumos ca Europa – mon amour./ îl voi boteza *Paul Miron*./ Iar tot ce-i dumnezeiesc/ și suspendat fără capăt, *Cezar Ivănescu* să se cheme”.

Poezii le dau edililor de lucru.

Nicolae TURTUREANU

Îmi amintesc cum, în copilăria mea consumată într-un neimportant orașel bucovinean, mergeam uneori cu tata la librărie. Atenție, niciodată nu intram întâmplător, ci, cumva, programatic, intram acolo „cu treabă”... Ne întâmpina un domn foarte sobru, îmbrăcat la patru ace, domnul Radu, de care îmi era și nițel frică pentru că nu semăna cu nimeni din cei pe care îi cunoșteam; discuta cu tata, pe un ton jos, confidențial, despre cărți, în special literatură. Librăria, pe care memoria mi-o înfățișează într-un foarte ambiguu clar-obscur, mirosea a tuș, a carte proaspătă și a altceva despre care, mai târziu, aveam să află că se numește... cultură. Era singura librărie din oraș, iar librarul era la fel de respectat ca directorul liceului, ori ca primarul. Și, desigur, mult mai puțin înjurat...

Între timp, sensul cuvântului „librărie” s-a diluat într-un hal fără de hal. Arareori mai este asociat acest cuvânt cu cartea. De cele mai multe ori, omul simplu intră aici pentru rechizite școlare, pentru papetărie, sau pentru te miri ce alt fleac fără de care existența sa nu face doi bani. În ce privește marile librării ieșene, ele au devenit un soi de muzee în care intri atunci când plouă, când ești melancolic, când vrei să lucrezi un pic la „stima de sine”. A, și mai e și cazul excepțional când cauți o carte, sau când simți imboldul pervers de a toca „aiurea” niște bani... Au ceva sinistru, mortuar, cavouri în care zace cutare autor, ori în care putrezește cutare personaj de roman.

Poate așa e în firea lucrurilor, în cursul firesc al destinului Cărții, nu știi... Ceea ce mi se pare, însă, cu adevărat trist e că a dispărut meseria de librar, în noblețea și farmecul aparte în care era înțeleasă până deunăzi. Din zecile de librării ieșene, nu știu dacă mai putem găsi patru-cinci oameni care să merite numele acesta. De regulă, ai de-a face cu comercianți, sau, ca să nuantez, cu vânzători.

LIBRĂRIILE ȘI ANTICARIATELE DULCELUI TÂRG

Mai e și sintagma aceea înfiorătoare – „distribuitor de carte”, care îți risipește orice idealuri și te face să înțelegi că vorbim despre o marfă ca oricare alta, în așa fel încât diferențele dintre un stand din Siraj și o librărie sunt, din acest punct de vedere, minime. Chiar așa, câți dintre librării de astăzi mai sunt animatori culturali? Cu câți mai poți avea o discuție despre conținutul unei cărți? Câți dintre ei mai sunt capabili să-ți facă o recomandare? Câți dintre ei mai au abilitatea de a face „ghidaj” în universurile de pe rafturi? Câtor dintre ei le reții figurile, expresiile, replicile după ce părăsești librăria respectivă? De ceva timp, conștientizându-se o anume decadentă a ideii de „librărie”, s-a încercat un fel de întinzare/ reconfigurare a acestor spații; au apărut librării-cafenea, ori librării-ceainării. Mă aștept să apară librării-farmacii, librării-aprozare, librării-tutungerii. Ideea e că, din câte se pare, cartea nu-și mai poate susține singură spațiul, are nevoie mereu de proptele adiacente, trebuie să meargă „la pachet” cu ceva. Nu pot să nu remarc, apoi, faptul că, în Iași, nu poți cumpăra cărți decât din centru, înțelegând prin „centru” spațiul dintre Palatul Culturii și Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”. Librării de cartier sunt, în orașul culturii, la fel de des întâlnite ca și inorogii în Grădina Botanică.

În Tătărași, în Păcurari sau în Nicolina vânzarea de carte pare strict interzisă. Mă rog, chestiuni de rentabilitate, de „strategie comercială”... Ar mai fi anticariatele, nu-i așa? Le avem comasate pe strada tuturor posibilităților, strada cu câini, istorie și boschetari, strada Lăpușeanu.

Nu cu mult timp în urmă, primăria, din considerente de estetică urbană, a solicitat anticarilor chioșcuri noi, de un anumit tip, după ce, în prealabil, intenționa să-i mute pe undeva pe Bahluiul încă... nenavigabil. Chioșcurile noi nu au rezolvat însă nimic, căci așa cum meseria de librar a cam dispărut, la fel se întâmplă cu cea de anticar.

Ați privit vreodată figurile celor care vând carte la aceste anticariate? Vi se pare că au vreo legătură cu obiectul comerțului lor stradal? De fapt, cum trebuie să ne mai reprezentăm anticarul? Poate ca pe un infractor reabilitat, poate ca pe un angrosist, poate ca pe un bișnițar care în loc să susure celebrul refren „Țigări, țigări, țigări!”, zice „Cărți, cărți, cărți!”.

Călin CIOBOTARI

(continuare în pagina 14)

– **George, cu ce impresii ai plecat din țară? În decembrie, la Iași, și în martie, la București, ți s-a cântat ultima compoziție, „Sunetele unui sfârșit de secol”. Au fost, cu siguranță, evenimente importante pentru tine și mă interesează ce părere ai despre modul în care au fost primite de publicul român.**

– Trebuie să încep prin a spune că aceste concerte au fost de o importanță extraordinară pentru mine. Ele reprezintă în primul rând afirmarea în public, pe care o aștept de ani de zile, a modului în care gândesc muzica, a felului în care cred că trebuie să evolueze muzica românească. Precum știi din conversațiile avute cu tine în trecut, mi-am exprimat de multe ori o oarecare insatisfacție față de starea muzicii noastre. Folklorizarea excesivă (total de la popor, totul pentru popor) ce începuse în perioada comunistă a devenit imposibil de îngurgitat pentru gurmanzii muzicali. Smiorcăielile pline de melisme de tip oriental, melodiile dulcele sau „sârbe” folosite în mod excesiv de bieții compozitori au fost în cele din urmă rejectate de public, care se săturase de „*Îl iubesc pe badea, măi, măi*”, chiar dacă fraza era armonizată și orchestrată pentru sala de concert. Pentru că să devină „muzică modernă”, compozitorii pigmentau melodiile populare cu acorduri false, stridente, din dorința de a demonstra că, nu-i așa, trăiesc în contemporaneitate. Câteodată teme frumoase, șlefuite prin o tradiție de sute de ani în satele bihorene, de ex., erau sluțite de acest fel de modernizări ce distrugau caracterul melodiilor devenite de nerecunoscut. Nu-i voi numi pe protagoniștii, unii dintre ei cunoștințe de ale noastre, dar linia generală era aceea pe care ți-o descriu.

– **Păi, Bartok declarase că nu există folklor muzical mai frumos decât cel al țării noastre...**

– Nu cred că sunt nedrept. Bartok a folosit teme românești și a făcut-o cu măiestria datorată în primul rând genialității sale. Cunoscut muzicienii care spun că, de fapt, Bartok este cel mai important compozitor român; modalitatea în care a folosit teme bihorene a fost într-adevăr extraordinară. Dar mediocritatea unor compozitori poate cauza apariția unei muzici... defuncte chiar din naștere. Insistența cu care această muzică „populară” a fost promovată a afectat apetitul publicului meloman pentru compozițiile muzicienilor români.

– **Cum a reacționat publicul la muzica ta?**

– Am fost mișcat până la lacrimi. Publicul nu aplauda circumstanțial, politicos. Reacția sălii a fost caldă, spontană. Am simțit că ascultătorii erau plăcut surprinși să asculte o „altfel de muzică românească”, în care auzeau un melos contemporan, aparținând lumii în care trăim. Violenta, asprimea unor armonii, anumite ritmuri sălbatice, au făcut ca publicul să cunoască un mod de a compune diferit al unui compozitor care, oriunde ar trăi, rămâne român prin fibră fizică și suflet. Piesa începe cu un preludiv trist, urmat de rugăciunea ADORAMUS TE CHRISTE. Povestea tragică a doi tineri, Pancho și Lucy, ce se iubesc și sunt despărțiți de moartea tragică a lui Pancho, la 48 de ore după ce acesta a ajuns pe frontul irakian (înrolarea în armata americană ar fi permis tânărului mexican intrat în mod ilegal în SUA să rămână în Texas) culminează cu frazele SIMIA QUAM SIMILI TURPISIMUS BESTIA NOBIS! și SUNT LACRIMAE RERUM ET MENTEM MORTALIA TANGUNT; spre final se aude DIES IRAE. Piesa se încheie cu muzica sfâșietoare a corzilor, sugerând obsesiva întrebare „de ce atâta durere”, pe care mi-o pun fără cuvinte, dar care transpare chiar pentru ascultătorul neavizat. Orchestra Filarmonicii Moldova și a Filarmonicii George Enescu, ambele conduse de Horia Andreescu, unul dintre dirijorii cei mai importanți ai Europei, cât și cei doi dirijori ai corurilor, Doru Morariu și Iosif Ion Prunner, au realizat concerte ce vor rămâne în inima mea pentru totdeauna. Îmi exprim pe această cale recunoștința tuturor artiștilor protagoniști. În mod special mulțumesc maestrilor Bujor Prelipceanu, directorul Filarmonicii Moldova, și Nicolae Licareț, directorul artistic al Filarmonicii George Enescu, pentru programarea muzicii mele. Încrederea pe care mi-au arătat-o mă onorează.

– **George, spune-ne câte ceva despre muzica românească la New York. Ce se cântă, care este reacția publicului?**

– Oh, dragul meu, aș fi vrut ca acest răspuns să fie lung și cu detalii care să măgulească pe melomanii noștri. Din păcate, n-o pot face. Răspunsul este lapidar: NIMIC!

– **Cum adică?**

– Foarte simplu și exact: absolut nimic! La intervale mari, se cântă Rapsodia 1-a de Enescu și cam atât. Motivele sunt complicate, greu de explicat, dar, pe scurt, compozitorii români sunt, din păcate, ignorați. La New York University, unde funcționează Dino Ghezzi ca profesor în cadrul școlii, i se ascultă din când în când compozițiile; la Biblioteca română din 38 street/3rd Ave., din când în când câte ceva, dar în circuitul de concerte al New York-ului absolut nimic.

– **Ce explicație poți să oferi?**

– Impresia mea este că muzica noastră a rămas pentru multă vreme „parohială”, est europeană, exotica, izolată stilistic, simplistă, neancorată în lumea contemporană, melosul românesc devenind desuet. În consecință, după câteva încercări experimentale, publicul și mai ales interpreții s-au lăsat păgubași, au renunțat la muzica românilor.

– **Dar Enescu?**

– Sunt atât de multe de spus pe marginea acestui subiect încât mi-ar trebui un spațiu mult mai mare decât îmi poți oferi acum. Voi încerca să-ți dau un răspuns indirect, dacă vrei... „oblic”, dar sincer: în acest moment, toți marii contemporani ai lui Enescu sunt cântați pe undeva, în vreo sală de concert în lume. Debussy, Ravel, Strauss, Bartok, Prokofiev, Șostakovici, Stravinski, Hindemith, toți sunt în permanentă prezență în circuitul sălilor de concert ale lumii. De ce? Pentru că dirijorii, interpreții, publicul sunt interesați de muzica lor. De remarcat este faptul că genialitatea interpretului Enescu n-o contestă nimeni. A fost și rămâne cunoscut ca unul dintre cei mai mari violoniști, dirijori, profesori de vioară, un minunat pianist, poate, cel mai mare interpret al lui Bach etc. Compozițiile lui, însă, sunt în general necântate. Încercările pe care Foster le face din când în când cu *Oedip* se sting după 2-3 spectacole.

– **Ar fi interesant să ne vorbești despre experiența de viață a unui brăilean trecut prin Iași... spre a deveni new yorkez, despre amprenta acestor locuri diferite, universuri diferite...**

– Locul de care-s cel mai legat este Brăila. Este ușor de înțeles din ce cauză – dar nu-i numai copilăria, inocența, casa părintească, frumusețea străzilor mirosind noaptea a Regina

UN IEȘEAN LA NEW YORK

Foto: Jean Perrillo

convorbire cu GEORGE FOCA-RODI

SUNT BRĂILEAN, IEȘEAN, NEW-YORKEZ, TOATE LA UN LOC ■ FOLCLORIZAREA EXCESIVĂ IMPOSIBIL DE ÎNGURGITAT PENTRU GURMANZII MUZICALI ■ BARTOK, COMPOZITOR... ROMÂN? ■ SIMIA QUAM SIMILI TURPISIMUS BESTIA NOBIS! ■ MELOSUL ROMÂNESC A DEVENIT DESUET ■ CAPITALA CULTURII ROMÂNE RĂMÂNE, FĂRĂ ÎNDOIALĂ, IAȘUL ■ NEW YORK SAU „HAOSUL PERFECT ORGANIZAT”

George Foca-Rodi este personajul principal al „*Eseurilor transoceanice*”, mai întâi din nevoia limpezirii, pentru propriul confort intelectual, a relației constant dubitative cu teme majore ale gândirii umanității, și apoi din necesitatea, la fel de imperioasă, împărtășirii publice a concluziilor (adesea iconoclaste) la care, cu risipă de trudă intelectuală și cu investiție de inteligență investigatoare, a izbutit să ajungă. Cu o viață-roman, autorul a trecut prin de toate, inclusiv printr-o detenție politică la Jilava (în 1959, a fost condamnat la 6 ani); întreaga familie i-a fost arestată, sora, dată afară din facultate – prin dârzenie și în pofida tuturor vicisitudinilor, Nicolaea (ce nume!) a izbutit să răzbească și este, acum, profesoară și directoarea Institutului de Imunologie la Universitatea Columbia. Fiindcă „nimic nu depășește absurditatea vieții noastre zilnice”, George Foca-Rodi consacră cele dintâi eseuri tocmai absurdului, căruia, în artă, îi lărgeste considerabil aria de exprimare, incluzând în respectiva categorie estetică-literară autori-surpriză. Dacă despre Shakespeare s-a mai vorbit „la temă”, probabil că și despre Cervantes, sunt chemați acum să populeze capitolul „absurd” scriitorii precum Cehov, Dostoievski, Eminescu (!), pictorii ca Rembrandt, Goya, Picasso, Dali, muzicienii de calibrul unui Schoenberg, Xenakis, Stockhausen, Prokofiev, Beethoven (!), Mozart, sculptorii de talia lui Brâncuși (!) Fiecare intabulare este serios și temeinic argumentată, numai că metoda de lucru poate fi descinsă și din aristotelianul „*reductio ad absurdum*”, confirmându-se, într-un fel, supoziția autorului potrivit căreia, existând o „logică a absurdului”, poate funcționa și o „absurditate a logicii”. Un excelent eseu, profund și original, este consacrat lui Nietzsche (vorbitor și de germană, Foca-Rodi îl consideră pe filosoful neamț intraductibil în română!), apoi creației lui Bach („Muzica lui Bach, care n-are nevoie de traducere în nici o limbă, este folosită de Christos pentru a vorbi în numele său cu mai mare putere de convingere”), urmând apoi pagini remarcabile dedicate lui Wagner, Dostoievski, pentru a se cantona (dar deloc eșua) în realitățile politice americane. Dacă ar trăi în anii '50, Foca ar fi, cu siguranță, anchetat de Comisia pentru Cercetarea Activității Antiamericane. Afirmă ritos „știi, ar trebui să-i spun Americii mulțumesc de o sută de ori pe zi”, dar nu ezită s-o admonesteze pentru intervenția în Irak, atitudinea față de Georgia (din nou ne despărțim în opinii) și-l gratulează pe președintele-tufă Bush cu delicioase epitețe ornate. Nu pot fi de acord nici cu lista de cuvinte românești care „sună urât” (de regulă, au câte un â, ori vreun diftong-trifong – portugheza cea siflantă o fi sunând mai duioși?), dar, oricum, este de-a dreptul reconfortantă lectura unui op incitant, care te obligă să adopți o poziție anume, să cauți și să cântărești contra-argumente, pentru a te situa la nivelul unei polemici elevate, chiar dacă, ici-colo sunt scăpate „brăielisme” argotice pentru culoare: „*Scriu ce gândesc, ceea ce cred și simt atunci și așa cum îmi vine*”. Bine face!

Mircea Radu IACOBAN

semicentenar
CEZAR PETRESCU
(1892-1961)

inedit

PE MARGINI DE DICȚIONAR

(...) Autorii *Dicționarului limbii române literare contemporane* s-au aflat în fața unei sarcini deosebit de anevoioase. Se mai loveau și de rezistența unor vechi tradiții și precedente, care, deși au eșuat, nu pierduseră nimic din prestigiu. Prestigiul psihologic al unor grandioase opere visate și nerealizate, nerealizate și irealizabile: *Etymologicum Magnum Romaniae*; prestigiul unor cărturari de talia lui Bogdan Petriceicu Hasdeu și Al. Philippide...

Totuși dicționarul a prins a lua ființă de astădată. Primul volum a apărut, e pe cale de epuizare și o nouă ediție se află în lucru. Al doilea volum e sub tipar. Altele în așteptarea unor ultime revizurii și coordonări.

De prisos a mai stăruia asupra faptului în sine. Apariția primului volum a fost întâmpinată ca evenimentul cultural cel mai important al acestor ani din urmă și constituie într-adevăr un eveniment.

Iar de-o semnificație tot atât de importantă mi se pare râvna lectorilor de toate categoriile și din toate ramurile de activitate, care s-au grăbit să-și ofere contribuția lor directă la ameliorarea planului, concepției și metodelor de lucru, semnalând lacunele, erorile, definițiile neclare sau insuficiente, citarea unor texte prea puțin reprezentative, unele confuzii, unele contradicții, unele repetiții inutile.

Ce departe suntem de epoca și de singurătatea în care Bogdan Petriceicu Hasdeu trimitea în țară din încăperea lui izolată de lucru, *Cestionarul* său adresat preoților, învățătorilor și moașelor din cătunele risipite în văgăuni, pentru a aștepta arare și răzlețe răspunsuri la cele 206 întrebări despre *malaiu* și *mălaiu*, *cuptor* și *cuptoriu*, *vulpe* și *hulpe*, *Mama Pădurii* și *Vremea d'apoi*.

Tot așa de departe ca de concepția din prospectul citat în prefața celui dintâi volum: „Lucrarea literară nu va avea în vedere anume limba română literară de astăzi, ci mai ales limba cea veche”! Tot așa de departe ca de amarele și sarcasticele sale reflecții din articolul *Dicționare și Dicționare* tipărit în fruntea tomului II din *Etymologicum Magnum Romaniae*, unde stigmatizează cu verva-i usturătoare și încercată pe atâtea obraze de la Junimea, ignoranța „bărbaților cu vază în lume”, în lumea de-atunci, care se prefăceau a se interesa grozav de zeloși „până la ce literă a ajuns” și se dădeau de gol de la a doua vorbă că nu aflaseră despre existența primului volum apărut decât din zvon public. Și tot așa de departe suntem ca de legământul repetat de marele Hasdeu cu acest prilej, când sublinia că înainte de orice în dicționarul său „va mântui de pieire toate cuvintele vechi, care alminteri vor fi pierdute pentru generațiile viitoare”.

Oare cuvintele osândite pieirii au fost mântuite vreodată prin magia îmbălsămării în cavoul unui dicționar? Cuvintele trăiesc și mor, după cum le primește ori le respinge viața. Și oare aceasta să fie menirea unui dicționar, de a sluji drept cavou cuvintelor care și-au trăit traiul?

Evident, nici gând să subestimez pietatea pentru cuvintele din bătrâni, la care am apelat și eu nu odată în romanele și povestirile cu un caracter relativ istoric. Despre valoarea acestor tezaure, neîntrecutul maestru al romanului istoric, marele nostru Mihail Sadoveanu a spus tot ce-ar fi avut de spus oricare dintre noi și mai bine decât noi toți, în comunicarea sa de la Academie. Dar nu pot reciti fără oarecare melancolie paginile în care Bogdan Petriceicu Hasdeu, cu tot geniul lui scăpător, apăra în van o cauză pierdută pentru a mântui de la pieire cuvintele și formele sortite pieirii. Pe temeiurile sale de istoric și de filolog își intitulase cele trei volume monumentale de cercetări istorice și lingvistice: *Cuvinte den bătrâni*. Trei cuvinte, numai trei cu ortografia și pronunția sa specială, iar tustrele au fost treptat înlăturate din circulația limbii vii și îngropate.

Dicționarul limbii române literare contemporane se anunță străbătut de-un principiu dinamic. Eram să scriu: un inventar viu al limbii vii. Rectific însă. Mi se pare mai potrivit: *un instrument viu* sau, mai exact, *un organism viu al limbii vii*.

Aceasta este cel puțin impresia mea de simplu scriitor fără nicio pregătire didactică în disciplinele riguroase ale lingvisticii și filologiei, dar stăpânit de-o veche preocupare scriitoricească pentru problemele limbii, pentru dicționare și enciclopedii.

(Din *Fondul Cezar Petrescu* – Muzeul Literaturii Române Iași)

Desene inedite de Cezar Petrescu

limba ce-o vorbim

12

De necrezut câte belele poate pricinui, în vorbirea cotidiană, amărătul de numeral 12! E-un adevărat turnesol pentru incultură: arată-mi cum faci acordul cu 12 și-ți spun câtă carte știi! Interesant este că suferințele numeralului au trecut de vârsta majoratului, fiind creație post-revoluționară, dar semnalul l-a dat, cu multă vreme înainte, chiar... Ceaușescu! Ne obișnuiserăm cu *tutulor*, cu *vienamez* și cu atâtea altele, le puneam, jenați, pe seama unui defect fizic de articulare a „celui mai iubit fiu”, când, de fapt, exprimau nivelul jalnic al instrucției și imposibilitatea oratorului de a-și corecta din mers păcatele vorbirii. Situația se schimbă radical când nu avem de a face cu „revoluționari de profesie” fără școală și cu zenitul lectorilor rămas cel mult la nivel Coșbuc, ci cu absolvenți de studii universitare, ori cu profesioniști ai microfonului obligați prin natura meseriei să practice impecabil limba română. Dar să respectăm cronologia: Ceaușescu a declarat, de la tribuna Sălii Palatului, deschis *Congresul al douăsprezecelea*. Din doi termeni corecți, adică „al doisprezecelea” (pentru masculin) și „a douăsprezecea” (pentru feminin) a moșșit un al treilea, hibrid și inexistent. Desigur, nimeni n-a avut curaj să-l corecteze, iar cel ce a urmat la cuvânt, Bobu, a preluat imediat, obedient, prețioasă indicație, trecând fără crâcnire la „al douăsprezecelea”. Mai departe se putea pronostica viitorul politic al vorbitorului în funcție de utilizarea numeralului: cei fără de coloană vertebrală și-au modificat la repezeală textele, zicând cum zice șeful. Cei cu reacții întârziate, rămași din inerție, dacă nu din respect rezidual pentru corectitudine, la „al doisprezecelea”, își compromiteau viitorul politic prin pierderea momentului solidarizării tâmp. Mai onorabil s-a descurcat sala, care, urlând la unison „La al douăsprezecelea Congres/ Ceaușescu reales” a aflat o cale ocolitoare: nici „al douăsprezecelea”, nici „al doisprezecelea”, ci *doișpe*, ca la piață. Sănătatea numeralului a continuat apoi să se altereze, spre a se ajunge, în zilele noastre, la cum e mai rău – adică, la o penibilă nesiguranță generală, izvorâtă mai întâi din lipsa de carte, apoi din incapacitatea (ori lenea) raționării logice și, în fine, din mimetism: „așa am auzit la radio”. Aș întreba-o pe fătuca din studio care anunță „este ora doisprezece” de ce nu anunță și „este ora doi”? De ce cu „doi” face acordul la feminin și cu „doisprezece” la masculin? 12 este, evident, compus din *doi*-spre-zece și acordul nu se poate face decât după legile femininului (ora), adică o oră, două ore, douăsprezece ore. Există limbi în care păcătosul de acord nu se practică; în firea românei însă, asta-i regula și, dacă vrei să fii respectat, respect-o! Auzim, tot la radio și tv, vorbindu-se despre „*douăsprezece cai*”, greșală la fel de idioată, dezacordul fiind plesnit de astă dată invers, femininul peste masculin. O fi chiar atât de greu să se respecte o regulă simplă, elementară chiar?

cronicar

ISTORIA ȘI TENTAȚIA LITERATURII (II)

Ficțiune și discurs istoric

Odată eliberați de tirania judecăților definitive și de iluzia istoriei ca demers de restituire a unui adevăr integral, e cazul să ne punem întrebarea dacă un Xenopol contemporan nu ar fi mai degrabă tentat, pentru a realiza sincronia istoriografiei românești cu paradigmele ce alcătuiesc spiritul vremii în domeniul metodologiei istoriei, să reincludă „fabulele și povestea” în discursul istoric. Narațiunea, de la Herodot încoace, s-a dovedit a fi principala formă de reconstrucție a trecutului, iar istoricul este în mod esențial și implacabil un „povesteaș”, un *descriptor*, un autor invitat să reconstruiască ficțional „ceea ce a fost”, în condițiile în care imperativul lui Ranke de a descrie faptele „așa cum s-au petrecut ele” nu mai poate constitui astăzi decât un ideal de neatins. De la narațiunea evocatoare la narațiunea-instrument de cunoaștere, toate formele de „punere în pagină” a unei realități trecute, de imaginare a cauzelor și efectelor unor fapte și evenimente (ele însele realități textuale în cronică și documente), de „reînviere” (pentru uz politic sau educațional) a trecutului sunt utilizate de istoric. Rolul formativ și legitimant al miturilor implicate în discursul istoric modern a fost deja pus în dezbateră istoriografică, iar analiza structurilor și tehnicilor narative în construcția discursului istoric este o constantă a dezbaterilor metodologice din ultimele decenii din lume, Hayden White (S.U.A.), Jörn Rüsen (Germania) sau Paul Ricoeur (Franța) fiind deja autorități mondiale în această chestiune². Ce ar mai fi atunci de spus?

Într-o conferință ținută la Universitatea din Chicago, în 1978, și intitulată „Imaginație literară și structura sacrului”³, Mircea Eliade pune în discuție, cu o asumată trimitere spre necesitatea întemeierii unei alte chei de interpretare a operii proprii, raportul dintre stilistica specifică pentru creația științifică, serioasă, academică (nu întâmplător codificată în mediul anglo-saxon drept „non-fiction”) și cea implicată în creația literară, aceasta din urmă considerată periculoasă și descalificantă pentru un profesor universitar, în mediul academic american. Eliade face în această conferință nu atât elogiul libertății de a scrie ficțiune într-un mediu academic puritan și retractil față de asemenea porniri, în ciuda existenței și a unor exemple care contraziceau această tradiție (Giorgio Santayana, bunăoară), cât, mai ales, dezvăluie un mecanism de creație care îi este propriu și care, venind din tradiția europeană de la care se revendică („născut în România, aproape de începutul secolului, aparțin unei tradiții culturale care nu acceptă ideea unei incompatibilități între investigația științifică și activitatea artistică, în special literară”⁴) merita a fi reabilitat: complementaritatea discursului științific cu cel literar. Mai exact spus, Eliade consideră că „o atare dublă vocație constituie parte esențială din destinul meu”⁵. Istoric riguros, cu o vocație enciclopedică și cu o remarcabilă forță de muncă în spațiul științific, Eliade este și un scriitor de literatură neobosit. La o primă vedere, se părea că nevoia sa de a scrie literatură (numai în limba maternă) era o formă de a-și păstra contactul cu rădăcinile etno-lingvistice, cu un spațiu în care evada atunci când rigorile exilului îl apăsau. Cu toate acestea, mesajul limpede al conferinței sale este că literatura nu înseamnă pentru el doar un refugiu, ci implică o componentă esențială care nu pare evidentă decât la o lectură atentă: capacitatea de a construi teorii și de a inova în spațiul științei este de aceeași natură cu mecanismele care generează creația literară.

Comentând o observație a lui J. Bronowski, potrivit căruia descoperirea unei axiome este rezultatul unui joc liber al minții, „o invenție în afara proceselor logice”, Eliade conchide: „aceasta înseamnă însă că literatura este sau poate fi, într-un mod propriu, instrument de cunoaștere. Așa cum o nouă axiomă relevă o structură anterior necunoscută a realului (adică **întemeiază** o nouă lume), tot astfel orice creație de imaginație literară relevă un nou univers de valori și de sensuri”⁶.

Nevoia de ficțiune este întemeiată ontologic, spune Eliade, iar cunoașterea operează organic cu „scenarii narative” astfel încât oricâte scrupule pozitivistice sau neopozitivistice (în special tirania operată în acea vreme de lingvistică și de filozofia limbajului în general, față de care Eliade se situa polemic) ar presupune cunoașterea științifică „pură”, ea nu poate fi izolată de creația literară. Rolul imaginației literare ca instrument de cunoaștere este foarte limpede ilustrat de Eliade prin deoalarea mecanismelor utilizate de el însuși atunci când construia discursul teoriei sale fenomenologice asupra istoriei religiei: „Știu de asemenea, din propria-mi experiență că unele dintre creațiile mele literare mi-au dat o mai profundă înțelegere a anumitor structuri ale sacrului și că, uneori, fără să fiu conștient de acest fapt în momentul când scriam literatură, imaginația literară utiliza materiale sau sensuri pe care le studiasem ca istoric al religiilor”⁷. E aici nu numai o pledoarie explicită pentru valorizarea adecvată a creației artistice ca o componentă a cunoașterii, dar și o punere în discuție a interpretării adecvate care ar trebui fructificată în cazul analizei operei eliadene. Iar opera sa nu poate fi în adevăr judecată, cred eu, decât privind-o în integralitatea ei, pe toate palierele de articulare și manifestare: științific, literar, memorialistic și, de ce nu?, politic și social.

Utilizarea ficțiunii în construcția complexului și polifonicului discurs eliadean nu este întâmplătoare, tot așa cum nu este întâmplătoare prezența ficțiunii în discursul oricărui istoric sau hermeneut. Problema centrală a ficțiunii în cazul discursului istoric este, bineînțeles, caracterul ei mistificator. Dacă ficțiunea este utilizată pentru a deturna adevărul, pentru a acoperi cu imagini false chipul unor realități sau fapte neconvenabile discursului puterii sau de a masca și truca memoria „neutilizabilă”, atunci, firește, rolul ei este negativ. De altfel, nici nu merită insistat pe această latură căci nu ficțiunea ca o contrafacere este în discuție aici, ci ficțiunea care, în termenii lui Eliade, este „instrument de cunoaștere”. Însă disecarea celor două perspective nu e chiar atât de simplă cum ar putea părea la o primă lectură. Într-o amănunțită și pătrunzătoare analiză a punctelor de contact și a disocierilor existente între opera lui Eliade și a celui mai important discipol al său din anii '80, Ioan Petru Culianu, criticul Dan Petrescu relevă că, în realitate și contrar opiniei generale, distanța luată de Culianu a fost mult mai mare decât apare la o privire de primă instanță. Iar tema ficțiunii și raportul dintre cunoașterea științifică și cea literară ar putea fi un astfel de punct de disjuncție dintre cei doi mari gânditori ai culturii române. Analizând personalitatea lui Eliade prin grila lui Culianu însuși (care vedea în maestrul său „un mare mistagog”⁸) Dan Petrescu pune în evidență, cu sagacitate, faptul că „vorbind de «specialiștii sacrului», personalități eminamente creatoare din sânul societăților arhaice (preoți, șamani, *medicine-men*, barzi) cu acces la extaze și izbutind să impună unor colectivități întregi «macar unele dintre viziunile lor imaginare», istoricul religiilor găsea, în fond, mistagogiei o întrebuintare elitistă și normativă. Aceasta ține însă de o veche paradigmă, a cărei singură justificare sta în **utilitatea relativă a ficțiunilor într-o lume desacralizată** (s.n.); cu alte cuvinte, după moartea lui Dumnezeu ne situăm în regatul ficțiunii”⁹.

Nu începe azi nici o îndoială asupra faptului că Eliade a dat frâu liber pasiunii sale pentru mituri și mistere și că a utilizat din plin aceste mecanisme ficționale pentru a-și face opera cât mai greu de descifrat, deci aptă să reziste provocărilor timpului, căci o hermeneutică completă a ei ar fi epuizat-o, sortind-o uitării.

Florin CĂNTEC

(continuare în pagina 22)

Lansată după 1989, sintagma din titlu a părut unora o formulă ce putea justifica mai curând lășități ascunse în evazionism cultural, comportament considerat mult mai puțin meritoriu decât activismul politic sau civic anticomunist. Nu contest acum ideea și nu intenționez să realizez clasamente ale atitudinilor în fața constrângerilor regimului totalitar, ci doar să evoc destinul unui om a cărui viață nu îngăduie interpretări lejere ale unei biografii determinate de controlul terorist al faptei și gândului uman. Costin Merișca a trăit o asemenea experiență. S-a născut la 21 martie 1927, în satul Miclăușeni, din județul Iași. Părinții, Pavel și Eleonora Merișca, erau învățători în satul său natal, unde va urma cursurile școlii primare. Studiile liceale le face la „Liceul Internat” din Iași, liceul „Roman-Vodă” din Roman și la „Ioniță Asan” din Caracal, unde se afla, în 1944-1945, în refugiu cu mama și bunica. Din acești ani datează primele semne ale înzestrării sale pentru literatură. La Caracal, în 1945, redacta o revistă literară „Haralamb Lecca”. Devine student la Facultatea de Litere și Filosofie din București, unde audiază cursurile lui George Călinescu, Tudor Vianu, Al. Rosetti, Mircea Florian, Anton Dimitriu, George Oprescu ș.a. Printre colegii săi se aflau atunci câțiva dintre intelectualii de marcă de mai târziu: Radu Petrescu, Petru Creția, Tudor Opreș. Frecventează cenaclurile „Sburătorul”, unde gazda era Monica Lovinescu (tatăl fondator trecuse în lumea umbrelor), cel al umoriștilor de la „Buturuga” din Cișmigiu, unde strălucea Valentin Silvestru, și cenaclul „Revistei literare”, cu Sașa Pană în postură de timid „moderator”. Nostalgie și spirituale evocări târzii ale acelor vremuri ale tinereții le găsim în volumul *Amalia și alte făpturi* (2003), apărut cu câteva zile înainte de obștescul sfârșit. Arestat în 1948 pentru vina de a fi avut cândva juvenile manifestări de dreapta, la liceul din Roman, încadrate penal ca activități dușmănoase anticomuniste, este anchetat la Ministerul de Interne și condamnat la cinci ani temniță grea, executată la Suceava, Jilava, Gherla, Cluj, Pitești și Peninsula (Canal). După eliberare (în 1953), timp de doi ani are domiciliu obligatoriu în satul natal, unde poate lucra ca profesor suplinitor. Reușește apoi să termine, la cursurile fără frecvență, studiile universitare

AUTENTICA „REZISTENȚĂ PRIN CULTURĂ”: COSTIN MERIȘCA

întrerupte și va fi, până la pensionare, profesor de limbă română la Butea, Târgul Frumos și Iași. A fost un profesor cu certă vocație didactică și pedagogică, dovadă fiind faptul că 27 dintre foștii săi elevi de la liceul din Târgul Frumos au devenit ei înșiși profesori de limbă română, iar revista școlii, „Miorița” (1968 și 1969), unde au debutat câțiva viitori scriitori ieșeni, a obținut premiul I pe țară la concursul publicațiilor litografiate. A avut destinul tuturor celor care au trebuit să poarte povara condiției de fost deținut politic, fiind tracasat de securitate până în luna decembrie 1989 și neavând dreptul de a poseda o mașină de scris sau de a publica o carte (un volum înscris în planul Editurii Junimea nu a primit aprobarea tipăririi). Discret, numele său poate fi găsit totuși în numeroase reviste didactice („Gazeta Învățământului”, „Tribuna Școlii”, „Limbă și literatură pentru elevi”, „Învățământul liceal și tehnic profesional”), literare („Veselia”, „Humorul”, „Convorbiri literare”), de cultură („Revista Mitropoliei Moldovei și Sucevei”, „Cronica”, „Transilvania”, „Timpul”) și cu profil istoric („Cercetări istorice”, „Magazin istoric”, „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, „Arhiva Genealogică”, „Memoria”, „Revista de istorie socială”), unde i-au apărut peste 150 de articole, studii istorice și texte literare. Deși marginalizat și acaparat de cunoscutele obligații didactice, modest în toate manifestările vieții sociale, timid din fire, dar nu și intimidat, ci rănit în demnitatea esențială a ființei sale, Costin Merișca a avut toate însușirile pentru o afirmare mai incisivă a conturului personalității sale. Nu a fost să fie așa, căci „istoria” s-a dovedit încă o dată vinovată față de oamenii pe care îi devorează fără discernământ. După decembrie 1989, printr-un impresionant efort de recuperare a timpului refuzat și de eliberare a memoriei

oprimate, Costin Merișca a fost unul dintre cei dintâi care a depus mărturie pentru sine și pentru toți cei care au trecut prin Gulagul bolșevic. În 1990, a fost premiat de Uniunea Cineaștilor pentru cel mai bun scenariu de film cu această tematică, iar în 1993 a apărut la Editura Porto-Franco „romanul” memorialistic *Tărâmul Gheenei*, prefătat de Paul Goma. Acesta îl individualizează pe autor între numeroșii scriitori care în acei ani, în țară și în exil, conturau literatura represiei comuniste: Costin Merișca era primul și singurul „piteștean” din țară care, riscând o nouă încarcerare, cu urmări poate și mai grave, redactase lucrarea înainte de 1989 (în 1955, 1972 și 1989) și care mărturisise teribila experiență a „reeducării” în dubla postură de victimă și călău. În alt stil, strict documentar, scrie și publică *Tragedia Pitești* (Iași, Institutul European, 1997), o cronică a „reeducării” originale din închisorile comuniste românești, intrată în bibliografia esențială a problemei. O teză de doctorat a Ruxandrei Cesereanu (*Călătorie spre centrul infernului*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1998) situează obiectiv locul literaturii lui Costin Merișca în spațiul unei teme pe care istoriografia nu o va epuiza prea curând. Filmul *Treptele căderii* (1998), realizat de o casă de producție pariziană și difuzat internațional, i-a avut ca „protagoniști” ai mărturisirii pe Costin Merișca, Paul Caravia și medicul Nicolae Ioniță.

Vocația literară a lui Costin Merișca este certă, deși recentul *Dictionar general al literaturii române* nu-i consacră un spațiu meritat. Ediția următoare va trebui să îndrepte omisiunea din lipsă de informație. Observația psihologică exactă, îndeosebi în analiza abisurilor tenebroase ale sufletului omenesc, capacitatea de a fixa ca într-un insectar „făpturi” grotești abia schițate printr-un gest sau o replică, dar totuși cu un contur clar și memorabil, metamorfoza resentimentului față de purtătorii răului și negustorii cu valorile vieții în ironie corosivă, toate aceste însușiri situează textele autorului pe tărâmul luminos al valorilor care contează și dăinuie. I-au moștenit talentul fiii săi Dan Merișca și Lucian Merișca, cel dintâi fiind, după 1979, fondatorul unor publicații și cenacluri SF din Iași, animatorul și mentorul generației sale de scriitori care vedeau în această formulă literară o salvare de anchiloza mentală a epocii.

Mircea CIUBOTARU

(continuare în pagina 22)

„Televiziunea a devenit exilul meu acceptat”

o convorbire
IOLANDA MALAMEN – LUCIA NEGOIȚĂ

Lucia Negoită a debutat editorial în 1973, cu volumul *Poeme*, Ed. Albatros. În anul 1982, este angajată redactor la Radio, unde realizează „Revista literară Radio”. Între 1982-2004, a fost redactor la TVR și realizator de emisiuni culturale. Între 1994-1999, a ocupat funcția de redactor-șef adjunct al Redacției Culturale, perioadă în care redactor șef era Iosif Sava. Alte cărți publicate: *Roza și închipuirea* (1976), *Duminică spre luni* (1980), *Cazemata de rouă* (1983), *Scena de conversație* (1986), *Turnul cailor albaștri* (1987), *Gara de Est* (2003), *Dincolo de Barbaria* (2010). Critica literară i-a comentat, de-a lungul anilor, prompt și pozitiv cărțile. A fost răsplătită cu Premiul Uniunii Scriitorilor, în 2002 și Premiul APTR, în 2000. A realizat, pentru Radio și Televiziune, sute de interviuri cu scriitori.

Iolanda MALAMEN: – Lucia Negoită, n-am să încep dialogul cu: *Îți amintești? Și nici cu: Ai debutat în literatură într-o perioadă... Am să te întreb, în schimb, dacă pentru „Dincolo de Barbaria”, cartea ta de poeme, apărută de curând la editura Brumar, ai ales acest titlu ca pe o resemnare.*

Lucia NEGOIȚĂ: – Resemnare, poate. În spațiul locuit de cuvinte, pot să adaug și alte echivalente: evadare, plecare, întoarcere. Și mai ales, vindecare de lumea în care ne este dat să trăim. Indiferent de sensul pe care-l aleg acum, aș pune accentul mai degrabă pe nesfârșita, orgolioasă, umilintă care m-a însoțit mereu. Fie că am citit, fie că am scris poezie. Cartea mea s-a născut dintr-o acută dorință de libertate. Și de eliberare. Cum s-a întâmplat totul? Propun un traseu psihianalizabil. Am mers spre trecut. Pe trunchiul imaginat al copacului vieții. Am ajuns în centrul primordial. Și de acolo, am făcut cale întoarsă. Cu o parte dintre răni la vedere. Pe drumul împlinitor care mă îndura. Pe care îl îndur. Gata, n-aș vrea să cad în capcana vorbelor frumoase.

– *Să nu ne gândim acum la capcane, mai ales când vine vorba de cuvinte frumoase.*

– Acum vin iar să mărturisesc. Barbaria a existat. Ea denumea un ținut vechi din Țara Făgărașului, pomenit într-un memorial de călătorie, din veacul al XIV-lea. Barbaria. Acest cuvânt se sprijină luminos pe cei trei de a și reprezintă, desigur, o ficțiune modernă. Am pus o lumină deloc orbitoare peste vocile și imaginile care mi-au vorbit la răndu-le, fiecare în felul lor. Când scriu răspunsurile la prima ta întrebare, Iolanda Malamen, aud plânsul cu sincope al unui copil de pe stradă. Curând, zgomotul tramvaiului va înghiți cu totul inocentele sunete. Cafeaua e încă fierbinte. Leg câteva litere. Silabele se transformă în cuvinte. „Ave Barbaria!”

– *Ave Lucia! Ai scris una dintre cele mai bune cărți de poezie apărute în ultimii ani. O carte a miturilor urbane, un itinerar al iubirii pentru locuri și oameni deveniți personaje, un solilocviu civic și cultural... Mai are astăzi poezia dreptul la existență?*

– Sigur că are. Poeții sunt cei dintâi care apără acest drept nescris. Mai e nevoie să o spun? Poezia e pretutindeni. Ea intră tot mai adânc în spațiile neconvenționale. Îmbracă hainele bogatului, dar și pe cele ale săracului. Mângâie fruntea unui bolnav de Alzheimer. Îmbrățișează un autist. Stă la masă cu oamenii triști, de la periferia orașelor. Intră în biserică, pe culoarele aeroporturilor, în muzeele de sticlă, în sicriile de plumb. Moțâie în sălile de așteptare blindate cu termopane și uriașe cupole de aluminiu. Respiră într-o carte cu paginile roase. Pe ecranul unui computer. „Veacul înaintează”, o spunem și noi resemnați, precum un poet de pe la 1900. Nici măcar cele douăzeci și patru de ore nu mai sunt cuantificabile. Un ceas enorm dirijează totul. Sună alarma fără oprire, în sălile de operație. Stațiile meteo de pe vârfuri de munte vibrează. Centrele seismice contabilizează tremurul scoarței Pământului. Câți poeți vor mai fi în stare să cuprindă aceste umbre ale lumii, în cărțile viitorului? Biblioteca, în mod sigur, nu va mai avea chipul știut. Poezia are nevoie permanentă de public. În caz contrar, viața ei este prea scurtă. Unii se vor grăbi să spună: și inutilă. Partea de mister a poeziei se consumă, de obicei, în liniștea unei camere. Nu este și cazul muzicii moderne. Aceasta umple până la refuz spațiul piețelor, stadioanele, sălile cu acustică perfectă. În ultimele decenii, „muzica mulțimilor” a devenit o afacere înfloritoare, bună aducătoare de bani și de glorie. Ne-am împăcat cu ideea că poezia are o putere limitată. E singura meserie „pe gratis”, necunoscută de mine. Precum Cassandra, spun că nu sunt departe timpurile în care poeții vor fi priviți ca niște „vietăți ciudate”.

Pentru partea pregătitoare a întrebării la care ți-am răspuns, îți mulțumesc. Când vorbele generoase vin din partea unei poete pe care o prețuiesc, iau cu toată inima energia pe care acestea o poartă.

– *Până la ce limite putem judeca literatura ca fapt de viață?*

– Faptul de viață transcris pur și simplu în pagină nu este literatură. În poezia postmodernă, aliajul secret realitate-ficțiune (viață-creație) ne înșeală adesea. Până acolo încât emoția nu mai are loc să-și deschidă, în voie, aripile. Nu sunt în stare să duc teoria mai departe. Despre faptul de viață, nici în ruptul capului, nu pot da lecții altora. Mă întorc la perioada în care am decis să nu mai public o vreme. Era după 1990, când am simțit nevoia unei schimbări. Lirismul cărților anterioare semăna cu mersul pe sarmă al unui acrobat. Eram atentă mereu să nu greșesc pasul. Nu priveam destinsă la ce se întâmplă de o parte și de alta a drumului ales. Tot căutând, mi s-a deschis înainte o uriașă „grădină a numelor”, cu semne și provocări puțin cunoscute mie atunci. Dau câteva exemple. Literatura închisorilor comuniste, care apărea în acea perioadă, mi-a atras atenția asupra unui alt tip de realitate. La fel, cărțile de memorii au reînviat și ele o lume a valorilor sigure, care au dat un suport puternic vechii societăți românești. Dacă trag o linie despărțitoare, pot spune că munca de televiziune, ca într-un paradox, m-a ajutat să mă purific de real. Cum? Am privit mai atentă chiar ridurile, chiar asperitățile, imperfecțiunea realului, imposibilitatea de a-mi împlini așteptările. Așa s-au născut cele două cărți: *Gara de Est* (2003) și *Dincolo de Barbaria* (2010).

– *Cum privești, ca scriitor și vechi jurnalist cultural de radio și de televiziune, așezarea valorică de azi, în literatură?*

– Nu pot glosa cu seninătate în jurul acestei teme. Știu doar atât. Câtă vreme am fost jurnalist cultural, m-am străduit să fac loc valorii, în emisiunile numeroase pe care le-am semnat. Nu pretind că am reușit mereu. Vreme de cinci ani, urmând un program riguros, m-am dedicat recuperării marilor valori interbelice. Așa a apărut ciclul „Creanga de aur”. În cuprinsul lui, documentarele dedicate unor Mircea Eliade, Noica, Anton Dumitriu, Mircea Vulcănescu, Dan Botta, Alice Voinescu, Blaga, Voiculescu, Eugen Ionescu... Poeții contemporani au fost și ei „personaje” în emisiuni. Unele dintre aceste emisiuni au fost premiate sau nominalizate de A.P.T.R. Ion Barbu, Nichita Stănescu, Doinaș, Naum, Mălăncioiu, Mazilescu, Blandiana, Cezar Ivănescu, Constanța Buzea, Cărtărescu, Dinescu sunt doar câteva nume la care mă gândesc acum. Pe cât am putut, am filmat și câțiva dintre scriitorii aflați în exil: Vona, Gabriela Melinescu, Angello Moretta, Petru Dumitriu. Ultimul dintre ei mi-a acordat primul interviu televizat din viața sa, pentru România. Revin la întrebarea ta, Iolanda. Sunt câteva aspecte care merită a fi comentate. Cel interesat le observă cu ochiul liber. Mă refer întâi la oferta târgurilor de carte, de-a dreptul uriașă. Publicul mai cumpără cărți, dar prețurile lor sunt prohibitive. O știi și tu prea bine, în anii din urmă, au intrat în arenă scriitorii extrem de interesanți. Semn că literatura se împropătează mereu. Criticii au susținut, susțin aceste nume, dar critica literară nu mai are forța altor timpuri. „Seniorii” nu mai au nici ei aura de altădată. Se mai întâmplă chiar ca un scriitor să fie purtat azi pe brațe, în glorie, iar mâine, fără remușcare, să fie uitat definitiv.

– *Revistele literare...*

– *Apreciez câteva reviste literare de ținută, între care aș aminti: „Acolada”, „Hyperion”, „Arca”, „Argeș”, „Conta”, „Convorbiri literare”, „Tribuna”, „Însemnări ieșene”.*

Ca și cărțile contemporanilor, revistele circulă în cercuri tot mai restrânse. Programele culturale ale televiziunii publice sunt și ele victime ale audienței. Nu avem ce face. Cultura nu aduce profit. Prin urmare, „nu merită” investiții. Aud aceste scuze de ani și ani de zile. Și așa, tot butonând pe canale „strălucitoare”, telespectatorul ia o decizie la îndemână. Schimbă postul. Uneori, doar pentru a vedea până unde pot degenera prostul gust, lipsa de educație, aroganța, indiferența patronilor TV.

– *E dulce-amară singurătatea poetului în secolul XXI? Sau ea în fapt e doar voința de-a rezista, de-a merge mai departe?*

– Astăzi pare a fi o cochetărie. Am renunțat de mult la portretul robot al poetului singuratic, cel din istoriile literare romanțate. Și să vrei, nu poți fi singur. Nici măcar în fața paginii albe, plină de voci secrete. Nu poți fi rodul obsesiei tale multiplicată la nesfârșit. Ce să faci? Să-ți privești până la exasperare chipul în oglindă? Gustul dulce amar va veni mereu dinspre „ceilați”. Cum odată și-odată o să fiu nevoită să aleg singurătatea, în chilia vreunei mănăstiri, prefer să o neg acum, când încă mai am o umbră de speranță. Și atâtea cărți în biblioteca mea. Ca o salvare.

– *De unde mai ai totuși resurse pentru poezie?*

– Resursele? Nu le contorizez. Sunt bucurioasă pur și simplu când ele există într-o zi cu energii bune, printre atâtea altele, „fără poezie”, deloc seducătoare. Cum ar fi băuturile dulci, mirosurile de la fast-food, praful de pe ecranul computerului, e-urile, aditivii, schimonosirea limbii române, ura, violența.

– *De ce cred unii că, în jurnalistul profesionist, scriitorul moare încet, încet?*

– Mi-am pus și eu această întrebare. Îți spuneam că, imediat după '89, n-am mai putut scrie. Un slogan de atunci suna așa: „poezia a coborât în stradă”. Câtă vreme am văzut, în zilele Revoluției, colegi murind la câțiva pași, fiorii poeziei nu m-au străbătut de fel. În timpul mineriadei din 13-15 iunie 1990, pregăteam o emisiune „Eminescu”, din care nu mai există la ora asta nici un metru de film. Împreună cu colegii mei, stăteam pe burtă în grupul de montaj, neștiind ce ne așteaptă. Peste vocea lui Noica, simbol al eleganței și sobrietății, s-au suprapus voci de „oameni ai peșterii”. Ușile încăperii s-au izbit cu putere. Practic, s-ar fi putut întâmpla orice. Nici până astăzi n-au fost identificați cei care au intrat, cu o violență de nedescris, în televiziunea publică. Vremuri de plâns mai degrabă, nu vremuri de scris. Mi-a priit, o mărturisesc acum, lupta pe linia întâi a frontului literar, la Televiziune. Am putut face, nu numai eu, un fel de dreptate târzie, în postumitate, unor reprezentanți străluciți ai culturii noastre. Tempi passati.

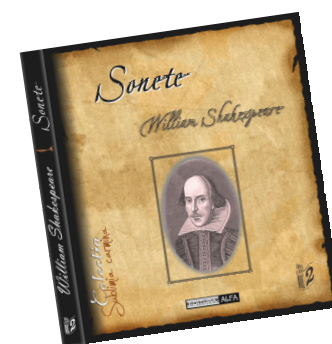
– *Aș putea cita zeci de pasaje extraordinare din „Barbaria” ta, dar mă opresc la unul singur: „Vocea mea o să intre în viețile altora” (Ajung slujbaș la TVR). A fost greu să fii slujbaș la TVR?*

– În proza pe care o amintești, singura din carte, „personajul” e compus în așa fel încât să-mi semene doar până la un punct. „Am ajuns slujbaș la TVR”, pedepsită fiind pentru o emisiune Noica, difuzată la Radio în 1981.

(continuare în pagina 22)

În colecția *Sublimia carmina* a Editurii ALFA, vor apare, în curând, următoarele cărți:

Nr. 1. Mihai Eminescu,
Poezii

Nr. 2. William
Shakespeare, *Sonete*

Ce căuta neamțul în Polonia?

proză de Liviu ANTONESEI

Gătesc rar, chiar foarte rar, cu toate acestea mă grăbesc să salut călduros noul site gastronomic al lui Boerescu, ca și ghidurile sale de vin și pentru felurite alte băuturi fermentate sau distilate. Nu doar pentru că mănânc zilnic și din când în când mai și beau, ci și pentru că, între atâția agenți neobosiți ai culturalizării, s-a găsit în fine unul care să se ocupe și de civilizarea noastră. Vorba nobilului Pașadia, cel care i-a cunoscut pe adevărații Arnoteni, „nici cuțitul în gură, nici furculița în pește”. Nu, nu sunt vreun spenglerian și nu cred că, prin civilizare, s-ar duce cumva naibii bruma noastră de cultură. De altfel, Occidentul de la care ne-au venit Luminele și ne vine acum lumina, tot apune de mai bine de peste o sută de ani și nu mai dispăre odată! Dar, până la urmă, nu despre ce, cum și cât gătesc și mănânc eu este vorba în aceste câteva pagini, oricum, nu doar numai despre asta!, ci despre singurele momente de bucurie, dacă nu de-a dreptul de fericire, trăite de un tânăr neamț în jumătatea de an pe care a petrecut-o angoasat și dificil în, totuși, unul din cele mai frumoase orașe din lume. Cred că-l chema Michael, dar și dacă l-ar fi chemat Hans sau Otto nu cred că s-ar fi schimbat în vreun fel situația, pentru că eu nu cred că ar exista vreo predestinare legată de nume. Deci Michael avea în jur de 25 de ani, abia își terminase studiile de limbă și literatură germană la Berlin, de unde era și de loc, și venise de câteva luni la Cracovia, cu puțină vreme înainte de începutul anului universitar, ca lector la Institutul de Germanistică al Universității. Era înălțut, subțire, cu ochii căprui și părul șaten, deci fizicește vorbind nu era chiar un simbol sau vreun monument al germanității pure și dure. Îl întâlneam pe scările blocului în care se aflau apartamentele noastre, al lui așezat exact deasupra apartamentului meu, prin preajma clădirii ori prin magazinele din jur și ne salutăm vag, înclinând capetele și mormăind o formulă poloneză sau nemțească de salut, eu, iar el, invariabil, una nemțească. N-am vorbit niciodată, pentru că el era fixat ermetic în limba sa maternă, pe care eu o frecventez nu doar episodic, ci și de-a dreptul rapsodic. E adevărat că l-am auzit de câteva ori aproximând formule în franceză și italiană, dar n-aș fi pariat sume importante pe el în calitate de translator în și din aceste limbi. Dar Michael nu era fixat doar în limba maternă ci și, poate chiar mai mult, în imaginea, în amintirea, în memoria mamei sale, de dorul căreia i se afișase pe chip o melancolie statornică, ce-mi evoca îndepărtării poezii romantice de la el de-acasă plimbându-se gânditori și agale, cu vreo două sute de ani mai devreme, prin nepătrunsele păduri germane. De altfel, se plângea mereu celor cu care se putea înțelege în vreun fel ori chiar altul că nu suportă să stea atât de departe de mama lui, atât de multă vreme, că nu va rămâne multă vreme la Cracovia, deși nu are nimic contra orașului în sine, ba chiar ar putea spune foarte sincer că îi place foarte mult. Cum nu-și evoca niciodată tatăl, mă gândeam că acesta trebuie să fi dispărut, într-o manieră ori alta, de multă vreme din viața sa, asta dacă va fi fost vreodată prezent, de bună seamă. Până la urmă, un fel de caz tipic pentru psihologi, o mină de aur pentru psihanalisti – băiat singur crescut doar de mamă, ținut mereu de mână, situație care provoacă dependențe ce exced adesea normalul. Totuși, nu e treaba mea nici să fac psihanaliză aici și acum, cum n-a fost nici atunci cazul să mă apuc de făcut vreun fel de psihoterapie. Singurul lucru pe care l-am putut eu face pentru Michael, și asta fără măcar să-mi dau seama de la bun început, a fost să-i ofer o masă bună, cea mai bună de care a avut parte la Cracovia, poate una din cele mai bune din viața sa de băiat singur crescut de o mamă singură și, de bună seamă, grijulie până la hiperprotecție. Iată, nu mă pot abține, încep să o dau pe psihologisme de doi bani desaga!

Deci gătesc rar, foarte rar, poate, în medie, cam o dată la o lună și ceva zile, dar aproape niciodată când mă aflu în România. La Cracovia, gătesc, găteam, în schimb, de câteva ori pe săptămână. Nu lucruri complicate, să spunem fasole sau varză cu cârnați și afumături, însă nu de la supermarket, ci de la piață, de la górali. Górali de la góra – se pronunță cu u, de unde și Gura Humorului – cuvânt care înseamnă munteni. Sau orez cu ciuperci, cu ciuperci tot de la górali, desigur, și măsline. Sau alte chestii simple, cât mai simple posibil. De ce nu gătesc aproape niciodată în România? Pentru că, în afacerile de bucătărie, starea de spirit este la fel de importantă, dacă nu chiar mai importantă, cum sunt ingredientele și rețetele.

Dacă mă prinde cineva gătind aici fără îndoială că ori din stranii motive mă simt prea bine, ori voi fi înnebunit cu totul. Nu vorbesc de cafea sau de ceai verde, desigur, care trebuie să curgă valuri de-a lungul zilei, ba chiar și al nopții și pe care mi le pregătesc mereu cu anticipație ca să nu fiu surprins vreodată de penurie.

Dar să las parantezele și să trec la fapte! Între altele, la Cracovia, nu ratez niciodată să pregătesc felul principal pentru masa din noaptea de Revelion. Și nu e vorba despre pește, după obiceiul polonez, ci despre carne, carne roșie sau carne albă, dar carne să fie. Indiferent dacă optez pentru vită, porc, curcan sau găină, rețeta e cam aceeași. Desigur, nu voi face baițul din vin roșu la pui, ci din bere, nici pe cel de la carnea de porc din vin alb. Dar astea sunt lucruri cunoscute mai de toți cei care vor fi pus mâna vreodată pe-o țigaie. La trecerea dintre anii cu pricina, a fost vorba de pui – dar să fie limpede de la piață, de la górali, nu orătâni palid-vineții de la supermarket! Deci, pe 30 decembrie, am cumpărat puilul din piață, iar mai înspre seară am început să-l „lucrez”. L-am spălat bine, am băgat în el sferturi de măr, de cartof și de ceapă, l-am împănănat cu căței de usturoi tăiați pe lung – atenție, nu folosiți un cuțit obișnuit pentru a produce găurile, ci mai degrabă unul tip stilet sau chiar o șurubelniță bine aseptizată, altfel „crapă” puilul în cuptor și chiar e păcat. Am pus puilul astfel lucrat într-un vas, mai degrabă înalt decât lat, ca să rămână cumva sprijinit și cu incizia în sus, am turnat două sticle de bere până am acoperit victima, am adăugat sare, bucăți de măr, ceapă, cartof, ciuperci, usturoi și fel de fel de ierburi, de la cele mediteraneene la busuioc și mărar – pentru mine un fel fără ierburi e barbar, dacă nu de-a dreptul inutil sau chiar periculos. Am adăugat deasupra cam un centimetru de ulei de măsline, ca să țină capac, chiar dacă am pus și un capac propriu-zis, acesta mai mult pentru protecție. Am lăsat câteva ore să zacă totul, apoi, la culcare am băgat vasul în frigider. Dimineață, primul lucru, înainte chiar de prima cafea și prima țigară, a fost să scot vasul, pe care l-am lăsat să stea iar la temperatura camerei până înspre seară, când i-a venit rândul probei de foc. Am luat tava de cuptor, am uns-o cu unt – însă, iarăși, unt de la górali, nu de la supermarket! –, apoi am așezat puilul cumva în centrul tăvii, am turnat baițul, cu tot cu elementele sale solide și am băgat tava la cuptor. Cuptorul e electric, așa că începi coptul în trepte de putere calorică până te stabilizezi la 150. În vreme ce puilul – ditai găina, de fapt, că era de la munte, nu? – își vedea de coptul său, am pregătit un mujdei generos, din vreo patru căpățâni. Nu știu cum vă faceți voi mujdeiul, dar recomand procedeul mai laborios, dar sigur, al strivirii căteilor cu furculița, după prealabila tăiere a fiecăruia în câteva bucăți. Merge mai ușor dacă aveți la îndemână sare grunjoasă. Nu uitați oțetul, folosiți ulei de măsline sau de orez și nu exagerați cu apa. Va ieși exact așa cum trebuie, ca la tata acasă, că la noi, acesta era apanajul tatei! Cât băteam mujdeiul, mai aruncam câte un ochi prin fereastra cuptorului, mai deschideam să ung puilul cu baițul, chestii, socoteli.

Când puilul era aproape, repet, aproape!, gata, am închis cuptorul, am acoperit cu ceva vasul cu mujdei și l-am pus la frigider – dacă stă prea mult la temperatura camerei prinde un gust care nu-mi place –, ne-am îmbrăcat, am pus o sticlă de *Dalwhinnie*, un single malt bătrân de vreo 15 ani, în geantă și ne-am dus în *Rynek Główny*, Piața Centrală, pentru partea de revelion în stradă. Nu spun aici cum este, pentru că am povestit deja despre revelionul în stradă cracovian în *Ocolul Cracoviei într-o singură noapte, laolaltă cu incredibila și banala poveste de dragoste a unui turist yankeu*. Oricum, după focurile de artificii și spargerea unei sticle de șampanie cam proastă, adică ucraineană și prea dulce, am luat-o agale spre casă.

Când eram la vreo sută de metri de blocul lectorilor străini, vedem că la etajul de deasupra noastră neamțul, laolaltă cu alți băieți și fete ne făceau semne entuziaste de la geam și ne chemau acolo. Am urcat, am avut parte de o primire bahic-entuziastă, dar în mine a pogorât grabnic deziluzia. O mulțime de sticle de bere și de votcă banală, nici măcar *Żubrówka!*, însă drept mâncare niște farfurioare de plastic cu alune și alte uscături vegetale, fursecuri, saueri etc. Revelion nemțesc? Se sparie gândul! În fața dezastrului iminent ca un *blitzkrieg*, am cerut permisiunea să cobor câteva clipe un etaj. Am apucat din frigider ce mi-a picat la mână – „porcării”, dar de la górali, să fie clar!, somon afumat, cașcaval, ba chiar și telemeaua de oaie adusă pentru un prieten care a studiat la Cluj și a lucrat la Ambasada de aici vreo zece ani, care la ei nu există, nu se produce, dar nici nu se importă! Am adăugat cele trei sticle de vin alb, ușor, de Rhin, nu de cine știe ce marcă, dar foarte plăcut și, înainte de a urca cu ofrandele, am repornit repede cuptorul electric. Și am pus ceanul mare pentru o mămăligă generoasă. După ce le-am lăsat cele necesare pentru începerea ospățului, am coborât și am supravegheat puilul până a ajuns rumenit cum trebuie. E necesară o mare atenție în final, dacă nu vrei să-l „scapi” în ars.

Și abia sosi bătrânul... Ce mai vuiet, ce mai zbucium... Nu găsec cuvinte mai potrivite pentru a evoca primirea ce mi s-a făcut, când am intrat cu puilul pe un platou într-o mână, cu alt platou încununat cu mămăliga aurie și aburindă în cealaltă și cu toarta vasului în care mutasem mujdeiul, agățată glorios de un braț. Primirea ca primirea, dar să fi văzut pofta, deși cam epuizaseră gustările aduse cu mai puțin de jumătate de oră mai înainte. Cred că a fost singura oară când nu am apucat nici să gust din ceva pregătit de mine. Și mai cred că a fost tot singura dată când am înțeles exact ce înseamnă că bucătarul se satură privind. În câteva minute era gata totul, neamțul mâncase până și oasele!, iar în final atacase mujdeiul rămas doar cu mămăligă. Stăteam într-un fotoliu și sorbeam ce mai rămăsese din sticla mea de whisky, pe care totuși o protejasem, privindu-i. Minunat spectacol internațional, cu exclamații în toate limbile pământului, printre îmbucăturile lacome. Micuța portugheză. Vorbăreața Sandra. Ahmad care învinsese cancerul. Doi polonezi și o poloneză. Sau două poloneze și un polonez, că e greu să-mi mai aduc aminte cu exactitate. Da, și Juan, care a cântat la un moment dat la chitară. Priveam cu ochii semideschiși, cumva printre gene, freamătul micii adunări, atent mai degrabă la ritmul îngurgitării decât la felul în care păreau că se fac și se desfac cuplurile provizorii, mai degrabă mândru de talentul meu de bucătar decât împins de vreun instinct de voyeurist. De altfel, pe cel din urmă mi-l epuizaseram cu asupra de măsură la sutele de petreceri la care voi fi luat parte din adolescență încoace, în vreme ce plăcerea de a găti era încă o descoperire foarte recentă. Singurul lucru care îmi atrăgea atenția în ordinea relațiilor umane era Michael cu capul așezat în poalele lectoriței braziliene, ușor trecut de amiaza vârstei, vag trupeșă, dar cu o carne care, la prima vedere, se păstra tare, nereușind să mă decid dacă neamțul meu e amețit, își face siesta ori dacă nu cumva căuta un fel de consolare compensatorie pentru absența iubitei sale mame.

A trecut revelionul, s-a încheiat după câteva zile și vacanța mea și am plecat acasă. După puțină vreme, mi-a sosit vestea că, nemaisuportând depărtarea de mama sa, după ce plecase, alungată de iarnă, și masiva și bronzata lectoriță braziliană, pe genunchii căreia își mai plângea dorul din când în când, neamțul meu, așa de abil la mâncat puilul cu mămăliguță și mujdei, plecase până la urmă și el acasă. Însă gurile rele din Berlin și de aiurea bârfesc că obișnuiește să meargă adesea la Turnul de Televiziune din fostul Berlin Răsăritean, să urce cu liftul la restaurantul de la ultimul nivel, să-și comande acolo o salată cât se poate de vegetariană și să privească în zare, spre Est, cu gândul la cel mai gustos pui cu mujdei și mămăliguță pe care l-a mâncat vreodată. Și mâncând salata, spun gurile rele cu pricina, plânge. Mănâncă și plânge. Ca în foarte populara poezie pe care o învățăm de foarte mici la școală. Uneori, în zilele mai bune, își imaginează, cu un zâmbet fericit parcă lipit pe obraz, cum pleacă în zbor înalt și larg, planat, pe deasupra întunecatelor păduri romantice, a întinsei câmpii renane, ocolind peste lacurile mazurieni, de dincolo de frontieră, și luând-o apoi spre Sud, spre Cracovia. Iar eu eram din nou acolo, în orașul vacanțelor mele, și-l priveam de la fereastră apropiindu-se în zbor. Sau cel puțin așa îmi imaginez eu, așa îmi place mie să cred.

(Din volumul *Victimele inocente și colaterale ale unui sângeros război cu Rusia. Zece povestiri*, în curs de apariție la editura **Polirom**)

LECTURA CA ACT
AL VOINȚEI

Lectura în sine este un act dificil pentru că înainte de orice este un act de cunoaștere. Dificultatea lecturii este sporită de structura subtilă a limbajului din text, dar mai ales de interpretarea criticii deconstructiviste, ceea ce dezorientază cititorul. Apar și asemenea momente, este cazul interpretării greșite a relației *autor-text-cititor*. Unii critici au înțeles că afirmațiile lui Jaques Derrida susțin libertatea cititorului de a face textul să capete semnificația pe care o dorește el, când, dimpotrivă, demonstrația a vizat contrariul. Iată de ce miza de a înțelege corect lectura este însemnată și de ce implicațiile cognitive trebuie să țină seama de legea care dictează regulile lecturii. Actul lecturii îl determină pe cititor să-și impună singur principiile necesare cuprinse în textul respectiv. Prin urmare, lectura în sine este fenomenul unei voințe absolute, fapt subliniat de orice teorie literară.

Se spune că adevăratul spirit al filosofiei este voința, dar și voința de a trăi prin ceea ce facem, obișnuit sau ieșit din comun, tot voință este. Gânditorii aduc în apropiere de voința omului și intelectul lui, considerat însă element de planul doi. De ce? Ei spun: *intelectul e fenomen*, în timp ce *voința este fapt* în sine și ea ține de metafizic. Dorința de a *citi* este rezultatul voinței, însă pentru a înțelege intimitatea interpretării ar trebui să ne aducem aminte de Arthur Schopenhauer cu a sa *Lume ca voință și reprezentare*. Dacă lumea în care existăm este în același timp și o stare a voinței, fiecare individ are conștiința că el însuși este această stare, această voință constitutivă a ființei. Fiecare dintre noi este subiectul cu acces la cunoaștere, iar cunoașterea este lumea întreagă ca reprezentare, prin urmare, fiecare este el însuși lumea întreagă, microcosmosul. Dar și lumea este ca individ, peste tot voință, peste tot reprezentare. Rezumatul principiilor lui Schopenhauer este lămuritor pentru noi, înțelegând mai bine că orice voință este „voința a ceva”, ea are un scop al acțiunii sale. A avea *voința de a citi* înseamnă a intra sub incidența principiului rațiunii, chiar dacă nu rațiunea în sine provoacă dorința pură de lectură, aici intervenind factori precum motivația, curiozitatea, cauzalitatea, atracția. Ispita lecturii este în strânsă legătură cu voința însăși, ca formă de manifestare a intelectului. Omul are totdeauna un scop și motive care-i reglementează acțiunile.

O determinare specială a motivului de a citi beletristică, să zicem poemele lui Lucian Blaga, ar fi receptarea semnificațiilor filosofice din aceste poeme, argumentația apropierei de textul blagian, o creație deschisă înțelegerii și asimilării, traductibilă într-un fel în gândirea și reflecția fiecăruia dintre noi asupra poeziei sale. Nu ne împiedică nimeni să facem asemenea lectură, cu atât mai mult cu cât în spatele acestei atracții stă pitiță voința, gata pregătită să ne întoarcă din drumul renunțării, deși suntem conștienți de dificultățile textului, trimitând la categoriile stilisticii poetice. *Semnele* din discursul liric blagian ne trezesc interesul pentru aspectele semantice ale comunicării cât și pentru varietatea unei poetici și semiotici active, de natura unei exprimări ce tinde spre esențializare și sublimare. Omul a încercat dintotdeauna să vadă dincolo de lumea reală, dincolo nu în sensul dimensiunilor spațiale și temporale ale concretului, ci în sensul transcenderii. Cum să reziste cititorul în fața unor asemenea taine ale scrisului, cum să nu se folosească de voința care îl animă, care îl îndeamnă spre lectură, spre ceea ce poartă pecetea infailibilă de adevăr și cunoaștere?

Citind din Rimbaud dăm peste atracția lui pentru picturile „neghioabe” – chenare deasupra ușilor, decoruri, pânze ale saltimbancilor, firme, miniaturi populare aurite, cât și peste beletristica demodată, latina bisericească, cărțile erotice cu greșeli ortografice, romanele de pe vremea străbunicii, poveștile cu zâne, cărțile pentru copii, vechile opere, refrenurile neroade, ritmurile naive. De unde se vede că orice gust nu se discută, decorul de bălci ar fi un fel de „alegorie a vidului”. Atracția către ceva, cu cât mai bizară, nu se explică, este înregistrată ca atare, o materie brută în formele ei cele mai neînțelese. La urma urmei, putem fi seduși de orice. Dar și lecturile acestea sunt tot rezultatul unui act al voinței, voința de a citi până și textele „cărților erotice cu greșeli de ortografie”, poate din simpla dorință aflată la hotarul cu naivitatea. Rimbaud însuși derutează lectura, întâi din motivul unei poetici explicite, cu un „descriptivism de carte poștală”, apoi extrema cealaltă, din pricina atomizării formei, devenită „incantație și strigăt sugrumat”. Și eliptismul din poezia lui mărește gradul de derută al lecturii. În lecturile poetului – cititor și cele ale cititorului inițiat în creația „copilului teribil al simbolismului” este prezent același *act al voinței*. Voința este importantă pentru că apare ca un principiu de activitate, ea trimite – în cazul de față – spre înclinația de a citi, de la care se speră o satisfacție sensibilă și imediată. Omul trebuie să-și cultive voința și s-o plaseze mereu sub semnul cunoașterii, știind că una dintre sursele ei este, fără îndoială, lectura.

Nicolae BUSUIOC

Strania legătură dintre
soldatul Șvejk, berea
Pilsner Urquell și o
anume Clara de Cotnari

Prin toamna anului trecut, un domn telefonic m-a anunțat, tocmai din Paris, că o năvelă de-a mea fusese selecționată pentru o antologie, care urma să apară sub fustele mătușii Franța. Fiecare țară membră a fostului bloc comunist era prezentă cu o proză inspirată din vechiul regim totalitar, iar din România aleasa era „Clara de Cotnari”, extrasă din volumul *Zece povestiri multilaterale dezvoltate*, care tocmai fusese editat de „Cartea Românească”. Politicos, domnul telefonic s-a și recomandat: profesorul Constantin Zaharia, fost universitar în România, stabilit de ani buni în acest București gonflabil, care este Parisul. El era traducătorul nuvelei mele.

Însă eu atâta de tare l-am suspectat că e, de fapt, un Daniel Buzdugan sub acoperire, cu una din farsele lui, încât am uitat toată povestea, imediat ce am așezat telefonul în furca lui japoneză. Ce să caute o pârilit ca mine într-o antologie internațională? Și mai ales cu o năvelă pe care reputatul Cristian Teodorescu o miștocărise fără îndurare în „Academia Cațavencu”, la rubrica, intitulată, cu pompă intelectuală, „Măcar acum să le-o tragem la toți”...

Dar măcar reputatul Teodorescu mă băgase în seamă, față de alți critici, care își viraseră cu deznădejde privirea de la coperta cărții mele...

La începutul acestui an, prin intermediul aceluiași domn Zaharia – care, spre dezamăgirea mea, se îndepărta tot mai mult de farsele celebrului Buzdugan – mi se transmitea un nou mesaj parizian:

– Nu, domnule Mihuleac, antologia de care vorbisem nu a apărut încă, dar nuvela dumitale a plăcut atâta de tare pe plaiurile astea, încât doamnele Clara Royer și Petra James, organizatoarele colocviului „Literatura țărilor din Europa centrală și de est, pe ruinele comunismului”, vă invită la o lectură publică, ce urmează să aibă loc în sediul ambasadei Cehiei din Paris, la 24 martie. Ar fi bine să veniți, e un eveniment important. Colocviul cu pricina apare sub egida universității Sorbonne, iar nuvela dumneavoastră va fi citită de directorul-adjunct al Institutului Cultural Ceh din Paris, Jean-Gaspard Páleníček, actor de profesie.

Când convorbirea s-a terminat, primul lucru care m-a încercat a fost surprinderea că doamnele de la Sorbonne nu-și reînnoiseră abonamentul la „Academia Cațavencu”, fiindcă altfel ar fi citit rubrica „Măcar acum să le-o tragem la toți”, și sigur nu m-ar mai fi invitat.

După acest gând răutăcios, am reflectat la bucla prin care îmi era răsplătită dragostea pe care am purtat-o dintotdeauna poporului ceh, care – prin trei produse de larg consum, exportate în lumea largă și ajunse și la mine – mi-a făcut viața mai ușoară și mai frumoasă, atât pe timp de interperii comuniste, cât și pe vremea capitalistă, punctată cu fenomene economice agitate. Cele trei produse erau: automobilul Škoda, berea Pilsner Urquell și mai cu seamă soldatul Švejk, blândul și bunul Švejk, eroul scriitorului praghez Jaroslav Hašek.... Da, Švejk, cu răsul lui larg și iubitor, care poate înconjura Pământul pe la Ecuator... Cât de mult m-a ajutat Švejk – ghiocelul obez, cu petale-urechi clăpăuge – să supraviețuiesc în comunism, cu înțelepciunea sa de om care citește toate răspunsurile lumii în unda halbei cu bere!

De câte ori n-am adaptat întrebarea sa, când am avut și eu parte de câte unul care îmi făcea viața amară: „Ce e căpitanul Wenzel, față de măreția naturii? Un zero” – filozofa Švejk.

Ce era Ceaușescu, față de măreția naturii? Un zero. Ce sunt urmașii lui de azi? O salbă de zerouri.

Chiar și așa, nu prea aveam de gând să-mi mișc fundul din băltoaca numită Iași, oraș cu parcuri pe care cei care vin în vizită pentru 24 de ore le găsesc irezistibile, dar lipsit de un

elementar aeroport internațional, ceea ce înseamnă că, pentru un drum extern, e necesar să-ți cari catrafusele prin trenuri interbelice pe aeroporturi bucureștene, cu oboseală și costuri care te seacă la buzunări.

Ceea ce totuși m-a convins a fost un alt mesaj, primit de la o studentă franțuzoică tot din Paris, care urma un masterat în limba română și alesese pentru dizertație traducerea unor nuvele de-ale mele, din același volum *Zece povestiri multilaterale dezvoltate*.

Dorea să facă o interviu cu mine, așa că lucrurile începeau să capete o noimă.

După acest moment poetic, am trecut la proza realistă a procurării banilor pentru deplasare. Cei care mă invitaseră se ofereau să-mi sprijine șederea, inclusiv printr-o pernă de pus capul, dar în calitate de român am și eu demnitatea mea, căci până când să batem după plească, pe la porți străine. În plus, vroiam să verific dacă verdictul lui Esenin, din „Scrisoare de la mama” – „poetilor parale nu li se dau deloc” – mai e valabil azi.

Cu versul lui Esenin clopoțindu-mi în cap, m-am adresat sfios la două instituții de stat care, în închipuirea mea, au menirea de a promova cultura română peste hotare. Răspunsurile mi-au retezat vârful nasului, indicându-mi să cânt la altă masă. Nu sunt bani de fleacuri, cetățene bătut în cap, ce pana noastră, trăiești pe altă lume?

Dar una din ciudățeniile de la noi e că acolo unde scuipea statul, pupă particularul. Tocmai când mă pregăteam să recunosc că Esenin este atemporal, ca orice geniu, am fost anunțat că se găsiseră totuși niște bănuți ajutători.

Universitatea „Petre Andrei” din Iași – instituție care se îndepărtează de obișnuita scortșosenie din bransă – alături de Adrian Porumboiu – instituție care arată cât de vecine sunt cultura și agricultura – se ofereau să-mi sprijine în băț traista pentru Paris.

Esenin era înfrânt.

În fine, să trecem la lectura respectivă, pe care, alături de alți trei autori – un ceh, un slovac și un croat – am susținut-o la ambasada Cehiei din Paris.

Momentul a fost magic, și nu atât pentru că ambasadorul, doamna Marie Chatardova, a ținut un spici despre căderea comunismului, nici pentru că lumina, stropind din candelabre, umplea încăperea și se revărsa pe stradă, pentru a spăla picioarele turnului Eiffel, aflat la o azvârlitură de băț... Și nici pentru că abuzul de catifea mă făcea să mă simt ca la turnarea unei scene din „Restul e tăcere”, în regia lui Nae Caranfil, filmul meu preferat.

Fiecare autor și-a avut momentul, pe care l-a inaugurat citind un fragment din nuvela sa, în limba natală. Restul, în franceză: un actor a interpretat fragmente mai semnificative din nuvelă, după care a urmat un interviu – autorul în dialog cu traducătorul, în cazul meu amintitul profesor Constantin Zaharia – iar la sfârșit, răspunsuri la întrebările din public.

În general, viața m-a învățat să șed domol la locul meu, așa că n-o spun ca s-o fac pe grozavul că au fost magnetice clipele când directorul-adjunct al Institutului Cultural Ceh din Paris, actorul Jean-Gaspard Páleníček (sper că am pus bine accentele deasupra literelor, să nu se șucărească omul) a interpretat aproape în întregime nuvela mea, găsind sensuri la care eu nici nu gândisem.

Nu mi-am putut imagina că îmbătătoarea mea *Clara de Cotnari* – o fată de-o frumusețe meteorologică, o fată care îmbina dragostea democratică pentru colegii săi cu delatările spre Securitate – poate înnoada respirațiile unor ascultători de alte nații, la fel cum le înnoadase pe ale colegilor de facultate, pe timpul zbugumatei sale studentii.

La sfârșit, când publicul s-a ridicat în picioare, am simțit că aplauzele sunt pentru ea, nu pentru un amărât de autor, ca mine.

La cocteilul de la urmă (căci unde s-a văzut eveniment cultural fără cocteil?), câțiva domni și doamne de diferite naționalități m-au întrebat unde pot găsi cărțile mele. Le-am răspuns că trebuie să dea o raită prin librăriile din România, dar cu răbdare, fiindcă numai anumite librării le primesc.

Auzind asta, Petra James, unul dintre organizatorii colocviului, a afirmat că e o crimă să nu fiu tradus. Posibil, dar să admitem că sunt pe lume crime mai mari. Apoi, cineva m-a întrebat la ce editură aș prefera să fiu tradus.

I-am zis că aș prefera la una mai pe deal, dacă se poate, eventual în Montmartre, să poată admira Clara de Cotnari priveliștea Parisului noaptea.

Am plecat așadar bou la Paris și m-am întors vacă. Sincer, nici nu-mi propusesem mai mult. Și să nu uităm că vacile din Franța creează o artă minunată, sub forma unor brânzeturi care-ți transformă gura în pajiște pentru picnic.

Din Parisul turistic am rămas cu imaginea cetelor zglobii de japonezi, care săltau ca niște iezii galbeni, printre mormintele cimitirului „Père Lachaise”, pentru a se fotografia ba cu bustul lui Jim Morrison, ba cu monumentul lui Oscar Wilde, ba cu Chopin, ba cu Annie Girardot.

În ochi, li se citea regretul oblic că vedetele moarte se încăpățânează să nu le dea autografe, în carnețele lor roz.

O adevărată tragedie.

Cătălin MIHULEAC

CUM A INFLUENȚAT LIBERTATEA

Am credința că libertatea este cea mai râvnită condiție a existenței umane. Numai în libertate se poate cuantifica adevărata dimensiune neperisabilă a exprimării vorbite sau scrise; valoarea ei depinde – și nu este o noutate – de vocația fiecăruia ce își adună numele pe o carte.

Personal, îmi doresc acea libertate în care adevărul și buna cuviință să crească din aceeași tulpină cu bucuria vieții, a rodirii și devenirii întru ființă.

Mulțumim invitaților care au dat curs întrebării noastre.

Nicolae PANAITÉ

**„Am visat
prea mult
cu
pleoapele
făcute
pumn ...”**

Libertatea este, fără îndoială, sângele artei. Cum să faci literatură în afara libertății? Înainte de 1989 am mimit libertatea ca să putem scrie, ca să ne putem exprima. Am făcut-o cu dinții strânși, cu pumnii încheștați, am visat prea mult cu pleoapele făcute pumn. În perioada comunistă a funcționat cenzura dar, mai grav, a funcționat autocenzura. Am fost dresați până la a ne crea, în interior, teritoriul interzis, ideile interzise, cuvintele interzise. Mutilării i-am răspuns cu automutilarea. Ni se părea că am făcut un pas în interiorul ținutului interzis dacă reușeam să insinuăm într-un text o idee, un cuvânt mai aparte, o alegorie, o metaforă. Îmi amintesc de penibilul cu care am negociat în birourile de la Editura „Junimea”, prin anii 80, debutul. Mă luă la început redactorul de carte, în cazul meu Doina Ciornei. Cu un deget arătând în sus, spre instanța care era, kafkian, deasupra noastră, adică șeful editurii, Andi Andrieș la acel moment, începu să taie din manuscris. Cuvinte, expresii, fraze. Ofta și tăia. Eu oftam și mă uitam cu milă la biete mele produse din nopțile în care hălăduisem pe coclaurii lirici. Încercam să protestez, să explic la un moment dat că a citit rău ceva, că e important pentru mine versul cutare, cuvântul cutare, titlul cutare. Ea ofta și iar îmi arăta cu degetul în sus, la instanța de deasupra ei. Apoi mă expedie acasă, să mă decid, dacă accept forma rămasă a manuscrisului. Acasă continuă calvarul. Mă uitam la propriile versuri cu milă și dezgust. Stările mele de grație fuseseră făcute cârpe de șters holurile editurii, pe care să pășească apoi augustele cizme ale celor de la editură. Ei înșiși niște cizme ieșite de pe calapodul „cizmarului național”...!

După vreo două, trei săptămâni, cu telefoane din două în două zile date la editură, să mă interesez de finalizarea manuscrisului și de programarea cărții pentru tipar, am fost invitat la șef, la „augustul” Andi Andrieș. Pe biroul lui era bietul meu manuscris forfecat de redactorul de carte Doina Ciornei pe care, cu ochiul iscoditor, am zărit o grămadă de însemnări făcute cu pixuri de diferite culori. Andrieș m-a poftit să iau loc pe un scaun, timp în care el a dat vreo câteva telefoane. Am crezut că va vorbi, unde va vorbi, despre mine și manuscrisul meu. Că va vorbi despre „debutul meu”, despre alte cărți care așteptau să prindă chip. Dar nu, vorbea cu familia. De fapt, cred că era un tertip ca să mă dezamorseze, să mă golească de energie, să mă studieze. După ce a terminat de vorbit, am trecut la treabă. S-a uitat cu oarecare reținere spre manuscrisul meu, a oftat. Apoi, tot oftând, mi-a spus că titlul „nu merge”. Preconizata carte de debut se numea „Muzeu cu ghid orb”. Am încercat să explic, că e o metaforă. A oftat din nou și a arătat cu un deget în sus. Acolo sus, la „Consiliul culturii”, unde funcționa „cenzura care nu exista în România”, asemenea titlu nu avea nici o șansă să treacă. Am oftat și eu. „Bine, am spus, am să caut alt titlu”.

Apoi a luat pagină cu pagină și a început să-mi citească modificările făcute la editură sau „acolo sus”, spre ceva indistinct, dar extrem de prezent, unde se operau, cu adevărat, modificările, unde se hăcuiau cărțile. Când am numărat paginile rămase, cred că erau mai puțin de treizeci. În aceste condiții mi-am exprimat îndoiala că se mai poate încropi o carte. Da, mi-a spus el, dar cum e vorba de un debut colectiv, cu mai mulți autori într-o carte, cred că sunt și așa prea multe textele ...! Am amuțit. Cum adică, debut colectiv? Da, mi-a spus, e vorba de economie, de hârtie, de spațiu tipografic, de energie electrică cu tipărirea, probabil etc. Da, mi-a spus, mergeți acasă, vă decideți dacă acceptați în noua formulă, în două săptămâni îmi dați răspunsul ferm. Am ieșit din biroul lui amețit. După două săptămâni, mai vorbind cu unul, cu altul, cu promisiunea Doinei Ciornei că e vorba doar de o formalitate, că anul viitor sigur veți apărea cu o carte „individuală”, am cedat ca să debutez în „volum colectiv”. Dar lucrurile nu se opreau, totuși aici. Același director de editură, Andi Andrieș, m-a invitat în birou și după ce m-a felicitat pentru decizia corectă, înțeleaptă pe care am luat-o, aceea de a accepta să debutez „la colectiv”, mi-a spus ca între „maeștri”, făcându-mi șagalnic cu ochiul: „Acuma, dacă tot sunteți primul, în ordine alfabetică în antologie, cred că ar da bine să ne dați și două, trei poeme patriotice, din care unul musai cu partidul, ca să putem face mai ușor demersuri, mai apoi, ca să apăreți singur în volum!”. Am refuzat fără nici un moment de ezitare, lucru care a părut să-l mahnescă nespun pe Andrieș. A oftat. Apoi a format un număr de telefon, a început o convorbire lungă, fără noimă, cu vreun amic, pe fondul căreia mi-a făcut semn că pot să plec. Și așa au apărut, la un an de la cele descrise mai sus, trei volume de poezie „de colectivă” care purtau trei titluri după forma minții și inspirației asasinilor de autori români de la Junimea: Solștiții, Invocații și Incantații.

De ce spun toate acestea? Ca să confirm, încă o dată, faptul că dezastrul culturii române s-a făcut cu români, cu unelte, cu secături. Că în noi talentul se manifesta natural, dar că habar nu aveam că Dumnezeu ne-a lăsat liberi și confundam lupta pentru un drept natural cu îndelungile negocieri cu indivizi de teapa celor de la Editura „Junimea”, de atunci. A propos, când apare și „Junimea veche”?

Adrian ALUI GHEORGHE

**un veac
de
libertate**

În toți acești douăzeci și unu de ani de la ce a fost în decembrie 1989, dezbaterile n-au conținut: era mai bine înainte, e mai bine acum? Indiferent cât de noroioase și vitrege sunt vremurile actuale, nu regret o clipă ce-am trăit în primii 36 de ani ai existenței mele. Și asta, în primul rând pentru că libertatea nu se compară cu nimic pentru ființa unui om. Și, oricât de ticăloasă ar fi realitatea zilelelor noastre, că nu avem libertate și, în special, libertate a cuvântului, nu se poate spune. În 1985, mi-a apărut o treime de volum de proză (ceilalți doi colegi de suferință fiind Dan Petrescu și Tudor Stancu), deși câștigasem în 1983 concursul Editurii Albatros cu volum propriu. Iar din 1985 până la revoluție n-am mai reușit să public nimic nici măcar în revistă. Cum n-aveam nici o conștiință de scriitor atât de avansată să scriu pentru sertar, mă refugiasem într-o muncă zadarnică, într-un orașel din secuime, unde am fost nevoit să trăiesc între 1987 și 1989, fără speranța de a publica: am scris vreo două mii de pagini, dicționarul personajelor lui Balzac.

Cum a fost influențat scrisul meu de libertate? Decisiv. Timp de zece ani, tot deceniul nouă al secolului trecut, am visat să am o rubrică doar cât o cutie de chibrituri, dar zilnică, într-un jurnal. Era un vis deșert, îmi dădeam seama. După 1989, am scris câteva mii de articole în presa cotidiană și în presa literară. Am înființat primul cotidian din istoria Curții de Argeș și l-am condus până după numărul 1000, scriind un editorial pe zi, fără întreruperi. Nu m-a cenzurat nimeni niciodată. Nici măcar Ion Cristoiu, la gazetele căruia am lucrat șapte ani. Pentru un scriitor și un gazetar acest lucru este reconfortant, ce zic eu, e o fericire. Chiar dacă libertatea cu care am scris mi-a creat probleme, uneori. Mă uit la tinerii scriitori de astăzi, cei de 20-25 de ani, care nu înțeleg în ce vremuri am trăit noi. Uneori am fost revoltat pentru îndărătnicia lor în a refuza solidaritatea cu noi. Dar poate că e mai bine că nu pot accepta că au existat asemenea vremuri. E mai bine să nu știe. E mai bine să li se pară libertatea un lucru absolut normal. Mai ales, că începem să ni se pară și nouă că trăim libertatea dintotdeauna. O dictatură în înțelesul deplin al cuvântului nu mai poate exista la noi, oricât s-ar strădui unul sau altul. Economic, financiar, poate că vor mai fi constrângeri, dar din toate celelalte puncte de vedere vom avea libertate veac după veac. Un veac de libertate.

Dumitru Augustin DOMAN

**libertatea
pe care
și-a ales-o
fiecare**

Dacă ar fi să luăm în calcul, așa cum este firesc, două etape în evoluția scrisului meu, dar în general a scrisului în România ultimilor șaizeci de ani, acesta a ținut atât de libertatea pe care și-a ales-o fiecare scriitor, fie în totalitarism, fie după, când, așezat la masa de scris, în intimitate, era liber să scrie ce-i trecea prin minte. Însă dacă voia și să iasă în public, mai ales în perioada preceptelor jdanoviste, trebuia să-și supravegheze scrisul cu mare atenție sau să și-l consacre „înaltelor țeluri estetice ale ideologiei bolșevice”, atât de devotat îmbrățișată de unii dintre scriitorii români de la cei mai talentați la oportuniștii de serviciu. Unii au făcut acest lucru cu asupra de măsură, considerând acea formă de exprimare una de maximă libertate a expunerii sentimentelor printr-o literatură ce s-a maculaturizat imediat, alții au ales limbajul esopic, prin care au încercat să iasă în arenă, încercând ițele comisiilor de sinteze, fostele comisii de cenzură, precum și programele editurii, creând fie literatură de sertar – destul de puțină, din câte s-a observat în acești douăzeci de ani de libertate –, fie literatură publicabilă cu foarfecele sau făcând jocurile redactorilor de carte specializați în astfel de croieli pe tiparele acceptate de spiritul ideologic al vremii.

Însă cum nu vorbim despre așa ceva, ci despre cum a influențat libertatea de după 1989 scrisul în spațiul de manifestare, fie la masa de lucru, fie editorial, prin publicarea cărților, așa putea spune că, într-un mod pozitiv, benefic, dacă ar fi să iau în calcul nu neapărat rezultatele percepției scrisului ci posibilitatea impunerii acestuia în fața receptorilor, de la reviste, edituri, librării, biblioteci și, în final, că ei contează cel mai mult, cititori. Mi-am scris unele cărți până în 1989, cu sentimentul ivirii acestei libertăți. Am publicat foarte puțin din ceea ce am scris atunci, o carte de poezie și alte două jumătăți în antologii ale editurilor Eminescu și Albatros, și o carte documentară, împreună cu Emil Iordache, rămânând în sertarele unor edituri (Junimea, Dacia, Albatros, Eminescu și Cartea Românească) alte cărți, pe care, după 1989, a trebuit să le refac în parte și să le combin cu viziunea lăsată de libertatea sosită, ce-i drept, cam târziu și deloc

SCRISUL DUMNEAVOASTRĂ?

deloc favorabilă și scrisului, în sensul publicării acestuia și receptării lui corecte. O altfel de cenzură se arăta la orizont, însă nu era una ideologică, nici măcar una estetică, ci una financiară, care a ținut câțva timp un puls scăzut de publicare. Dar nici asta nu interesează, evident, în această anchetă, ci pur și simplu, cum a influențat libertatea scrisul meu. Aș putea spune că din mers lucrurile s-au așezat în drepturile lor, știind că „libertatea nu este un lucru ușor”, oferind, pe lângă o productivitate sporită, o atenție mai mare pentru actul estetic în sine. Dacă fondurile temelor păreau a fi deschise pentru orice formă de prezentare, împropățarea limbajului trebuia susținută cu mare atenție, mai ales că, din toate părțile invadau tot soiul de tentații, oferite de libera exprimare a tuturor gândurilor, fără nici o opreliște, putea, firesc, apare scăparea frânelor și alunecarea în banalitate, în sterilitate, în facilitate. Or, cel puțin pe mine, acest fapt m-a obligat la o mai mare atenție față de pagina scrisă și față de cea publicată. Influența acestei atenții sporite a fost benefică, pentru că programul pe care mi l-am impus pentru scrierea cărților mele a devenit unul extrem de susținut și diversificat, abordând bazinul imens al libertății pe care am visat-o cu o experiență de care, într-o oarecare măsură, mă bucuram. Uneltele, în fond, erau aceleași, perspectiva utilizării lor devenise, dintr-odată, alta. Doream să fac din acel șoc, ca o disperare, o nouă perspectivă. Viziunile mele literare au devenit, pe același fond, altele, cu mii și mii de posibilități, care, dacă nu aș fi fost extrem de atent la ceea ce fac, aș fi putut pierde drumul bun pe care mă aflam cu altul, deși mai generos, mult mai prost și iute înfundat.

Deci, libertatea mi-a influențat scrisul cu o atenție mult mai sporită și cu un respect mult mai mare pentru limba pe care o folosesc în redarea ideilor mele transpuse literar. Cu alte cuvinte, libertatea mi-a deschis calea spre înțelegerea mai bine a literaturii, făcând diferența între scriitură și literatură, între autor și autorlăc, între scriitorul adevărat și veleitarul care scrie la fel de prost în libertate cât și în totalitarism.

Gellu DORIAN

„Așa sunt eu, pacifistă...”

Din vremea adolescenței mele, când înfulecam cărți, rătăcind biblioteca părinților și a bunicilor, ca să cunosc, să descopăr alte lumi (simțeam eu că viața nu-i destul) și să visez în compania personajelor preferate, rețin o zicere a lui André Bréton: libertatea este culoarea omului. Mi-a plăcut enorm, și aș fi vrut să „mă îmbrac” numai în această minunată culoare. Eram destul de rebelă și cultivam gustul de a displace, ca „să epatez burghezul”, nu-i așa?, chestie normală pentru vârsta la care mă găseam. O libertate interioară am avut, așadar, dintotdeauna. Cum citeam de-a valma, tot în acea perioadă a vieții mele am dat și peste teatrul lui Camil Petrescu, și am început să-mi pun o mulțime de întrebări, legate de libertate, după ce am întrezărit și eu oleacă din „jocul ielelor”. Mai târziu, când am început să lucrez în presă, la revista „Ateneu”, m-am izbit de povestea aia cu „necesitatea înțeleasă”. Deși m-am ferit cât am putut de mari compromisuri, de înregimentare, de servilism propagandistic, scriind cam ce mă atrăgea pe mine, în primul rând, nu aveam cum să evit cu desăvârșire genul de materiale comandate, impuse, care umpleau sumarul revistei la anumite aniversări, dar le ceream colaboratorilor consacrați în domeniu. Îmi îndeplineam astfel sarcinile redacționale. În fine, după anii '90, am răsuflat ușurată. Primul lucru pe care l-am făcut a fost acela de a-mi diversifica modalitățile de exprimare.

Am ținut rubrici în cel mai important cotidian băcăuan, „Deșteptarea”, am început să fac emisiuni de radio și să lucrez la televiziunea locală, unde am lansat câteva emisiuni de cultură. Sunt consecventă și continui să fac acest lucru și în prezent. Adaptat la reacția promptă la actualitate, scrisul meu a devenit mai dezinvolt, cred, și a câștigat în directete, în calitatea viului. Nu ascund că mi-ar mai plăcea să aibă și o calitate „contaminatoare”. Pentru că eu scriu, de regulă, despre spectacole, expoziții, lucruri frumoase, în genere, împărtășindu-mi impresiile, prelungind emoția actului artistic. Scriu, în fond, despre pasiunile mele, despre teatru, arte plastice, sunt un critic de tip afectiv, nu îmi este deloc ușor să dau verdicte. Deși, misia criticii asta este, să valorizeze, să judece. Eu îmi iau însă libertatea de a-mi formula rezervele într-un fel cât mai puțin jignitor, pentru că așa sunt eu, pacifistă, detestând agresivitatea de orice fel. Desigur, n-am cum să creditez non-valoarea, mediocritatea tenace, știu când trebuie să spun „nu” imposturii, dar cel mai bine mă simt când pot să scriu ce gândesc și ce simt despre acele lucruri care ne înfrumusețază și ne îmbogățesc existența. Îmi acord libertatea de a mă bucura din plin de reușita unui fapt artistic, n-am antipatica scoțosenie de critic (cât mai încrunțat cu puțin, pătruns de importanță, de parcă ar rezolva chestiuni ultime) și-mi doresc să multiplic această bucurie transmițând-o și altora, sensibilizându-i.

Carmen MIHALACHE

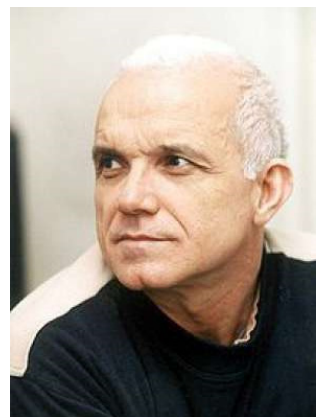
„Ce folos că putem vorbi, dacă nimeni nu ne ascultă?”

Întrebarea pare foarte clară dar este de fapt ambiguă pentru că ne duce mai întâi cu gândul la libertatea socială, cea pe care o avem în democrație și nu am avut-o în vremea dictaturii comuniste, dar nu exclude ideea de libertate interioară, cea care conferă oricărui individ statutul de persoană (și care l-a determinat pe Steinhart să se declare fericit în închisoare). În orice caz, conceptul a fost îndelung dezbătut în diverse medii și cu diverse competențe (filozofie, sociologie, politologie, psihologie, teologie, artă) dar niciodată pe deplin clarificat. Nici măcar din punct de vedere social nu e atât de ușor pe cât pare să înțelegi libertatea. Noi credem că știm ce înseamnă, însă această cunoaștere se dovedește falsă. Avem democrație, dar câți dintre noi sunt cu adevărat liberi? În numele siguranței statului oricum telefoanele ne sunt în continuare ascultate, emailurile arhivate, viața ne este monitorizată pas cu pas. Și atunci, încotro canalizăm această stare de lucruri sau de spirit? De multe ori, se echivalează libertatea cu bătăria, confuzie observabilă și la casele foarte mari. Dar libertatea de a fi bătăria este găunoasă și tristă, iar în timp creează noi și iremediabile constrângeri. Unii, imaturi, consideră că a fi liber înseamnă să faci tot ce vrei. În realitate, a fi liber înseamnă a nu-l răni pe celălalt. Se mai spune că libertatea implică responsabilitate, dar cred că accentul trebuie mutat pe discernământ. Pe cultivarea adevăratelor valori. Suportăm zinic diverse constrângeri, care de care mai sufocante, și totuși susținem că am fi liberi.

Nu cumva libertatea trebuie căutată în altă parte? Nu cumva este vorba de o calitate a vieții și a conștiinței pe care încă nu o bănuim? Dacă am avea tăria să privim din exterior micile noastre existențe robotizate ne-am înspăimânta la gândul că suntem atât de puțin liberi, în ciuda democrației obținute (pe căi încă neelucidate) după decembrie '89. Ca să nu mai vorbim de politica de pauperizare forțată la care suntem supuși de 20 de ani încoace și care este cea mai neagră formă de sclavie. Un lucru este evident: a fi liber înseamnă a fi viu. Dar câți dintre noi sunt cu adevărat vii? Viața, sentimentul de plenitudine sunt emoții de o complexitate inimaginabilă și, deci, vecină cu simplitatea absolută. Pentru mine, poezia înseamnă viață.

Din acest motiv depinde mai puțin de condițiile externe și mai mult de calitatea trăirilor mele interioare. Nu cred că mai e nevoie să observ truismul că pe vremea dictaturii anumite cuvinte erau interzise și după schimbarea regimului a izbucnit la noi poezia mistică. Totuși, poezia mea era mistică și înainte, chiar dacă mai puțin explicit. Și, în orice caz, misticismul unei poezii stă dincolo de cuvinte, ascuns în perspectiva largă pe care stratul liric sonor o sugerează. Apoi, se spune pe toate drumurile că ne este respectat dreptul de a spune tot ce vrem, de a scrie tot ce gândim. Dar nu aveți de multe ori sentimentul că vorbiți în deșert? Nu aveți certitudinea că scrieți pe nisip? Ce folos că putem vorbi, dacă nimeni nu ne ascultă? Ce folos că scriem dacă nimeni nu citește? Impactul pe care un scriitor român îl poate avea acum în social este minim, dacă nu chiar nul. În consecință, nici de această libertate nu putem profita cu adevărat. Rămâne, cum spuneam, să ne descoperim și să cultivăm libertatea interioară, puterea de a fi viu. Eu pe acestea mizez ca fiind singurele calități inatacabile. Veți spune: dar cum poți crede inatacabilă puterea de a fi viu? Cred asta, imediat cum descopăr eternul bine disimulat în efemer, măreția unui fir de iarbă, încăpățanata reîntoarcere a primăverii pe meleaguri de mult înghețate. Pentru a formula o concluzie, nu aș întreba la timpul trecut, „cum a influențat libertatea scrisul meu”, ci mai întâi aș simți nevoia să-mi clarific ideea de libertate, să fiu convinsă că sunt într-adevăr liberă și mai apoi să înțeleg că acest proces de influență este permanent și, mai mult decât atât, reciproc. Libertatea, pe măsură ce o obținem, îmi influențează scrisul în sensul eliberării de greutatea cuvântului, adică de jumătatea lui sonoră, pentru a miza pe contrapartea lui tăcută, liniștitoare, iar poezia îmi influențează libertatea pentru că mă ajută să înțeleg din ce în ce mai mult din universul înconjurător și din mine. Înțelegând, devin liberă.

Carmelia LEONTE

Tabietul libertății

Am tot declarat public, după Revoluție (când ne-am câștigat libertatea, nu?) că eu am fost liber la masa de scris tot timpul – și provocam stupeoare. Pentru mine e de neînțeles de ce colegii de literatură română nu mă cred. Până la Revoluția (sau lovitura de stat) din Decembrie 1989, în particular, ascuns în apartamentul meu, eram liber atunci când scriam și aveam conștiința că mă eliberam din închisoarea țării aflate sub regim comunist pur și simplu după ce terminam de scris, dacă aveam sentimentul că textul are o minimă valoare estetică în ochii mei (mai rău era când eșuam la masa de scris, nu-mi plăcea ce am scris, aveam reacții de frustrare de libertate; dar asta e valabil de când mă știu scriind, e valabil și azi, la 21 de ani de la Revoluție sau ce a fost). Eu nu pot să scriu („să creez”) decât ferit de ochii altora, în liniște, în singurătate, izolat perfect mental de orice ingerință – și azi, și înainte de Revoluție scriu când sunt numai cu mine însumi (n-are nici o legătură exteriorul cu mine atunci, nici cel politic, nici cel economic sau cultural, nici măcar aluziv). Am tabieturi stricte în acest sens, mă și amuză: scriu de mână numai cu cerneală neagră și numai cu același stilou chinezesc achiziționat din tinerețe, care azi are „pompița” stricată, motiv pentru care l-am transformat în toc (să pot să scriu cu el, îl introduc în călimară). Sigur, nu sunt absurd, când sunt plecat într-o vacanță și am chef de creație (că mă apucă și în vacanță), scriu cu ce am la îndemână (de regulă pix cu mină neagră; nu scriu niciodată cu creionul, fiindcă trebuie mereu ascuțit).

Liviu Ioan STOICIU

(continuare în pagina 22)

CE VERSURI BRUMĂREȘTI A MAI PUBLICAT DINESCU

Am citit ultimul volum de poezii semnat Mircea Dinescu (*Femeile din secolul trecut*, poezii noi, 2004-2010, editura fundației pentru poezie mircea dinescu, București, 2010) dintr-o suflare, nu pe nerăsuflăte, nici nu am răsuflat ușurat la terminarea acestuia, dar nici cu greutate ca pe parcursul a ceva care dă bătaie de cap, ci cap-coadă, pe îndelete, cu răbdare și fără nevoia de a reciti.

Încă de la primul poem, *moscova nu crede în lacrimi*, m-a izbit un aer venit, așa cum anunță și titlul, dinspre lirismul, de câțiva buni ani, decadent, al lui Emil Brumaru „șapte mere-ntro basma/ și-am plecat la Moscova”, ceea ce m-a făcut să-mi reamintesc de două relatări publice ale celor doi, în care și unul și celălalt recunoștea, în locuri și contexte diferite, că, într-o perioadă mai grea din viața sa, Emil Brumaru și-a dat acordul ca să apară în publicația „Plai cu Boi” poezii de-ale sale, semnate cu numele său, numai că erau compuse de Dinescu, fără ca cineva să-și poată da seama, primul trimițând conștiincios banii pentru colaborare celui de-al doilea, care tăcea la fel de conștiincios și de complice. Evident, relatarea avea loc la câțiva ani de la consumarea, undeva pe la începutul anilor 2000, a episodului succint povestit.

Mi-a plăcut încă de atunci soiul acesta de tovărășie între colegii de breaslă și l-am apreciat, ceea ce simt și acum. Numai că Mircea Dinescu a început să se ia prea în serios de atunci și până la urmă a executat un volum, întruchiparea mult-trâmbițatei sale „întoarceri la poezie”, făcută din când în când prin intermediul câte unei emisiuni televizate. A nu se înțelege din tonul meu de până acum că am vreun dinte împotriva vreunui dintre cei doi, din contra, am citit în mare parte operele lor poetice (sper să nu fie prea mult spus) și pot afirma că pe Mircea Dinescu l-am admirat dintotdeauna ca poet și nu l-am considerat argehian (așa cum o fac unii) nici atunci și nici acum, ci dimpotrivă, un poet original, plin de vervă, îndrăzneț în limbaj și cu o anumită aură pentru care, însă, îl suspectez nițel că ar fi lucrat în mod controlat. Aici aș putea adăuga faptul că la lansarea din Iași, de la neîncăpătorul Ateneu din Tătărași (19 ianuarie 2011), a fost încropită la intrare un fel de tarabă pe care s-au vândut, pe lângă volumul în cauză, vin din podgoria personală și cd-uri cu muzică semnată de poet. În privința lui Emil Brumaru, de la *Versuri* (1970) și până la *Dintr-o scorbură de morcov* (1998), l-am găsit cu totul adorabil. Despre ce face el acum prefer să scriu cu altă ocazie și oricând aș face-o, dezamăgirea mea ar rămâne aceeași.

Revenind la Dinescu, versurile din volumul *Poezii noi* le-aș împărți în:

- „bune”, a se citi amuzantele: *veronică, veronică; marele transplant; elodia; blestem; elegie mccarthistă.*

VERONICĂ, VERONICĂ / „Biet amor de barză chioară/ pent-un stâlp de telegraf/ pasul tău mă înfioară/ că mă fac sub dânsul praf/ cu zulfii dar constipată/ grizonat dar cufurit/ mi s-a pus pe tine-o pată/ să ți-o trag la înfinit/ cum te mai strigam „conteso”/ când intram la tine-n gang/ și-ți făceau bucle zbang/ na-ți-o frântă că mi-ai dres-o!”

eminesculând odoare/ veronică, veronică,/ eu credeam că rău te doare./ tu credeai că mi-este frică”

ELODIA / „De mâine am să te numesc elodia/ și-am să te-ngrop de șapte ori pe zi/ sub șapte pruni, sub șapte magazine/ în vechi cavouri unde-n nopți târziu/ cățeaua lunii-și scarmână jigodia./ preapomenită-n mii de acatiste/ vei fi celebră ca marilyn monroe/ și vor râvni la hoitul tău mare/ chiar morții cu bănuțul în batiste/ sperând să dea de capul tristei piste/ prin care-ai fost tranșată rococo./ când cetățenii urbei noastre demne/ privind la oteve ca curca-n lemne./ dotați cu târnacoape și lopeți./ te-or căuta de fericire beți/ ba consultând, tarotul ba ghiocul./ ai grijă să le faci din cur cu ochiul”

- „slabe” a se citi caraghioase până la ridicol: *dreptul la libera circulație, descântec de măgar bătrân și cântec de locomotivă*, ultimele două declarat brumariene, mai exact copii grosolane de la titlu până la ultimul vers. Și ar mai fi o categorie a acelor poeme care au

drept notă distinctă ușurătatea vorbirii despre cele sfinte și pe alocuri luarea lor în derâdere: *luceafărul* – „schelete de înger”, *covrig ceres* – „... timpul: un sfânt ce-și molăie de foame nimbul”, „... și isus e rodul unui ménage a trois” din *dreptul la liberă circulație*; „... trei magi uscați ca fânul strâns în pod/dumicând covrigul spaimei de Irod” din *isus nu crede în magi (colind)*, „... că-n lumea aceasta când nu ai iordan/ poți fi botezat și-n cacaina” din *luceafărul*, în care sensul Iordanului, ca apă sfântă, face trimitere și la elegantul *vrajeală*, „... copilul silit de două mii de ani pe cruce să facă nani.” din *eliberarea ostaticului* (Sper să nu fiu perceput ca fiind un pudic mistic).

Distinct este *Ultimul dans*, care mai aduce a Dinescu, dar e ca un cântec de lebă...doi, conștient de *răsuflătura* sa poetică („zadarnic bat monedă cu chipu-mi suferind/ luntrașul o refuză, zaraful nu mi-o schimbă/ căci a secat filonul din minele de-argint/ pe care-abia le mai ghicim sub limbă”). În același registru al unei îndepărtate autenticități: **BLESTEM** / „Țară de doctori și de proști cu stemă./ azi te iubesc cumplit ca pe-o exemă/ ce-mi supurează în bocanc continuu./ hai bagă-ți pompa-n mine și fă-ți plinu!./ cei ce te-au dus pe inimă ca-n targă/ pe toți i-ai condamnat ani grei de zarcă./ pe toți i-ai măcinat și le-ai spart osu” / *păstrând din morți ca probă pe coposu./ oarbă-n nisip te joci și-acum cu ciurul/ și unde dai de aur întorci curu/ și unde dai de oase scuipi morminte./ o țară fără ținare de minte/ ca să uităm de hainele vârgate/ ți-ai reșapat bisericile toate/ și i-ai vopsit în miercurea cenușii/ pe activiști, ca sfinți, în stânga ușii./ treizeci de ani molozul sfintei vineri/ l-au dus pe tâlpi buldozeriștii tineri/ în sat la ei și azi, bolnavi de brâncă./ se-nchină în pronaos la cosmâncă”*

Tot aici se situează și *Eliberarea ostaticului*, în care parcă încearcă spășit dar sincer și o recuperare a relației cu divinitatea:

„Ca recrutul cu părul ca peria/ Haide, doamne, salută materia./ Ieși din front și-n fața plutonului/ Simte-te ca la cotul domului./ c-ai călcat poala preafericitului/ aflat în vria chihlimbăritului/ și-a extragerii aurului din săraci/ (nici talpa iadului n-are așa ortaci)./ Apoi în biserica pardosită cu babe/ Fă saltu-nainte în patru labe./ Scoate grenada, aprinde fițilul/ Și urlă c-ai venit să-ți recuperezi copilul/ Silit de două mii de ani pe cruce să facă nani./ Oh, eli, eli, lama sabachtani!”

La această carte o singură lucră e cu adevărat bun/ lăudabil: conceptul și desenele din seria *erotica magna* semnate Dan Erceanu, ceea ce o ridică la rangul de carte-obiect cu idei care converg în aceeași direcție cu imaginile din poeme (așa cum sunt ele).

Se cuvine să menționez că, pe când Brumaru a rămas cu stilul său, ce-i drept tot trăgându-l paroxistic de păr, Dinescu și l-a pierdut, excepție făcând cele trei poezii menționate, deci se pare că avem de-a face, sper să nu mă înșel, cu o depersonalizare. Așa că, Mircea Dinescu „... na-ți-o frântă că Ți-ai dres-o!” (din *veronică, veronică*). Și încă ceva „... ce păcat că vom avea în haine/ mult pământ și prea puține taine” (din *reflecții asupra câzii de piatră de la Herculană scobită în cinstea împăratului Traian, în care după împărăteasa Sissi, chiar și autorul și-a clătit picioarele*).

Cătălin-Mihai ȘTEFAN

LIBRĂRIILE ȘI ANTICARIATELE...

(urmăre din pagina 5)

Sau poate ca pe acele dame brunete care, cu senzualitate, vulg și promiscuitate, îți șoptesc complice: „Șo-sete, băieți! Trei la zece! Șo-sete, băieți!”... E drept, indivizii respectivi se doresc foarte amabili. Nici nu te apropii bine de standurile lor că își sug burțile, își rotunjesc buzele și îți latră inevitabilă întrebare: „Căutați ceva anume, domnu’?”. Pe mine întrebarea asta mă scoate din sărite, pentru că îmi anulează tocmai ceea ce este de maximă importanță într-un anticariat: actul căutării. Iar dacă, totuși, grăbit, spun că da, caut cutare carte, am parte, de cele mai multe ori, de o privire tâmpă or de o îndrumare aproximativă către un anumit perete al chioșcului. Cu anticariatele, cel puțin cele ieșene, mai este o problemă: prețurile sunt de-a dreptul nerușinate, adeseori mai mari decât cele din librării. Nu vorbesc despre așa zisele „oferte” la un leu sau la trei lei, din care oricum nu găsești niciodată nimic care să te intereseze, ci de autori importanți, de cărți cu greutate. Cât despre negociere, care, să recunoaștem, are și ea farmecul ei, eșuează lamentabil, lovindu-se de intranșigenta acestor cerberi porecliți anticari. Prefer Anticariatul „Sophia” de pe Cuza Vodă, cel alături de care și-a trăit scurta și derizoria viață Librăria Uniunii Scriitorilor. Dar nu dezertez din speranță și încă aștept librăria sau anticariatul în care să mă simt acasă. Până atunci mă acuez prin bibliotecile publice. Deși, și aici este o altă discuție! O lășăm, însă, pentru data viitoare...

ARCIURI

Fără a-și pleca urechea spre ultimele trend-uri stilistice (anticalofii, minimalism, cotidianism etc.) **Constantin Arcu** încearcă în **Faima de dincolo** (Paralela 45, ed. a doua, revăzută) o minifrescă a societății contemporane românești, trăitoare într-una din provinciile situate departe de zbulciul Capitalei. În tonuri cuminți, încă atrăgătoare pentru cei care-și mai permit hobby-ul cititului pe suport de hârtie, autorul însuși, așa cum singur mărturisește, o „serie de întâmplări cât se poate de reale”, „mai vechi și mai noi”, „cu un personaj central de-a dreptul cuceritor”, blândul și candidul (nu în sens voltairean) Oreste, sperând că, astfel, „va ieși o poveste extraordinară, un mit modern, cu eroi cât se poate de vii” (p. 171).

Nelăsându-mă impresionată de onoranta carte de vizită a romanului (nominalizat la premiile Uniunii Scriitorilor din România, distins cu Premiul Filialei Iași aUSR, cu Premiul Fundației Culturale a Bucovinei și Premiul Societății Scriitorilor Bucovineni), am apreciat tandra ironie, învăluind cu o mantie de zâmbet personaje perfect delimitate social-caracterologic, dar și scriitura alertă, policromia limbajului (scăpătând doar în câteva locuri spre vulgarități permise, sau devenite, acum, locuri comune în comunicarea verbală și scrisă). Prozatorul creionează o lume pitorească, în care vameșul cu nevastă țigancă deținătoare de studii liceale se învecinează firesc cu evreul frizer (comentator politic al așezării și posesor a două neveste gravide în două camere la bloc), cu ziaristul justițiar (capabil să-l detronizeze pe directorul Fabricii de spirit), cu prosperul proprietar de tir, cu cele trei prostituate hotărâte să editeze un săptămânal informativ, cu o nevastă revenită acasă cu bani, obținută din vânzare de mileuri în Ungaria și destinați deschiderii unui chioșc metallic minimarket, cu primarul abulic, cu doi mecanici auto semianalfabeți sau cu boschetarul muncind doar atât cât să-și asigure pâinea zilnică. Trăind toți în deplină armonie, aburiți fiind, la modul cel mai propriu, de alcoolul plutind deasupra așezării, alcool devenit și el un personaj. Permanentă prezență la bine, la rău, la sete, la foame, la vreme de muncă sau de odihnă, la înmormântare sau sărbătoare, alcoolul încetinește și așa lentă hârnicie a oamenilor. Cum poate fi schimbată această Românie, înaptenită în prea vechi, și dăunătoare, obiceiuri?, se întreabă cineva. După o vizită fulger în Germania, unde fusese găzduit de cunoscuți specializați în furt de mașini, bunul și înțeleptul Oreste propune o colonizare a țării cu nemți, adevărați „ipochimeni computerizați”, „un fel de roboței pe care Creatorul îi slobozise, dintr-o pornire șugubeață printre muritorii de rând”, „cei mai corecți și mai harnici dintre nații” (p. 149).

Surprinzând cu un fel de destinsă bonomie marea socială a ultimilor douăzeci de ani, dar și repetatele încercări ale semenilor noștri de a se adapta unei tranziții fără de sfârșit pe pământul nostru, nefericit atât de istorie cât și de geografie, **Faima de dincolo** invită la o lectură vindecătoare de stres, la recitarea realității cotidiene din unghiul permisiv al bunătății universale, singurul ghid valabil într-o lume panicată de isterie și rău.

*

Abordând aceeași scriitură postmodernistă, Constantin Arcu propune, în cel mai recent roman al său, **Cocteil în cranii mici** (Paralela 45, 2011), o imersiune în furtunosul segment al justiției române, mai precis al magistraturii, eficace modalitate de evidențiere a patologiei sociale tot mai diversificate, tot mai acute. O imposibilă poveste de dragoste dintre preamaturul jude F., corect de altfel, cinstit și cât se poate de înșurat cu o soție perfectă (frumoasă, devotată, înțelegătoare față de abateri conjugale), și superispitarea nimfă, ultraseducătoare Delia, de nici treizeci de ani, ochi verde înflorind în păr mov, dar, din păcate pentru toți înamorații de ea, lesbiană pătimașă, se derulează paralel, constituind un punct de echilibru, de interes, pentru cititorul agreat de-a dreptul de toate ororile adunate-n prăfuitele dosare ascunse prin fișetele tribunalului.

Atent la arhitectonica romanului, dispusă în 26 de capitole (scrise și la persoana întâia și la a treia, ultimul, conceput drept epilog, venind și cu un joc stilistic, un dialog-mărturisire al personajelor-cheie), autorul dispune, în textura alertă cu care ne-a obișnuit, eroii definiți cert și credibil care fac povestea. Sau poveștile. Că sunt mai multe. Justiția română traversează o moment de înnegurare într-atât de culpabil, încât „sfârșitul lumii ne lovește pe rând”, atunci când, din varii pricini, vinovați ori ba, ajungem în fața unei instanțe. O instanță care – ne șoptește informat autorul – se află, prea des, la discreția poliției corupte, „stat în stat”, pregătită să înlesnească fuga mafioților dincolo de hotare. Așa se face că trăim într-o lume în întregime „măsluită”, în care contracte, licitații, state de plată false, mari averi clădite exclusiv pe furt, corupție, jaf, șantaj, nu mai miră pe nimeni, societatea, haotică croită, fiind supusă unei clase politice lipsită de orice urmă de decență, unor guvernanți într-atât de nepricepsuți, de răuvoitori, încât lesne ajung trădători de neam și țară. Peste șmecheri, escroci, tupești, drogați sau șantajști ai judecătorilor cinstiți, planează sumbru un sinistru personaj malefic: igrasia. Ea crește pe la colțuri, desenează pereții în contururi sângerii, îmbolnăvind angajații Tribunalului. Unde, înainte de 1989, a funcționat închisoarea orașului.

Dramatica boală a „îndrăgostirii” judei F. l-ar putea distra cumva pe cititor din hățșurile măloase ale timpului trăit de noi toți, dacă, pe alocuri, relatarea n-ar aluneca din seninătate lirică pe toboganul vulgarității, care, prin frecvență apelare, își pierde scontata expresivitate. Încheindu-se biblic, „Se va-ngriji Dumnezeu de oaia jertfei sale”, **Cocteil în cranii mici**, construit clar cu intenția de a trezi interesul, poartă în sine senzația de déjà-vu, prin acumularea de noian de știri din jurnale tv. de ora 17. Fapt ce naște o întrebare: dacă aglomerarea negativistă a faptelor comise în imediata noastră apropiere ne invadează, ne infestază mental și psihic, răbindu-ne, de sufletul nostru hăituit când se va ocupa literatura?

Aurora DABIJA

cronica veche

ERUDIȚIA ÎN SLUJBA CULTURII

Dintre intelectualii care s-au dedicat, în ultimii lustri, deopotrivă profesiei asumate și edificării instituționale, filologul-istoric Sorin Pârnu s-a impus de la început prin fervoarea devotamentului său. Anglist (cu extensie „americană”) și teoretician al noilor curente (naratologie, postmodernism, literatura comportamentului etc.), traducător și publicist, el și-a legat indisolubil numele de un așezământ, Institutul European, care în ultimele două decenii și-a asigurat un loc de vază în diverse domenii ale culturii.

În acest cadru, profesorul Pârnu a scos nu demult două tomuri masive de caracter enciclopedic, *Dicționar de scriitori nord-americani/DSNA* (A și B), operă ce a stârnit deja reacții entuziaste¹. Monumentalitatea lucrării e ceea ce frapază din capul locului². Dincolo de aspectul cantitativ, se cuvine apreciată însă nota sistematică, rigoarea, tendința spre exhaustiv, care nu poate fi decât iluzorie în asemenea cazuri. Este mai ales meritul coordonatorului general de a fi asigurat sistematizarea unui material imens, după regulile existente în domeniu și de a-i fi înlesnit coerența în raport cu ideea de bază, aceea de a „radiografia” oarecum „fenomenul american”. O mică paranteză bibliografică se impune aici.

Născut la 29 aprilie 1946, în acel nord moldav atât de fecund axiologic, Sorin Pârnu și-a făcut studiile elementare la Răusenii, cele medii la Liceul „C. Negruzzi” din Iași, cele superioare la Universitatea „A.I. Cuza” (o dublă formație: filologie și istorie-filosofie) și cele doctorale la Universitatea din București, avându-l ca îndrumător pe Silviu Iosifescu, iar ca disertație finală *Romanul comportamentului*. Munca didactică i-a impus oarecum și temele de cercetare, în acord cu tendințele timpului și cu nevoia de a crea unelte de lucru adecvate. Se poate spune că *didactica și cercetarea* ocupă locuri cvasi egale în activitatea sa. În ambele domenii, a știut să-și apropie colaboratori destoinici, pe seama căroră a și pus la cale mari proiecte de echipă. Poate că nu greșesc prea mult dacă descifrez în lunga listă de colaboratori intenția de „școală”, pe linia „spiritului american” enunțat de la început și recunoscut oarecum în volumele publicate. *Istoria dicționarului*, expeditivă, sprijină această impresie.

În același spirit, identific în lista de autori nume față de care coordonatorul manifestă un interes special, din care mi-a atras atenția, e.g., V.F. Dobrinescu, ex-cercetător la Institutul de Istorie, dispărut dintre noi prea curând și totuși prezent în „istoria” amintită. Aflăm din această istorie că, pe la mijlocul anilor '80, un grup de angliști ieșeni (Ștefan Avădanei, Irina Burlui, Odette Cauffman, Sorin Pârnu) conveneau deja cu Editura Științifică și Enciclopedică, dirijată de Mircea Măciu, asupra unui dicționar de scriitori americani, foarte selectiv, care să intre în seria deja pusă în lucru și având un caracter larg accesibil. Nu s-a putut realiza acel proiect, date fiind exigențele profesioniștilor, altele decât cele impuse de editură. Au fost publicate, totuși, la intervale mari și în alt cadru, *Dicționarul de scriitori americani. Proza contemporană* (Editura Universității „A.I. Cuza”, 1989) și *66 poeți americani. Dicționar* (aceeași editură, 1997). Un alt *Dicționar de prozatori americani contemporani*, îngrijit de Sorin Pârnu și Florin Mircea Tudor (Junimea, 1999), fu urmat de un *Dicționar Horror* (Institutul European, 2003), și de un *Dicționar SF* (aceeași editură, 2005). Nucleul coordonator l-a inclus apoi și pe Ioan Giurgea, iar echipa de colaboratori a fost extinsă considerabil, multidisciplinar, până la peste o sută, câți apar în lista aferentă, menită să acopere o gamă cât mai amplă. S-a făcut apel nu numai la filologi, ci la mai toate specialitățile: medici, juriști, agronomi, economiști etc., printre ei numărându-se și istoricul Valeriu Florin Dobrinescu, deja amintit între inițiatorii proiectului.

În viziunea profesorului Pârnu, un asemenea dicționar e menit să cuprindă o vastă arie a culturii, incluzându-i și pe cei din proximitatea beletristicii, mai cu seamă artele vizuale, mergând până la înnoirile de ultimă oră, astfel ca tabloul de ansamblu să fie cât mai complet și mai coerent.

Acestei viziuni cuprinzătoare, atât de anevoie pusă în pagini, îi corespunde ampla introducere – veritabilă monografie – semnată de profesorul Dumitru Dorobăț, despre *Receptarea scriitorilor nord-americani în epoca modernă*³. Receptarea implică, aici, deopotrivă conexiuni, interferențe, analogii, în spiritul unei exegeze de amplă respirație.

Textul menționat ar merita, neîndoind, să circule și sub formă de carte, la îndemâna oricui se interesează de „literele” americane, ca și de conexiunile interculturale cu restul lumii.

Faptul că în dicționar latura teoretică ocupă deliberat un loc modest, nu înseamnă lipsă de interes pentru aceasta. Palmaresul coordonatorului general indică destule exemple contrare, de n-ar fi să amintim aici decât cărțile despre literatura americană a comportamentului, dar mai cu seamă *Desenul din praf. Idei, autori, cărți și Chipul din apă. Între conceptual și senzorial*, cărți în care vocația teoretizantă a profesorului Pârnu a fost pusă intens la lucru. Inițierea unei reviste de resort (*De narrazione*) indică aceeași propensiune, deloc surprinzătoare pentru cei care i-au urmărit și demersurile editoriale de la Institutul European.

Avem de-a face cu un proiect vast, ajuns în faza cea mai ambițioasă de împlinire, după ce au fost realizate unele volume cu rost pregătit: *Receptarea scriitorilor nord-americani în epoca modernă*, 2006; *Canada francofonă*, A, 2007; *Canada anglofonă*, A, 2007; *America mea*, A, 2008; marele *Dicționar de scriitori nord-americani*, din care un volum a apărut în 2008, altul în 2009, la aceeași casă editorială, unde s-au publicat, în două decenii, numeroase lucrări de caracter informativ, documentar, enciclopedic. Sorin Pârnu se află la originea multora dintre ele, dacă nu chiar le-a asigurat, cu exemplară competență, reușita.

Cât despre *DSNA*, ultima inițiativă enciclopedică, trebuie subliniată intenția de a defini pe cât posibil fenomenul american, reflectat în beletristică, însă ținând seama și de zonele de creație afine: arte vizuale, istorie, filozofie, religie etc., după cum ni se spune în nota asupra ediției: „Din dorința de a aproxima cât mai fidel *spiritul american*, i-am încadrat pe *scriitori* în contextul mai larg cultural; accentul cade pe beletristică (lângă ea, artele vizuale), dar nu am exclus din start științele omului: istoria, filozofia sau religia; cum nu am exclus din start nici științele pământului: botanica, zoologia sau geografia”⁴.

Modul de structurare a informației e cel „clasic”, implicând o sumară definiție conceptuală, urmată de elemente curriculare și de operă, de bibliografia esențială, repere critice ș.a. Modelul „venerabilului” dr. Johnson, amintit în același loc, nu și-a epuizat, pesemne, resursele.

Scrupulul etic al coordonatorului merge până la a dedica monumentală operă lui Emil Sfichi, profesorul său de engleză la liceul „Costache Negruzzi”, doamnei Viorica Dobrovici, fondatoarea catedrei de resort de la Universitatea „A.I. Cuza”, și profesorului de matematică Nicolae Colibaba de la liceul menționat, ceea ce înseamnă că aceste „personaje” dețin un loc semnificativ în datoriile sale de inimă. O asemenea reverență postumă nu se întâmplă prea des în lumea noastră. Sensul ei real n-ar putea fi înțeles în afara altor gesturi ale filologului, dublat de un istoric și de un hermeneut, capabil să asimileze din mers noile curente din „umanioare”.

Mi-a fost dat să-l întâlnesc adesea pe acest traseu, însă ar fi abuziv să caut aici a evoca semnificația lor cărturărească și umană. E un traseu ce reclamă încă eforturi considerabile pentru ca proiectul său, la fel de ambițios pe cât de util, să poată fi dus până la capăt.

Alexandru ZUB

¹ Sorin Pârnu, coordonator general, *Dicționar de scriitori nord-americani (DSNA)*, bibliografie și filmografie de Florin Mircea Tudor, iconografie de Ioan Giurgea, studiu introductiv de Dumitru Dorobăț, vol. A și B, Iași, Institutul European, 2008, 553+1.521 p.

² Florin Constantiniu, *O lucrare monumentală*, în „Historia”, 6, iunie 2009, p. 29.

³ *DSNA*, litera A, p. 15-189.

⁴ *Ibidem*, litera B, p. 6.

În colecția *Sublimia carmina* a Editurii ALFA, vor apare, în curând, următoarele cărți:

Nr. 3. Serghei Esenin,
Poezii și poeme

Nr. 4. Marina Țvetaeva,
Singură în noapte

„AM ȚINUT
LA ȚINUTĂ”

Scriam în 2009 despre notele și notițele lui Const. Călin: „Le-aș dori adunate într-o carte” (*Printre cărți*, Ed. Junimea, p. 227). Și iată că am în față... cartea: „*Stăpânirea de sine*”, Ed. „Ateneul scriitorilor”, Bacău, 2010. În argoul editorial, cărțile format A5 care depășesc 600 de pagini sunt supranumite „cărămizi” – aluzie, desigur, la paralelipipedul din lut ars, dar și, de ce nu, și o sugestie privind potențiala contribuție a acestor opuri mult trudite la zidirea edificiului culturii naționale. Cum se știe, esențele tari se țin în sticlețe mici. Notele mărunte, care au presărat totdeauna sarea și piperul în paginile presei culturale, nu prea mai tentează, poate tocmai din pricină că obligă la concizie și idee răspicat formulată. Mai comod este să-nnegrești postate de hârtie; până la urmă, tot s-o nimeri să comunici câte ceva – evident, dacă afli și cititorul răbdător să caute acul în carul cu fân. Cu atât mai mult este de remarcat prezența în poligonul gazetăriei-pistol a unui respectat universitar, adică tocmai a unui reprezentant al intelectualității deprinse cu largile desfășurări din necuprinsul tratatelor și monografiilor (Const. Călin trecând de mult, cu brio, și proba monografiei de proporții). În diverse publicații, universitarul băcăoan semnează de ani de zile pagini întregi de scurte, acide, erudite și pilduitoare însemnări, adevărate modele de exprimare concisă, elegantă și cu tâlc. Le-a adunat într-o carte a cărei tonalitate generală este... amăruie. Autorul explică: „Am intrat în post-comunism pregătit, avântat, cu speranțe curate, dar decepția de formele și tendințele sale s-a instalat repede și, până acum, iremediabil. Faptul acesta mi-a influențat tonul, care, în mare parte, e unul amar”. Iată și un rezumat din „lista regretelor”: astăzi, boss-ul din Ligă este mai cunoscut decât președintele Academiei, conducătorii cluburilor de fotbal decât rectorii marilor universități, vedetele de televiziune decât mari actori eminenți din teatrele naționale, demi-mondenele decât femeile savante, escrocii decât miniștrii, reporterii unor tabloide decât romancierii și eseistii. Constatând cu amărăciune că senzaționalul și divertismentul, încuibate adânc în carnea prezentului, au confiscat aproape exclusiv atenția în defavoarea trecutului unde se află marile modele, Const. Călin se lamentează cu deplină îndreptățire: „Ni s-au golănit ochii, ni s-a birjărit limba. Ne declasăm voluntar, cuprinși de o ciudată voluptate a degradării. Coborâm! Mentalitatea contemporană e dominată de trivialitate”. În altă „cărămidă” a sa („*Gustul vieții*”, Ed. Agora, 2007) sunt sugerate motivațiile: în politică au succes cei tari de gură, în literatură cei „trendy”, „comerciali”, apți de compromisuri cu conștiința lor estetică și care au uneori în spate trusturi de presă sau edituri puternice. Marketingul seduce publicul și îi orbește pe unii comentarii („*Câte cronici nu sunt altceva decât publicitate mascată!*”), iar când este vorba de jurizări, „în destule cazuri, votul este dat pe bază de troc persoanelor (cu trecutul și prezentul lor) și nu operelor”. Departate de a scrie numai despre literatură, autorul investighează mai toate domeniile în care fie că se băjbăie, fie că se pășește cu bună știință alături de drumul drept. Prin adăugarea frânturilor de realitate comentată intenționând să propună „destule elemente de cronică”. Ceea ce, neîndoind, izbutește. Propunând o abordare de stirpe enciclopedică, Călin surprinde prin neobișnuita bogăție a referirilor, a surselor invocate și, mai ales, prin inasțiabila citare de autori și titluri de opere. Dacă va încerca, cu prilejul altei ediții, să adauge un indice de nume, va trebui să constate că materia i-ar ajunge și i-ar prisosi măcar pentru o broșură de sine stătătoare! „*Stăpânirea de sine*” este scrisă cu deplină stăpânire a condeiului, fără „ira et studio”, autorul declarând pe bună dreptate că „a ținut la ținută”. La echidistanța pe care o practică programatic renunță doar într-un singur caz: „*Așașat sunt de cei care scriu bine. Adevărul nu poate fi decât de partea lor*”.

M. R. I.

D'ale lui Purcărete

Scenă din spectacolul *D'ale carnavalului*

Doă sunt locurile din România unde Silviu Purcărete a lucrat prolific și unde atmosfera și succesul l-au determinat să revină: Craiova, în anii directoratului lui Emil Boroghina, când s-a remarcat și pe plan internațional, prin *Ubu Rex cu scene din Macbeth, Danaidele, Titus Andronicus, Phaedra* etc., și Sibiu, unde recent a semnat cea de-a șaptea mizanscenă, după însemnatele *Pilafuri și parfum de măgar, Cumnata lui Pantagruel, Așteptându-l pe Godot, Faust, Lulu și Metamorfoze*. Acum s-a orientat spre un clasic autohton, I.L. Caragiale, regizorul preferând declarate textele și autorii consacrați, alegând *D'ale carnavalului*. Opțiune deloc surprinzătoare la un artist fascinat de atmosfera bălciului, de simplitatea și directetea serbărilor populare, de misterul, agitația și energia carnavalurilor. Pentru *Noaptea Walpurgiei* din *Faust* de exemplu, s-a inspirat din bălciul de la Bolintin, în *Gianni Schicchi* a insistat asupra carnavalului funest, în *Cumnata lui Pantagruel* transpărea hedonismul satisfacerii nevoilor primare, a celor ce ne perpetuează specia, voluptatea mâncatului și băutului. Cu *D'ale carnavalului* vizitează artistic lumea comică a încurcăturilor cauzate de mască, a unor personaje clovnești ce se definesc prin restanța dintre aparență și esență.

Disponând de un material dramaturgic atât de generos, Purcărete s-a instalat confortabil în socotelile textului, citindu-l scenic cu fidelitate. Nu a comprimat, nu a inversat acte ori tablouri, nu a adăugat ori eliminat nici măcar un cuvânt, punând în scenă piesa așa cum o știm. Ori cum credeam că o știm, pentru că respectul față de dramaturg nu înseamnă niciodată la Purcărete o cuminenție amputată de creativitate. Cu renumitele sale intuiții, spirit inovativ și spontaneitate, regizorul a orientat imaginația celor din echipă spre o lectură ludică, îndemnându-i să se joace, să-și dezlănțuie fantezia ghidați de litera caragialiană. Aceasta a fost măsură impusă, verbul, și, implicit, spiritul lucrării înscenate. Așa că realizatorii și întreaga distribuție s-au așezat la treabă, într-un autentic parteneriat creativ, explorând, propunând soluții, cele adecvate viziunii regizorale fiind conservate în spectacol.

Inițial, scena, acoperită de pământ lutos, e aproape goală, în centru aflându-se câteva cărămizi, iar mai în spate, un tomberon. Localizarea sugerată e marginea, a unei așezări umane, firește, care se va configura sub ochii noștri. Din culise apare spatele unui camion de unde sunt descărcate elementele de decor, cele care vor alcătui interiorul frizeriei și perimetrul unde se desfășoară carnavalul. Sunt scaune, mese, lăzi cu sticle, covoare „persiene” de Cismădie așezate direct peste pământ, semn al originii și statutului social al persoanelor. Scenografia lui Dragoș Buhagiar e vie, „joacă” și ea odată cu interpreții, vorbește nu numai despre locul acțiunii, ci și despre cei care o înfăptuiesc. Ca în toate narațiunile lui Purcărete, spațiul teatral e dinamic, se concentrează și se extinde continuu, ajutând narațiunea teatrală și personajele. Acum, într-o jumătate a scenei e frizeria buclușă, delimitată de covoare, un perete lateral de oglinzi, mascat la început, pentru surpriză, de hârtie de ambalaj, și o ușă, simplă, din lemn natur, adusă, instalată și dezinstalată chiar de eroi, după trebuință, care își amenajează ambientul scenic. În spatele oglinzilor e sugerată o odaie, în care împicinății se refugiază, cealaltă laterală fiind bufetul, partea din spate a scenei aparține mulțimii care cântă, bea și prăjește mici, iar interiorul camionului e utilizat nu numai ca loc de intrare-ieșire, ci și ca un culoar de intermediere, de includere a împrejurimii vizibile în altceva, mai larg, indicând că spațiul de joc face parte dintr-un altul, mai mare. La final, totul e strâns și repus în camion, bălciul mutându-se în altă parte, să-i distreze și pe alții.

Fiesta dâmbovițeană e caracterizată de zarvă, entuziasm, pocnitori, miros de mâncare, alcool, taraf și multe încurcături. „Traducerile în amor” declanșează o întreagă babilonie, comicul de situație, de limbaj și de caracter așezat în pagină de Caragiale fiind suplimentat de Silviu Purcărete printr-o atență citire regizorală și prin mijloace de expresie specifice scenei. Corpulentul Iancu Pampon (Constantin Chiriac) înghite pastile, căci suferă de extrasistole, „bătăi de inimă” după vorba sa, și e ferm hotărât să se răzbune. Imaginat ceva mai temperat decât te-ai aștepta privindu-i mărimea, Pampon e firos prin masivitatea subliniată și de contrastul cu Crăcănel (Adrian Matioc), înalt, filiform, sensibil, cu care, după ce îl căstănește bine, se va alia. La bal, primul e costum în urs, cu nas roșu, al doilea în lepură alb (amintind de poanta cu orchestra de iepurași dezvoltată anecdotic în finalul de la *Așteptându-l pe Godot!*), cu nas alb, iar poanta vizuală nu mai are nevoie de nici un cuvânt pentru a declanșa râsul. Triunghiurile amoroase se întretaie mereu, punctul lor comun fiind Nae Girimea (Nicu Mihoc). Personajul merita o apariție pe cînste, gestionată impecabil de regizor: elegant, cu o mustăcioară chaplinescă, avansează lent, privind seducător spre public, purtând în mână o minicombină de dimensiuni medii, albă, din care răsună aria „Casta diva” din *Norma* de Bellini, oprindu-se în poză în *proscenium*, pătrunzând apoi direct în focul evenimentelor. Efectele momentului de operă sunt plurale. În primul rând, contrastează evident cu acordurile micii orchestre de bălci care animă balul nocturn. În al doilea rând, anunță ceea ce urmează să se petreacă puțin mai târziu, confruntarea celor două amante, când Nae Girimea are o replică peste care de obicei se trece cu ușurință, „curat ca la Norma!”, indicând teatralitatea situației, dar și faptul că această categorie de mahalagii scăpătați mergeau și la operă, chiar dacă doar din snobism.

Muzica lui Vasile Șirli e, ca de fiecare dată, o prezență cu rol de ferment în spectacolele lui Purcărete, care au ele însele o structură de tip muzical, cu intro, crescendo, contrapunct, alternarea ritmurilor, a solourilor și corului etc. Și aici, Vasile Șirli nu s-a limitat numai la partea efectivă de cânt, compoziție ori ilustrație, ci s-a preocupat de întregul univers sonor. Muzica originală înseamnă o temă muzicală pentru ceea ce fredonează lordache în debutul piesei – „Și mă cere, mamă, cere – Cine dracul te mai cere? Și mă cere d-un bărbier” –, preluată ca leit-motiv și de mica orchestră botezată, haios, „D'ale band”, temă de inspirație populară care-ți rămâne în cap, deci are calități de hit. Spațiul acustic mai înseamnă sonorități de furtună, care cresc în intensitate, odată cu ambalarea acțiunii, și pe care le-am receptat ca o citare a altei piese celebre a lui Caragiale, *O noapte furtunoasă*. Tot citare e și utilizarea ziarului „Vocea patriotului național”, când în text Mița pomenește de „Universul”, intersectarea unor elemente din opera caragialiană sporind sursele comicului.

Lui Purcărete îi place să umple scena, la propriu, cu multă lume, să lucreze cu mase de figuranți, cu coruri. În montările realizate la Craiova pe tragedii grecești, era de la sine înțeles, dar nevoia irepresivă de a utiliza coralitatea s-a manifestat în majoritatea montărilor sale. Uneori, din același motiv, a simțit îndemnul să multiplice personaje, făcându-le mai pregnante scenic. Și aici o face, multiplicând-o cu trei pe Didina Mazu, multiplicare justificată de insatiabilul apetit pentru femei al lui Nae Girimea. Soluția e cu folos, partitura verbală fiind împărțită celor trei interprete, indicând și diferența de categorie dintre Didina și Mița, actuala și fosta. În această aglomerație care intră, joacă și iese din scenă, Purcărete operează cu precizie, nimic nu e alandala, deși confuzia e jucată, totul e ținut sub control, are logică. Hilară e fugăria de-a lungul scenei de către Crăcănel a unui copil costum exact ca Pampon, de efect e prezența câinelui lup cu varăștii care finalmente restabilesc ordinea.

Precum o făcea Caragiale la vremea lui, Purcărete i-a privit personajele cu simpatie. Nu le condamnă, nu le caricaturizează, le prezintă așa cum sunt, în contradicție structurală cu ele însele, datorită ecartului dintre ceea ce năzuiesc să fie și ceea ce sunt.

Olița CÂNTEC

„Dacă vrei să faci teatru, trebuie să vă cărați de la Iași”

Cu acest îndemn al regizorului Alexandru Dabija, adresat studenților de la secția Actorie a Universității de Arte „G. Enescu”, a pornit la drum cea de a treia ediție a Festivalului *Contemporanis*, derulat la Iași în perioada 4-8 aprilie. Fără o platformă teoretică foarte clar definită, *Contemporanis*, având în board-ul de organizare studenți sau tineri absolvenți, și-a propus încă de la început (2007) să fie un festival studentesc care să oglindească întâmplările importante din școlile de teatru românești și care să prilejuiască o mai bună comunicare între centrele universitare de gen din România. Și, într-un Iași destul de arid în materie de festivaluri teatrale (în afara defunctului festival „Goldfaden” al Naționalului ieșean, se mai derulează aici Festivalul Internațional de Teatru pentru Copii și Tineret „Luceafărul”, organizat de instituția cu același nume, și discutabilul EuroArt, un fel de inițiativă public-privată), ideea lui Vlad Socea, a Cristinei Bodnărescu și a altor tineri „furioși” și frumoși nu putea decât să fie apriori aplaudată.

Pentru că începuturile sunt întotdeauna grele, și, pentru că, în plus, a mai venit și criza, primele două ediții nu au oferit mari satisfacții estetice, festivalul rămânând într-un neproductiv quasi-anonimat. Contrar așteptărilor, însă, anul acesta organizatorii au oferit o altă imagine, una aflată sub semnul diversității și cu propuneri artistice demne de interes. Ca spații, au fost utilizate sălile de conferință a două universități (pentru întâlnirile dintre invitați și public), Sala Cub a Teatrului Național „Vasile Alecsandri”, Sala Mare a Casei de Cultură a Studenților, Sala Mare a Teatrului „Luceafărul”, Baia Turcească și, foarte important, câteva baruri ieșene. De ce foarte important? Pentru că în dulcele târg ideea de scenă alternativă încă se lovește de prejudecățile că teatrul trebuie jucat în toposuri confirmate de tradiție.

La capitolul participanți, anul acesta au fost prezenți în Festival studenți de la UNATC București, Universitatea de Arte Târgu Mureș, Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj, Universitatea „Spiru Haret” București și, desigur, Universitatea de Arte „G. Enescu” Iași. De la Piatra Neamț a fost adus spectacolul lui Alexandru Dabija „Oo”, iar din Franța două producții: prima, un teatru-dans simplist și neconvincător, aparținând Companiei La Licorne, cea de-a doua, teatru-circ, a companiei Toron Blues, plecând de la piesa lui Sartre, „Cu ușile închise”. În fine, două one-woman show-uri, primul al Anei Maria Bălescu, celălalt al Adinei Lazăr.

O secțiune bine reprezentată a fost cea a conferințelor, în această postură fiind la ediția de față regizorul Alexandru Dabija, directorul Teatrului „Luni”, Voicu Rădescu, și actorul Florin Zamfirescu. Am reținut în special dialogul lui Alexandru Dabija cu studenții ieșeni; regizorul a criticat apăsător dimensiunea teatrală a Iașului: „Locuiți într-un oraș care nu permite excesele, or excesele sunt esențiale în teatru. [...] Bisericile, religia, popii, toate astea duc la o atitudine ipocrită a publicului de aici. În aceste condiții, nu aveți șansa unor mari fenomene teatrale, pentru că orașul se opune, comunitatea se opune”. Rostite chiar la Universitatea de Arte „G. Enescu”, cuvintele regizorului nu au rămas fără reacție în rândul auditoriului, dezvoltând o discuție serioasă asupra șanselor de a face teatru în România, dar și asupra capacității școlilor de teatru de a livra actori bine pregătiți. Este adevărat, regizorul și-a nuanțat afirmațiile (sau mai degrabă negațiile) atunci când, întrebând dacă va mai monta într-un oraș de „teapa” aceasta, a recunoscut că „s-ar putea să fiu și eu un pic ipocrit”. Ceea ce a contat cu adevărat a fost, însă, atmosfera, lipsa de inhibiții și tonul apocaliptic dar colocvial al dialogului.

Tot la plusuri este de notat aducerea în Festival a spectacolului de mare succes „Oo” al aceluiași regizor care, nu de mult, intriga publicul ieșean cu o montare „de limită” a „Noptii furtunoase”. Spectacolul nemțean, jucat la Teatrul Cub al Naționalului ieșean, a reprezentat, de altfel, punctul culminant al *Contemporanis*-ului. Alături de el, celălalt vârf s-a dovedit a fi spectacolul tânărului regizor ieșean Octavian Jighirgiu, „Squat”, după „Azilul de noapte”, căruia i-am dedicat o cronică aparte.

Desigur, marile necunoscute ce planează asupra viitorului acestui festival sunt de natură financiară. Nu știu câți au răspuns la propunerea organizatorilor de a dona sume de bani în funcție de valoarea spectacolului; ceea ce știu este că ar fi păcat ca acest melanj de entuziasm, tinerețe, vervă și bună dispoziție, numit *Contemporanis*, să nu continue.

C. CĂLIN

„Squat”, după *Azilul de noapte*, de Gorki; regia Octavian Jighirgiu

Cazul Shylock

Două spectacole – văzute la distanță de câțiva ani între ele (*Shylock*, la TES București, în 2002, *Neguțatorul din Veneția* la teatrul din Sfântu Gheorghe, în 2010) – au creat oarecare derută printre spectatorii insuficient avizați. Unii au putut crede că e vorba de una și aceeași piesă shakespeariană, *The Merchant of Venice*, care îl are ca personaj central pe Shylock; cu atât mai mult s-a putut crede așa, cu cât textul capodoperei elisabetane a fost tradus și reprezentat adesea sub titlul *Shylock*. Spre a clarifica lucrurile și legătura dintre cele două spectacole, vom face câteva precizări. Vom spune de la început că avem a face cu două piese diferite: *Neguțatorul din Veneția* (1596) aparține lui Shakespeare, iar *Shylock* (1973) lui Arnold Wesker, dramaturg din generația „tinerilor furioși”. Ambii scriitori sunt motivați în elaborarea lor dramaturgică de psihologia, de caracterul și de comportamentul lui Shylock; în mod sigur, însă, „tânărul furios” nu ar fi scris *Shylock*, dacă n-ar fi existat piesa shakespeariană. Și vom vedea îndată de ce.

În exegeza asupra operei marelui Will se face precizarea (mai exact ar fi să spunem *ipoteza*) că Shakespeare a pornit de la o presupusă conspirație criminală, cu caracter politic, a unui medic evreu, petrecută pe la 1593-94, în urma căreia medicul a fost condamnat și decapitat, cazul fiind folosit în epocă în scopul întreținerii sentimentelor antisemite. În aceeași direcție au fost orientate, în diverse momente ale istoriei, și multe dintre reprezentațiile tragi-comediei shakespeariene (ca și cele cu piesa lui Marlowe *Evreul din Malda*, de care, se crede, Shakespeare a fost influențat). Cum este zugrăvit personajul? Ca un cămătar care-i urăște e creștini, în general, și mai ales pe bogatul neguțator venețian Antonio, care dă prietenilor bani fără camătă. Solicitat de Bassanio să-i împrumute 3.000 de galbeni pentru care Antonio va fi chezaș, Shylock acceptă, punând însă o condiție monstruoasă: în caz că chezașul nu-i va restitui suma la data fixată, el, zaraful, să aibă dreptul de a tăia un funt de carne din trupul datornicului. Antonio, sigur pe averea lui (avea pe mare multe corăbii cu mărfuri), acceptă și semnează contractul. Iată cum vorbește Shylock despre neguțator: „Urăscu-l fiindcă e dintre creștini [...] Dă bani fără dobândă și coboară dobânda în Veneția./ De pot să-l prind la strămtul lui./ Cu el voi sătura străvechea-mi pică./ Pe neamul nostru sfânt el are ură [...] El râde de afacerile mele./ De-al meu câștig, zicându-i camătă.../ Cu jurământ mă jur, nu-l voi uita [...] Carne lui va hrăni răzbunarea mea [...] Neomenia pe care mi-o predici o voi face faptă!”

Despre Shylock, celelalte personaje ale piesei vorbesc în termeni foarte duri: Solanio îl compară cu diavolul, adăugând: „De când sunt n-am văzut/ O vietate cu chip de om atât/ De aprigă și-atât de lacomă/ Să piardă pe un om./ Este zăvodul cel mai nemilos/ Care-a trăit vreodată printre oameni”.

Când află despre scufundarea corăbiilor lui Antonio, Shylock e fericit: „Slăvit fie Domnul! Slăvit fie Domnul!/ Ce-am să-l mai asupresc! Ce-am să-l mai chinuiesc!” În zadar Dogele și alți senatori venețieni încearcă să-l convingă să renunțe la prevederea din contract. El nu vrea, cere împlinirea legii. Pe Antonio Dogele îl previne că va avea de înfruntat „un dușman de piatră, un neom/ Nesimțitor la milă, gol, pustiu/ De orice îndurare”, iar Shylock refuză întoarcerea îndoită, întreită, înzecită a datoriei pe care prietenii lui Antonio sunt gata să i-o achite; rămâne neclintit în dorința lui de răzbunare.

Faptul că lucrurile se rezolvă fericit datorită înțelepciunii Porției (care, la proces, observă că în contract nu e prevăzut și sângele care va curge și că, deci, contractul nu e valabil!) are mai puțină importanță aici. Mai important ni se pare alt fapt și anume acela că *Neguțatorul din Veneția* a fost folosită, cum spuneam mai sus, în scopul întreținerii sentimentelor antisemite.

Constantin Dinulescu în rolul Shylock (TES București)

Neguțatorul din Veneția (Gravură de epocă)

La un simpozion de shakespeareologie din 1986, cercetătorul german Ernest Schummacher făcea precizarea că piesa a fost mult reprezentată în Germania hitleristă cu scopul de a exacerba și justifica ura împotriva evreilor, prezentându-l pe Shylock ca pe o ființă subumană, cei ca el trebuind să fie exterminați.

Și acum despre cea de a doua piesă – *Shylock* de Arnold Wesker.

Văzând, în 1973, un spectacol cu piesa shakespeariană, dramaturgul Arnold Wesker (scriitor cu o anume celebritate în contextul literar al „tinerilor furioși” englezi din deceniile șase-șapte ale secolului trecut) a fost total nemulțumit, mai chiar revoltat (în maniera generației sale literare) de portretul moral pe care dramaturgul i-l schițează lui Shylock, ceea ce l-a determinat să scrie o piesă-replică în care să reabiliteze personajul – nu atât de dragul personajului literar, cât al categoriei etnice pe care el o reprezintă. Socotind textul shakespearian drept o ofensă adusă acestei categorii, Wesker se declară indignat: „Nu numai portretul moral al lui Shylock mă indignează; eu unul nu împărtășesc nici simpatia cu care o privește bardul pe Porția și mi se pare penibilă încercarea unora de a zugrăvi piesa în culori luminoase”.

Dându-și seama cât de îndrăzneță îi era atitudinea și pentru a tempera eventualele reacții, Wesker adăuga imediat: „Îl venerez pe Shakespeare.”

Sunt mândru că am un asemenea patron literar, lumea ar fi de neimaginat fără el și așa apăra cu ardoare dreptul oricui, de oriunde, de a monta această piesă.” Nuanțarea atitudinii nu-l împiedică însă să-și susțină ideea în continuare: „Nimic nu mă poate face însă s-o admir [...] Oricât aș încerca să ascult doar versurile poetului, mă trezesc clocotind de indignare când văd portretul pe care îl face unui evreu și mă simt incapabil să accept ideea că, în fond, nu-i vorba decât de un personaj shakespearian ca atâtea altele, cu ajutorul căruia autorul ilustrează lăcomia sau mai știu eu ce. Caracterizarea lui Shylock este jignitoare pentru că este o minciună sfruntată în ceea ce privește caracterul evreilor [...] Nu pot ierta contribuția acestei piese la crearea unei imagini deformate și la ura criminală a omenirii împotriva evreilor.” (Guardian din 29 august 1981).

După acest muștru aplicat celui mai mare dramaturg al lumii, Wesker se apucă și scrie el însuși o piesă, oferind o alternativă la *Neguțatorul din Veneția*, în care portretul lui Shylock primește trăsături de profundă umanitate: inteligență, cult al valorilor și al prieteniei. „Am pornit – zice dramaturgul – de la ideea că Shylock și Antonio trebuie să fie prieteni. În al doilea rând, Shylock trebuie să fie neapărat un bibliofil.” Piesa rezultată nu mai este despre un contract de camătă, ci despre legăturile dintre prieteni și despre legile absurde ale statului venețian care amenințau această prietenie. Contractul dintre cei doi nu e încheiat pentru că Shylock n-ar fi avut încredere că prietenul său îi va restitui la timp împrumutul; Shylock nici nu vrea să audă de un asemenea contract, dar Antonio insistă să fie respectată legea venețiană și atunci cel dintâi propune un contract straniu prin care, consideră el, va fi luată în derâdere această lege. Contractul prevede, ca și la Shakespeare, ca – în cazul că Antonio nu va putea restitui la timp împrumutul – Shylock să aibă dreptul de a tăia o livră de carne din trupul datornicului. Drama se declanșează – iarăși ca în piesa elisabetană – în clipa când, pierzându-și toate corăbiile aflate pe mare, creștinul Antonio nu poate plăti datoria. Cei doi ajung în fața tribunalului; contractul trebuia respectat cu orice preț. Inteligența Porției găsește însă soluția salvatoare: în contract nu era menționat și sângele care va curge și deci el, contractul, nu e valabil. Dogele acceptă soluția și monstruosul act nu se mai produce; cei doi prieteni se îmbrățișează fericiți. Shylock e însă pedepsit de doge pentru că a luat în derâdere legea: i se confiscă averea, inclusiv biblioteca.

Iată un caz – unic, cred, în istoria dramaturgiei universale, în care un personaj shakespeareian este „reabilitat” de un alt scriitor după circa patru secole. Pe când reabilitarea lui Macbeth, a lui Richard III, a lui Lear ș.a.m.d.?

Ștefan OPREA

CRONICA ARTELOR

estetica golului...

Un nume pe afiș, opt ani derulați în trecut... L-am întâlnit pe Manuel (Mănăstireanu) în spațiul restrâns al unei foste galerii de artă și am gândit pentru o clipă cu revelatoare inocență că am în fața mea una dintre acele prezențe care pretind a te obseda prin contrarietate.

L-am bănuț pe atunci de-un inutil snobism, atât de puțin convinsă fiind de realitatea omului ascuns în spatele unui (Doamne, ce reușit!) nume scenic. **Mănăstireanu** i se potrivea mânășă iconarului înalt, cu chip palid și supt de pustnic rus, neliniștit și răvășit de trist, taciturn, neînțeles și temător de chilii, dar pândit parcă de viitoare și irevocabile crucificări.

Zărimdu-i numele pe afiș speram cumva ca niciuna dintre ele să nu fi avut totuși loc. Intrând în spațiul expozițional al Galeriilor de artă DANA, însă, am întrezărit posibilitatea ca, dimpotrivă, mai toate să se fi consumat deja.

Am intuit subit esența incredibilei dilematici iscate în jurul numelui său și încercările tuturor de-a găsi paradoxal prin mii de cuvinte sensul unei arderi definite strict prin tăcere. Ești invitat la o întrunire... presantă, opresivă, incomodă, obsedantă... Ești invitat să... sari în gol! În golul demonilor interiori – Ai tăi din întâmplare, ai lui din certitudine...

Cunoscându-l, îmi declam libertatea de-a crede că acesta e singurul scenariu plauzibil. Nu-l văd erijat într-un fel de profet modern al angoaselor și nici dornic să eclipseze pământul fertil al artelor denumite iată prin excelență frumoase, printr-o apologie a urâtului. Tânărul cu alură ascetică care-a intrat odată într-o galerie nu căuta încă de pe atunci decât a fi sincer cu el însuși. Nu văd de ce să-și fi asumat între timp fațeta unuia care să se lase amăgit fie și pentru o clipă că omenirea împărtășește egal și tributar emblema stărilor negative. Să le expui ca miză și să amplifici vizual pe singura dintre ele bănuț de șansa unanimității (Moartea) este însă recunosc, un act de curaj dar și un gest aproape sinucigaș privit prin prisma celor ce reclamă picturii doar delicia vreunei grădini de trandafiri. Și totuși, aruncată cu sau fără voie, miza a prins. Spectacolul acesta catalogat când sincer, când morbid, când plin de geniu, când de nebulie nefiltrată, te magnetizează. Și n-ai idee de ce. Rațiunea îți spune să te retragi, când altceva (spuneți-i artificiu „para”) îți confirmă că s-ar putea de fapt să fi găsit un tovarăș de ideologie. (Pentru că, nu-i așa?, cine știe ce vei fi putând simți uitând de cenzura găselnițelor optimiste, dacă îți-ai permite).

Lași garda jos și admiti într-un final să pariezi fie pe contrast, fie pe culoare, pe tușele nopții și albul fad, fantomatic, care te-ar putea determina să simți... așa, când te lovești rece de repetabilitatea în vârtej a chipurilor carcasaș și spectrelor acide din care viața pare să se fi prelinș demult. Dar nu știi cu certitudine... Simți că siluetele diforme rămase drept răspuns după vreun tumult avid sentimental sunt mai mult decât carcace opace. Sunt poate recipiente încă vii și sacre din care, odată eliberată, voluptatea luminii interioare te-ar putea arde. Iar ochii, ochii sunt puncte vulnerabile, o bornă a conștiinței de viu, de Divinitate și de... tine.

În momentul abandonării de sine, simți pur și simplu mai mult decât vibrația cuvântului cheie, simți vulnerabilitate. Cred că potența stărilor negative stă într-un atribut aparte, acela de-a atinge mai întotdeauna cote maxime. Este adrenalina jocului pe viață și pe moarte. Ele, angoasele, nu cred în relativitate. Poate că știm să trăim plăceri și bucurii mici, rezonabile, subtile... însă nefericirea o îmbrățișăm la superlativ.

În spectacolul acesta – cum spuneam –, catalogat când plin de geniu, când de nebulie nefiltrată, expresiile depresiei, morții, zborului frânt, golului interior, fricii sau obsesiei, cuceresc și te absorb în vârtejul lor, dizolvându-te prin credibilitate.

Omul din spatele lor devine un veritabil canal al durerii. Aproape că (parafrazându-l pe Eliade) *poți pași în el să-i cunoști nebulia...*

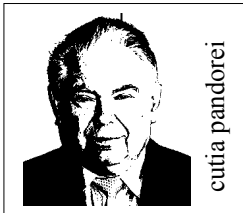
Mă întreb dacă, odată exorcizate, fie și plastic, angoasele devin reversibile. Există un studiu gradual al durerii și dacă da până unde duce el? Ce fac în fond sintagmele nefericirii împraștiate opulent pe pereții unui atelier sau ai unui colecționar?

Aș vrea să cred că există un proces sofisticat de imunizare care într-un final, într-un fel sau altul, te poate elibera. Dar dacă vorbim doar (ca și în cazul altor arte) de un fel de felie, de fascinație neagră? Dependența de nefericire în fond, cum se tratează oare?

Raluca SOFIAN-OLTEANU

cutia pandorei

ÎNTRU PSIHOLOGIE ȘI LITERATURĂ

Într-o plimbare prin Parcul Expoziției, împreună cu profesorul Vasile Pavelcu, prin anii '80, am întâlnit-o pentru întâia oară pe doamna **Tatiana Slama Cazacu** (25.01.1920-5.04.2011), soția cunoscutului lingvist Boris Cazacu. O însoțea colegul Petre Zugun, de la catedra de limba română, fusese o manifestare științifică a lingviștilor la Iași. Se cunoștea bine cu Pavelcu, erau în termeni buni, s-a mirat că eu am recunoscut-o, rupse de mai mult timp relațiile cu Institutul de Psihologie al Academiei, cu psihologii, după moartea lui Ralea. Fusese cercetătoare, șeful secției psiholingvistică și comunicare. După aceea m-a invitat de câteva ori la congresele GRLA (Grupul Român de Lingvistică Aplicată, afiliat la AILA), al cărei fondator era și în mai multe comisii de doctorat. Am aflat apoi că a fost unul dintre membrii fondatori, președinte și președinte de onoare al ISAPL (International Society of Applied Linguistics). După 1989, relațiile s-au intensificat, a ținut conferințe la Iași, la Facultatea de Psihologie, era membru în comitetul de redacție al *Revistei de psihologie socială*, la care a colaborat.

O colegă, Luminița Iacob, îi trimisese întrebările pentru un interviu, urma să apară în viitorul număr al revistei și tocmai o anunțase că a răspuns deja la prima întrebare. Un interviu suspendat.

Era mai bine cunoscută în străinătate decât în România. Atunci când am început și eu să particip la diferite întâlniri și congrese, după 1989, eram adesea chestionată asupra cercetărilor sale. Îi fuseseră traduse mai multe cărți în Olanda, Franța, Italia, Spania, Brazilia, Mexic, Germania, Statele Unite, era cel mai cunoscut psiholog român, chiar dacă relațiile sale cu psihologia au cunoscut perioade lungi de pauză.

Prestigiosul psiholog și pedagog italian Renzo Titone, specialist în plurilingvism și educație interculturală, o numea, în 1985, „cea mai mare cercetătoare în psiholingvistica aplicată. [Abordarea sa]... constituie prin ea însăși o depășire considerabilă a teoriilor unilaterale, precedente, apărute în psiholingvistică după 1954”. Nu s-a remarcat numai în acest domeniu, a publicat lucrări de referință în psihologia comunicării (dialogul la copii, tulburările de limbaj, comunicarea în procesul muncii), lingvistica generală și aplicată, psihologia lecturii, învățarea limbilor străine, comunicarea în mass media, analiza interculturală a formulelor de politețe, a discursului politic, a contextului psihosocial sau dinamic-contextual. A avut și talent de organizator, aplecare pentru construcția instituțională; mai multe laboratoare, grupuri de cercetare, instituții și publicații au apărut și au funcționat numai datorită insistenței și perseverenței sale. Între acestea, **Laboratorul de Psiholingvistică**, la Institutul de psihologie și apoi la Universitatea din București, beneficiind și de aparatul pe care a inventat-o și brevetat-o. Să amintim și prestigioasa revistă „**International Journal of Psycholinguistics**” [„IJPL”], pe care o creează, organizează și conduce la invitația Editurii Mouton (Haga), din 1972; pe care o mută, în 1993, în Japonia, la Osaka.

După ce cărțile au început să-i fie traduse, a fost deseori invitată (dar plecarea i s-a interzis adesea) să țină cursuri, conferințe, rapoarte plenare, să organizeze și să prezideze congrese, în Europa (Franța, Italia, Portugalia, Spania, Finlanda, Norvegia – aproape în toate țările, în afară de Albania, după cum se confesa), dar și în Japonia, SUA, Mexic, Canada, Brazilia, Peru, Israel. Nu e puțin lucru să fii numit, în 1980, profesor asociat la Sorbona, venind din România aceluși timp. A fost și membru în comitete de redacție ale unor reviste naționale și internaționale, editor al unui mare număr de volume internaționale, dintre care mai mult de 30 indexate în baze de date internaționale. A publicat 55 de volume, între care 35 ca singur autor și aproximativ 500 de articole și studii științifice, în psiholingvistică, psihologia comunicării, analiza limbajului etc. Și-a împărțit interesul de cercetare între două domenii, în care și-a luat licența: filologie modernă (italiană, istoria artei, engleză) și filosofie (psihologie-pedagogie, estetică). Desigur, beneficiase de îndrumarea unor importanți profesori, generația de dinainte de reformă, între care Al. Marcu (care i-a condus teza de licență în litere, *Realismul în teatrul lui Pirandello*), psihologul Gh. Zapan, cu doctorat la Berlin (care i-a îndrumat teza de psihologie, din care s-a născut apoi cartea despre comunicarea în procesul muncii), Mihai Ralea, Al. Busuioceanu (pe care-l considera „net superior lui G. Opreșcu”), Tudor Vianu, D. Gusti, T. Herseni, H. Stahl,

Anton Golopenția. Într-un interviu acordat lui Ilie Rad, într-un număr recent al *României Literare* (4 martie, 2011) evoca această atmosfera stimulativă în care s-a format. Tatiana Slama Cazacu n-a fost doar un cunoscut cercetător, ci și scriitor, chiar membru al breslei, deși primită târziu, cu dificultăți. A publicat proză, eseuri, piese de teatru. A debutat în 1948, câștigând premiul național pentru nuvelă și a fost publicată în „Provincia” (revistă suspendată), apoi nuvela e scoasă de sub tipar din „Revista Fundațiilor Regale”. Perpersicului lăuda această nuvelă în cronică sa din „Jurnalul de dimineață”, o considera „o povestire excepțională”. Victor Papilian așează „Vinerea mare” înaintea celeilalte nuvele premiate, „Capul de zimbriu” a lui V. Voiculescu, o considera „cea mai originală realizare tehnică... o dramă simfonică... în care culoarea influențează întreg destinul acțiunii”. Dar episodul s-a închis, veneau alte timpuri. Pe Papilian l-a întâlnit mai târziu, după ce acesta ieșise din închisoare, a căutat-o, act de mare curaj. Se cunoscuse acolo cu tatăl său, descoperiseră întâmplător că au ceva în comun: Papilian fusese în juriul concursului din 1947 și i-a împărțit avocatului Slama admirația pentru talentul fiicei sale. Nu și-a mai văzut tatăl, a mângâiat-o gândul că a avut vești bune despre fiica sa. Mai publică prin reviste, între 1963-66 și apoi între 1985-88, susținută de Al. Rosetti, Ștefan Cioculescu, Demostene Botez. După 1990 scoate câteva volume. Impresionant e *8 patimi. Nuvele de sertar* (Polirom, 2002). Într-o *Notă finală* restabilește contextul dramatic în care a scris fiecare dintre cele opt nuvele, încercările de a le publica, revenirile asupra fiecărui text (corecturi, copiere, dactilo),

schimbările de titlu, discuțiile și aventurile pe la diferite redacții de reviste sau pe la edituri. Toate își au obârșia în anii 1947-48, dar fiecare are aventura sa: întâmplări mărunte, reconstituiri, portrete de redactori, relații, o istorie de viață utilizând metoda sa dinamic-contextuală în analiza împrejurărilor concrete în care s-au desfășurat faptele. O luptă continuă, niciodată abandonată, o perseverență impresionantă. Co-autoare diligentă în procesul de recuperare, pe care a încercat să-l controleze, dar care a controlat-o, până la urmă. *Meșterii* (Polirom, 2001), roman-teatru, concept inovator, experiment, prilejuiește o lectură stimulativă, dar se poate reprezenta și pe scenă, cu actori, cum cred că și-ar fi dorit. Indicații de regie precise, contextualizarea situațiilor, descrieri de scenă, „didascalii” ample care așează personajele în contextul global și situațional, particular.

Meșterul e Creatorul, condus de destinul său, plasat în lumea ce-l înconjoară (ceilalți!), lucrând sub presiunea contextului și momentului. *Un copil în vechiul București* constituie un mod de viață pe care astăzi nu ni-l mai putem nici măcar imagina. Ceea ce impresionează în toată literatura acestei Doamne Învățate este stilul îngrijit, curat, epurat de orice noxă care i-ar putea afecta limpezimea. Nici o notă discordantă, nici o eroare, totul la locul său, un perfecționism care trezește frustrații. Deformare profesională, structură de personalitate, fermitate de caracter, prelungită în tot ce făcea?

Când pregăteam volumul *Viața cotidiană în comunism* (Polirom, 2004), am solicitat-o să participe la acest proiect. Mi-a trimis un text deosebit, ceva între literatură și psihologie, un studiu de caz, o reconstituire a vieții familiei sale în contextul social al tipului de „democrație” inventate de regim: *Instituția colocalizării*. Urmare legii care limita spațiul de locuit, familia Cazacu s-a trezit că are spațiu „suplimentar” și i s-a „repartizat” o familie co-locatară, în casa construită de bunicul său în 1902. Colocatarii veneau cu mentalitate de „ocupant”, considerau (sau li se trasese sarcina) că au rolul de a controla viața privată a „reacționarilor” pe care-i fericeau cu prezența lor. Adio sărbătorii de Paște sau Crăciun în familie, adio „Europa Liberă”! În cada de baie, singura baie din apartament, se „scăldau” acum noii *tavarăși* care invadaseră spațiul familiei.

Doamna era atunci asistenta lui Ralea, Boris Cazacu începuse să devină un nume, dar instituția colocalizării funcționa implacabil. Când tovarășii de viață cotidiană s-au mutat la apartament, Tatiana și Boris au încercat să reconstituie viața lor de dinainte. Dar n-a fost să fie. Refăcută, casa din Rahova a căzut sub lama buldozerelor, poveste evocată într-un text emoționant, *Nașterea, viața și moartea unei case*.

Am stat de vorbă, în ultimele zile, cu mai mulți dintre cei ce o cunoșteau. Era o persoană fascinantă, impresionantă prin cultură, profesionalism, putere de muncă și perseverență. Știa ce reprezintă și nu accepta să fie tratată decât așa cum merita. Lupta să-i fie recunoscută valoarea, a luptat toată viața. Era uneori acaparatoare, dacă te prețuia te umplea de personalitatea ei, te făcea s-o urmezi, te copleșea. Unii o abandonau. Regreta, suferea, era nefericită, dar nu ceda, viața întregă și-a rânduit-o după crezul propriu.

Adrian NECULAU

UN DESTIN PRIN VREMURI

Valeriu C. Neșțian s-a născut la Huși pe data de 19 februarie 1932 și s-a stins din viață pe 2 martie 2011, undeva la o intrare în pasajul din Piața Unirii din Iași, după ce își cumpărase, împreună cu doamna Neșțian, un bilet de odihnă în stațiunea Predeal. Vestea adusă de Constantin Donose, cel care i-a fost apropiat și confident până la stingere, m-a răscolit profund din două pricini: deși a fost unul dintre cei mai înzestrați intelectuali ai generației sale, Valeriu C. Neșțian nu s-a realizat pe măsura spiritului său din pricină că a fost toată viața un marginalizat, începând cu anul nefast 1948 și terminând cu cele două decenii postcomuniste. Pe de altă parte, regretul că împrejurările nu ne-au apropiat prea mult, deși ne-am prețuit reciproc. După 1965, i-am întâlnit semnături prin diferite publicații, impresionând profesionalismul cu care aborda problemele predării limbii și literaturii române, vocație care s-a concretizat, altminteri, în una dintre cele mai serioase cărți de metodologie în materie: *Metodica predării textului literar* (Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982). Era, pe atunci, cred, profesor de limbă și literatură română la Podu Iloaie, după care s-a transferat la un liceu agroindustrial din Iași, ajungând, în vârf de carieră, în 1990, când a fost numit inspector general la Inspectoratul Școlar Județean din Iași. A fost momentul când românii chiar credeau că a sosit și pentru ei clipa să pășească pe magistrala libertății pe care o cuceriseră prin vărsare de sânge. Numai că, în curând, ideologia marxist-leninistă va fi schimbată cu alta, aceea a „corectitudinii politice”, produs al Noii Stângi Americane pe linia marxismului cultural, conform căreia națiunea română trebuia să dispară înghițită în multiculturalism și globalism economic. Or, și de astă dată, Valeriu C. Neșțian venea contra curentului: a susținut o bogată activitate publicistică pe linie națională, colaborând la publicații ca *Universul*, *Gazeta de Vest*, *Carpații*, iar la Editura „Gordian” din Timișoara a tipărit, în 1995, o documentată, dar incomodă carte, *Perspective legionare asupra timpurilor prezente și viitoare*, în care liderul mișcării, Corneliu Zelea Codreanu, apare ca „precursorul anticomunismului din Occident”, imagine nu inventată de el, ci preluată din cartea istoricului american Alexander Ronnett, *The Legionary Movement* (Ed. Loyola University Press, Chicago, 1976).

În *Scrisoarea către Ioan Petru Culianu* din 17 ianuarie 1978, Mircea Eliade, în clipa când au început atacurile împotriva lui pe tema apropierei sale de Mișcarea Legionară, nota că istoricii nu sunt pregătiți să abordeze obiectiv perioada naționalismului românesc interbelic: „Nu cred că se poate scrie o istorie obiectivă a mișcării legionare și nici un portret al lui (al Căpitanului, n.n.). Documentele la îndemână sunt insuficiente. În plus, o *atitudine «obiectivă» poate fi fatală autorului*. Astăzi, nu sunt acceptate decât apologiile (pentru un număr infim de fanatici, de toate națiile) sau execuțiile (pentru majoritatea cititorilor europeni și americani). După Buchenwald și Auschwitz, chiar oamenii cinștiți nu-și mai pot îngădui să fie obiectivi...”

Valeriu C. Neșțian s-a iluzionat că, după 1989, poate fi obiectiv fără riscuri și, evident, s-a înșelat. Golgota vieții lui a început în anul 1950. Culmea, familia părea să treacă printr-o perioadă fastă. Tatăl său, Constantin Neșțian, un eminent profesor de istorie, fusese numit director al Liceului „Cuza Vodă” din Huși, în 1948. Valeriu însă avea un simț istoric și moral ieșit din comun, încât, în clandestinitate, împreună cu alți 19 elevi de liceu, majoritatea de la „Cuza Vodă”, a înființat, în toamna anului 1949, la 25 noiembrie, „Grupul clandestin anticomunist”, după modelul „Frăților de Cruce”, dar fără a mai avea legătură cu Mișcarea Legionară deja decapitată. „Da' cine eram noi? Un mic grup de liceeni (cu vârste cuprinse între 14 și 18 primăveri), pe care instinctul ne-a îndemnat să luăm prea în serios (!) malefica sovietizare a țării, tocmai când pentru noi viața abia începea. Această formă de manifestare cuprindea, în toată naivitatea ei, dar cu un întreg entuziasm tineresc, un reflex sufletesc ce transpare în tradiția orașului dintre vii”, va mărturisi el în *Alma mater hussiensis* (2008), la împlinirea a 90 de ani a Liceului „Cuza Vodă”. Gruparea trebuia să fi atras atenția Securității, fiindcă în sânul ei au fost infiltrați doi elevi informatori și, în consecință, în noaptea de luni, 6/7 mai 1950, elevul Valeriu a fost arestat împreună cu ceilalți colegi, după ce, în cursul zilei fusese chemat la miliție pentru declarații. Momentul este relatat pe larg de Valeriu C. Neșțian în proza memorialistică *Audiat et altera pars. O reconstituire necesară* (în *Alma mater hussiensis*, coord. Theodor Codreanu, Editura „Ștefan Lupășcu”, Iași, 2008, pp. 43-54). Firește, imediat, directorul Constantin Neșțian a fost destituit din funcție.

Theodor CODREANU

(continuare în pagina 21)

După 1989, la unele facultăți, pe lângă secțiile (specialitățile) teoretice, au apărut secții aplicate, la care accentul studiilor cade pe folosirea în practică a teoriei. Astfel, în facultățile de limbi străine poți studia limba engleză, iar la o altă secție limba engleză aplicată. Ar fi cazul ca, și la facultatea de istorie, să nu ne mulțumim cu ținerea unui curs de filozofia istoriei, ci să se înființeze o secție de filozofie aplicată a istoriei. Existența unei asemenea specializări ar avea multiple avantaje practice pentru înțelegerea evoluției sociale, de exemplu a culturii. Dacă privim societatea umană din punct de vedere cultural, în perioadele ei de liniște, de pace socială, de stabilitate a structurilor, aceasta e asemeni unui lichid decantat, în care elementele „ușoare”, conform legilor fizicii sociale, se ridică deasupra, ajung în vârful ierarhiei sociale (culturale), iar cele „grele” cad (stau) la fund. Înțeleg prin elemente „ușoare” acele persoane la care raportul dintre corpul fizic și corpul spiritual este net în favoarea celui spiritual. Ușurința (sprinteneala, iuțeala) spiritului le ridică deasupra celorlalte elemente sociale. Sugestivă pentru ascensiunea pe care le-o asigură această ușurință a spiritului este expresia populară ce-i desemnează pe acești indivizi ca fiind „cu capu-n nori”. Sunt oameni cărora nu le pasă (nu observă, nu realizează) că umblă cu ciorapii ruși, ca prof. N. Simache din Ploiești, pentru că atenția, gândul și fapta lui erau îndreptate spre folosirea resurselor bănești personale sau publice de care făcea rost, pentru achiziționarea unor documente și piese valoroase ce fac astăzi mândria muzeelor de istorie din Prahova și constituie Muzeul Ceasului, unicat nu doar la nivel național, ci și pe mapamond. Unii dintre acești oameni de spirit sunt, totuși, „cu picioarele pe pământ”. Ei se chivernisesc (Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu), sunt ministeriabili (I. Minulescu). Ideea principală este însă aceea că și ei trăiesc cu gândul la „operă”, la creația spirituală, iar chiverniseala e rodul acestei creații.

Elementele „grele”, acei indivizi la care predomină corpul fizic, iar spiritualitatea (câtă o au) este amorfă, înțelepciunea populară îi definește drept „gri de cap”. Faptul nu e cătuși de puțin dezonorant, întrucât ei sunt cei ce asigură resursele materiale necesare existenței sociale căci, după cum spuneau strămoșii noștri romani, *primum vivere deinde philosophari*.

Totul este în regulă atât timp cât fiecare dintre elementele menționate își cunoaște și respectă locul în structura socială (culturală).

FILOSOFIA APLICATĂ A ISTORIEI

Înțelepciunea sanscrită, versificată de Coșbuc, exprimă astfel acest adevăr: „Ușor conduci p-un om netot./ Dar mai ușor pe cel cuminte./ Pe-un semidoct, nici tu, Părinte./ Nici zeii cerului nu pot”. De ce? Pentru că în spiritualitatea amorfă a semidoctilor licărește ideea că ierarhia socială (culturală) existentă, nu este bună, trebuie schimbată astfel încât ei să ajungă în vârf. În consecință, vor acționa pentru destructurarea socială. Vezi revoluția culturală din China maoistă, proletcultismul de la noi și, în general, tulburările sociale. În perioadele de convulsie socială (numite de unii revoluție, de alții lovitură de stat etc) lichidul social (structura culturală) se bulversează, se amestecă.

Consecințele depind de amploarea răbufnirii. În cazul extrem, conform legilor fizicii sociale relativiste, se produce o inversare a ierarhiei existente. Valorile devin nonvalorii și invers. Apar (se impun) noi valori și criterii de stabilire a valorii. Elementele „grele de cap”, semidoctii în special, după cum s-a arătat, ajung deasupra, iar fostele elemente „ușoare”, nume grele în cultură, se duc la fund.

Fiecare se descurcă cum poate: vinde legume, zarzavaturi și fructe în piață, ca să aibă din ce trăi (Arghezi); angajează un „negru” care poate scrie despre un fals erou (*Mitrea Cocor*) pe care pana lui, obișnuită cu eroi adevărați (*Frații Jderi, Tudor Șoimaru*), nu-l poate concepe; se umilesc pentru a supraviețui în detenție, meditănd asupra „zilelor albe” sau „negre” pe care le-au trăit (Nichifor Crainic). Decât să rămână fără pâine, unii trec de partea noilor stăpâni ai Cozonacului, iar la următoarea tulburare socială, fiindu-le rușine de ceea ce au făcut, se aruncă în mare (Dan Deșliu). Optimiștii părăsesc spațiul cultural în care s-au născut și afirmat, cu speranța repetării performanței, pe meleaguri străine. Unii reușesc, chiar în mod strălucit (Eliade, Cioran). Pesimiștii o sfârșesc la ospiciu, ori în apele Senei (Ion Petrance, Gherasim Luca, Paul Celan). Nostalgicii revin în țară, preferând să moară, fizic și/sau spiritual, acasă decât printre străini (actrița Maria Botta, Eftimie Gherman).

După aproximativ 20 de ani, filozofia aplicată a istoriei consemnează că valorile artificiale create și-au pierdut din strălucire. M. Beniuc, A. Toma ș.a. dispar din manualele școlare, din revistele literare, din conducerea Uniunii Scriitorilor. Vechile valori reinvie, dacă nu fizic măcar prin opera lor (Eugen Lovinescu, Nichifor Crainic). Cei ce au supraviețuit au satisfacția de a fi repuși în circuitul cultural pe locurile meritate (Arghezi, Geo Dumitrescu, Ion Caraion).

Este prea devreme și poate inoportun să relevăm răsturnările de valori produse după 1989. Le-am trăit cu toții și publicul le cunoaște.

Examinarea componentei redacției *Cronicii vechi* (și nu numai) confirmă teza filozofiei aplicate a istoriei că, la circa 20 de ani după o tulburare socială, ierarhia valorilor culturale se reasează, vechile valori își ocupă locurile, iar gloriile artificiale încep să se ducă acolo unde le este locul – în neantul uitării!

Traian D. LAZĂR

un fals milenar:

OMORUL RITUAL LA EVREI

Vom preciza de la început că acuzația de *omor ritual* sau *infanticid ritual*, adusă evreilor, nu are nici un suport real, este complet falsă. De cele mai multe ori, procedura ar fi avut următorul tipar: un copil, de regulă băiat, care nu atinsese pubertatea, era răpit sau cumpărat și dus într-un loc secret (fie casa unui membru important al comunității, o sinagogă sau o pivniță) unde era ținut prizonier până la momentul sacrificiului. Pregătirea pentru sacrificiu consta în adunarea celor care urmau să fie implicați în ritual, fie din acea comunitate sau chiar din alte orașe, precum și aranjarea instrumentelor de tortură și sacrificiu.

În momentul sacrificiului (de cele mai multe ori noaptea), cei prezenți realizau un fals proces victimei. Băiatul era „trimis” în fața unui judecător, legat, dezbrăcat și i se aducea la cunoștință sentința – *condamnarea la moarte*. În timpul „procesului”, băiatul era chinuit, fie după patimile Mântuitorului, fie după unele torturi folosite de Inchiziție pentru suspecții de erezie (mutilări, tăieri (inclusiv circumcizia), înțepături cu ace, împunsături, strangulări, răstigniri etc.). În tot acest timp, băiatul era insultat și batjocorit. După aceea, pe jumătate mort, era răstignit pe o cruce din lemn, iar în dreptul mâinilor, picioarelor și al organelor genitale erau puse mai multe vase în care se scurgea sângele. Dacă supraviețuia torturilor, era ucis cu o sabie sau un cuțit. Apoi evreii scăpau de corpul copilului. Această metodă, sub diferite forme, poate fi întâlnită în toate descrierile privitoare la acuzațiile de omor ritual aduse evreilor de-a lungul Evului Mediu.

Tortura și sacrificiul uman sunt contrare învățăturilor iudaice. *Tora* interzice explicit crima. Mai mult, sângele (animal și uman) în alimentație este interzis prin regulile stricte de dietă *cușer*. Din punct de vedere al ritualului iudaic, sângele sau alte scurgeri ale corpului uman sunt considerate necurate (Lc. 15). Sângele animalelor ucise nu poate fi consumat, el trebuie „vărsat și acoperit cu țărână” (Lc. 17, 12-13).

Acuzația de omor ritual adusă evreilor apare pentru prima dată în scrierile lui Apion Mochthos, care susținea „o poveste luată de la greci”, considerată de Flavius Josephus „o nelegiuire infamă și o minciună premeditată”. Apion Mochthos este autorul unei *Istorie a Egiptului* din care Flavius Josephus dă mai multe citate, combătându-i teoriile antiiudaice. Prima semnalare referitoare la o astfel de acuzație apare în scrierile lui Democrit (aprox. 460-370 a. C.); în *Tactici* susține că odată la fiecare șapte ani evreii prindeau câte un străin și îl sacrificau în templu, tăindu-l în bucăți. Ideile din *Tacticile* lui Democrit sunt sintetizate în *Înțelepciunea lui Solomon* (carte greacă din secolul I a. C.). De aici, probabil, se va inspira Apion Mochthos și va arunca asupra evreilor această infamantă acuzație. Pe scurt, povestea spunea că „un grec, pe când cutreiera provincia ca să își câștige existența, a fost înșfăcat de niște oameni străini de neamul lui (adică evrei, n.n.) și adus în Templu, unde a fost închis, fără să aibă voie să vadă pe cineva, dar primind tot felul de bucate, ca să se îngrașe. (...) Iscodindu-i pe slujitorii ce se găseau mai tot timpul în preajma sa a aflat „cumplita lege a iudeilor” – practicau acest obicei anual, la un interval anumit: „puneau mâna pe un călător grec, îl îngrășau timp de un an, apoi îl conduceau într-o pădure, unde îl ucideau, după riturile proprii, și se înfruptau din măruntaiele sale; jurau să rămână dușmanii grecilor, după aceea aruncau rămășițele victimei într-o groapă”. Apion a fost cel care a plasat narațiunea în contextul vizitei regelui seleucid Antioh al IV-lea Epiphanes la Templu, în 169 a.C. Întrând în Templu, într-una din camerele secrete, l-a găsit pe grec întins într-un pat, care l-a întâmpinat „numaidecât cu venerație, ca și cum acesta îi aducea izbăvirea”, căzut în genunchi i-a cerut regelui eliberarea. Astfel a aflat Antioh al IV-lea Epiphanes povestea de la grecul din Templu. Flavius Josephus demontează acuzațiile lui Apion prin mai multe argumente care „se bucurau de adevărarea întregului popor și de desfășurarea faptelor propriu-zise”. De-a lungul timpului, mai apar unele acuzații de omor ritual: în 418, Baronius

vorbește despre crucificarea unui băiat de către evrei în apropierea orașului Antiohia. Același Baronius vorbește de o altă crucificare, de această dată, în 425.

Acuzația de omor ritual reapare în secolul al XII-lea, în contextul cruciadelor. Tiparul, însă, avea să fie stabilit în 1144, în Anglia, la Norwich, unde se va consuma „cazul” micului William. Cu puțin timp înaintea Paștelui creștin, dar și a celui evreiesc, a dispărut un băiat de 12 ani, pe nume William, fiul unui țaran înstărit și ucenic al unui tăbăcar. Fusese văzut ultima oară intrând în casa unui evreu. În data de 22 martie 1144, localnicii au găsit în partea de est a orașului, în pădurea Thorpe, cadavru lui William, „îmbrăcat în jiletca lui, cu ghetele în picioare, cu capul ras și plin de numeroase înțepături”. Mama băiatului și un preot local i-au acuzat pe evreii din Norwich de crimă, afirmând că au săvârșit o reconstituire a patimilor Mântuitorului. Câteva slujnice creștine, care lucrau într-o casă de evrei, au povestit că băiatul fusese prins după slujba de la sinagogă, strangulat, legat cu sfori, iar capul i-a fost străpuns cu spini, apoi legat pe o cruce, cu mâna și piciorul stâng bătute în piroane, străpuns sub coastă, iar trupul opărit cu apă fierbinte – ele pretindeau că au văzut întocmai printr-o crăpătură a ușii (Toate aceste detalii le cunoaștem dintr-o lucrare hagiografică, *The Life and Miracles of St. William of Norwich – Viața și miracolele Sf. William din Norwich*), compilată la scurtă vreme după eveniment de Thomas Monmouth, un călugăr de la mănăstirea din Norwich).

Un grup de evrei a fost acuzat de sacrilegiu și trimis în fața unui tribunal bisericesc. Reprezentantul regelui a luat apărarea evreilor, afirmând că aceștia erau proprietate regală și a refuzat să-i ducă în fața instanței, oferindu-le în schimb protecție în castelul șerifului din Oxford.

Iulian PRUTEANU-ISĂCESCU

(continuare în pagina 20)

la Neptun

scriitorii și marea

Într-un context mondial sumbru, dominat de pronunțate frământări economice și geopolitice, când natura însăși pare a nu mai ține cu noi, eu mă încapățânez să nu mă alătur „trendului” global și să mă ocup de „lucruri neserioase”, chiar plăcute. Unul dintre ele este marcarea celor 40 de ani de existență ai Casei Scriitorilor „Zaharia Stancu” de la Neptun, printr-un volum în care 40 de scriitori și 40 de copii și nepoți de scriitori vor povesti despre cele trăite în timp „la vilă”, cu bune și rele, prin cuvinte, imagini, dar și prin tăceri sugestive...

Iată, în avanpremieră, una dintre piesele componente ale puzzle-ului „copiilor”, la fel de relevant din punct de vedere sociologic ca și puzzle-ul „seniorilor”, pentru reconstituirea atmosferei unui loc, a unei lumi, a unui timp.

Ozana CUCU-OANCEA

marea mea

Am fost și sunt copil de scriitor. Un privilegiu pe care, sper, am știut să-l valorific. Am crescut printre cărți, m-a legănat zgomotul mașinii de scris Erika, iar copilăria mi-am petrecut-o citind. În vacanțe, eram înconjurată de scriitori, la Casa Scriitorilor de la Neptun. Prima vacanță, din 1975, o știu din poze... memoria fotografică mă ajută, pentru că altfel nu-mi amintesc nimic: eu, pe balconul unei camere, o mogâldeată blondă suflând în cele două lumânări de pe tortul aniversar. Împlineam, așadar, doi ani. Fotografia e turbure, probabil tata era emoționat. Se mai disting în fundal, încurajându-mă, mama și sora ei. Imaginea următoare: pe plajă, în bărcuță, eu, puțin boțită de plâns, cu tata zâmbind larg. Deși nu sunt amintiri palpabile, toate astea mi-au rămas în inconștient, iar adunate, după ani, amintirile mele de copil și apoi de adolescent, au făcut ca mirosul mării, foșnetul ploilor, culorile vegetației prăfuite, să fie legate de un singur loc, de un singur univers: un fel de „acasă”. Iubesc marea și m-am bucurat de fiecare întâlnire cu ea, în orice colț al lumii. Dar nu am simțit-o „a mea” decât aici, la Neptun. Mai târziu, au apărut prietenii de la mare... colegi în ale vacanței, copii și nepoți de scriitori. Cu Ana Mazilu am devenit „pen-pals” înainte ca expresia să ajungă la modă. Păstrez cu sfințenie scrisorile ei.

Mai retrăiesc astăzi emoțiile „balului copiilor”, eveniment de maximă importanță care încheia fiecare serie și la care aveam ocazia, uneori, să mă „costumez” cu rochiile și bijuteriile mamei.

Într-un an, am fost „Rhea Silvia” și am recitat un monolog demn de celebra romană. Am câștigat la tombolă un lighean de plastic (în care s-au născut apoi nenumărate și delicioase creme de prăjituri). Bucuria a fost de nedescris! Câștigasem ceva la tombolă, era una din marile bucurii ale vacanței! În anii aceia, 1983 sau 1984, cu greu se găseau obiecte interesante pentru o astfel de tombolă.

Ozana Oancea și Ionuț Ilisei (1988)

În timp, prietenii „au crescut” odată cu noi. Erau mai multe generații de copii, de la „cei mari” (Oana Micu, Anita Neagu, Raluca Neacșu, Raluca Oancea, Emil Hossu-Longin, Ioana Vulpescu, frații Preda), la cei de vârsta mea (Ana Mazilu, Iarina Prelipceanu, Daiana Stănescu, Tudor Chirilă, Brăduț Negreanu, Ovidiu Rotaru, Delia Vaida) și cei cu câțiva ani mai mici (Ozana Oancea, Mihai Ungheanu, Lizuca Popescu, Titi Cubleşan, frații Cacoveanu, Andreea Brumaru, Robert Adam, Toma Roman jr. și alții). Unii dintre ei au ajuns, la rândul lor, scriitori. Alții au urmat cariere umaniste sau artistice. Privind înapoi, realizez cât de mult mi-a marcat locul ăsta copilăria. A fost locul unde am legat primele prietenii ale căror „urmări” se văd și astăzi (pe facebook!), a fost locul care, împreună cu oamenii, cu atmosfera specială, mi-a imprimat, la început inconștient, un mod de a gândi, o libertate pe care n-am conștientizat-o decât mult mai târziu.

Eram prea mică, înainte de '90, pentru a sesiza răbufnirile de libertate din anii aceia turburi, dar atmosfera te contamina fără să vrei. În ciuda lipsurilor materiale, care se regăseau în multe aspecte și aici, când veneam „la mare” era altceva. Olimpul, cu strălucirea lui aproape occidentală, în ochii noștri de copil, cu terasele luminate a giorno, cu magazinele inaccesibile nouă, exercita o fascinație unică. Seara evadam la fosta terasă Internațional, singurul loc de acest gen unde noi, copiii, aveam acces, și savuram un profterol cum n-am mai mâncat de atunci. Costa 5 lei. La recepție, găseam eternul Brifcor și, rarism în ultimii ani ai deceniului 8, mult-râvnitul Pepsi! Aici am învățat ritualul mării, un „dans” cu ritm, armonie și melodie: plajă, masă, odihnă, plajă, masă, faleză, distracție. Lucian, bucătarul, făcea minuni culinare cu resurse limitate. Din când în când, aveam loc mese cu pește și scoici, adevărate festinuri la care noi, copiii, participam „din umbră”, și care se prelungeau până noaptea târziu, spre bucuria noastră, căci aveam mai mult timp pentru interminabilele jocuri de-a v-ați-ascunselea, whist, mimă și altele asemenea. Cel mai fascinant în zilele acelea era că lumea dintr-o serie forma un microcosmos interesant – doamne prețioase, domni plini de umor, domni mai ursuzi – toți uniți în jurul unui obiect valoros – televizorul. Doamnele își etalau elegante și vaporose toalete de vară, la cină, după care alunecau spre sala comună, unde era greu să găsești un loc atunci când în programul TV figura vreun film bun. După '90, în cei câțiva ani cât a mai durat vizionarea în comun, înghesuiala era și mai mare. Știrile captau atenția tuturor și generau dispute și discuții interminabile. Aici am trăit momentul puciului de la Moscova, în 1991. Din momentul în care televizoarele au „intrat” în dotarea fiecărei camere, n-a mai fost aceeași atmosferă, seara. După cină, lumea mai discută puțin, apoi începe să se foiască și se retrage strategic spre telenovela/filmul /meciu preferat. Puțini mai respectă ritualul plimbării pe faleză. Nici lumea nu mai e la fel... Copiii au crescut, au apărut alți copii, dar niciodată de atunci nu am mai remarcat vreo asemănare cu atmosfera acelor vremuri. Locul a rămas, ca o insulă, în „marea” depimantă a paraginii împrejurilor. Olimpul e aproape o ruină, arată ca în anii '70, ca o femeie peste care au trecut anii lăsând urme adânci. Are nevoie urgentă de un lifting. Și e pustiu. Internaționalul și sala de bowling sunt închise și părăginite. Au apărut clădiri noi, hoteluri care n-au nicio legătură cu arhitectura înconjurătoare. Magazinele, prospere și pline în anii '90 și 2000, acum sunt închise. Și totuși... Mă încapățânez să merg la marea la Neptun. La Vilă. Nu vreau în Turcia, Grecia sau Tunisia. Nu pot. Nu mă văd lenevind la soare decât aici. Aici sunt pașii tatălui meu, care m-a purtat în brațe pentru prima dată în apa mării. Tot aici mi-am scăldat și eu, prima oară, în mare, pruncii. Aici e marea mea, marea cu prietenii, marea cu scriitorii, marea cu amintiri. Când mă gândesc la ea, îmi vine pofta de citit și de scris. Și știu că-ntr-o zi mă voi apuca și eu de literatură.

Bianca SELEJAN-GUȚAN

un fals milenar...

(urmare din pagina 19)

Nu după mult timp, s-a manifestat primul miracol în legătură cu cadavrul băiatului. Băiatul a fost sanctificat după mai multe miracole produse la mormântul său și apoi expus într-o raclă în biserică. Cu timpul, legenda lui William din Norwich a căpătat proporții. Omorul ritual de Paști al unui substituit al Mântuitorului se potrivea perfect părerii oficiale că evreii cunoșteau adevărul, dar îl refuzau. De asemenea, nu întâmplător, ziua în care fusese descoperit cadavrul, 22 martie, era a doua zi a Paștelui evreiesc. Toți știau că pentru acea zi evreii coceau pâine nedospită. O poveste antiudaică spunea că toți evreii sufereau de hemoroizi din ziua în care îi strigaseră lui Pilat: „Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!”. Înțelepții evrei îi învățaseră că se puteau vindeca de această suferință doar prin „sângele lui Hristos”, adică prin creștinare, numai că ei ar fi înțeles acest lucru în sensul strict al cuvântului. Astfel, pentru a obține sângele necesar coacerii *maței* pascale trebuiau să ucidă anual câte un înlocuitor al lui Hristos. Theobald din Cambridge, un evreu convertit, a legat această poveste de uciderea lui William, pretinzând că un „congres” al evreilor din Spania alegea prin vot, anual, orașul în care trebuia să aibă loc omorul ritual, în 1144 sorții căzând, evident, pe orașul Norwich.

William, prin însăși natura morții sale rituale, a dobândit o parte din sanctitatea lui Hristos și din puterea Lui de a face miracole. Iar miracolele au început să apară, fiecare fiind o dovadă în plus a ticăloșiei evreilor. Chiar dacă autoritățile au încercat să oprească excesele împotriva evreilor, după părăsirea refugiului mai mulți evrei au fost uciși. Un fruntaș al comunității, cămătarul Eleazir, a fost ucis de Sir Simon de Nover (*care s-a dovedit a fi chiar datornicul său*). Nici unul dintre evreii din Norwich nu a fost judecat sau acuzat pentru crima comisă, însă acuzația de omor ritual proferată evreilor în 1144 avea să fie reiterată, în Anglia, ani la rând, culminând cu expulzarea din 1290 a evreilor din regat – în 1168 (Gloucester), 1181 (Bury St. Edmunds), 1183 (Bristol), 1192, 1225 și 1235 (Winchester), 1239 (Londra), 1240 (din nou Norwich, după aproape 100 de ani), 1244 (Londra), 1255 (Lincoln), 1257, 1279 (Londra), 1279 (Northampton).

Pe continent, această acuzație a fost adusă evreilor, pentru prima dată, în Franța anulului 1171. Comunitatea evreilor din Blois a fost acuzată că a crucificat un băiat de creștin, în apropierea Paștelui (26 mai), pentru a obține sângele necesar preparării *maței* pascale, după care au aruncat corpul neînsuflit în Loara. După relatarea lui Efraim ben Jacob, un reputat talmudist german, aflăm că un servitor, pe când își ducea calul la râu, a văzut cum un evreu a aruncat un copil de creștin în apele Loarei.

Imediat s-a adresat stăpânului orașului, contele Theobald cel Bun (1152-1191), căruia i-a înfățișat cele văzute. Situația de la Blois este puțin mai complicată decât cea de la Norwich, din 1144, la mijloc fiind implicată o evreică, Pulcelina, intimă a contelui. Așadar, toți evreii din Blois (la acea vreme comunitatea număra aproximativ 40 de persoane) au fost puși în lanțuri, mai puțin Pulcelina. Între timp, aceasta încerca să-l facă pe conte să se răzgândească asupra deciziei luate. Theobald cel Bun nu știa cum să-i pedepsească pe evreii criminali și a acceptat sfaturile unui preot local. După ce s-a stabilit veridicitatea celor spuse de servitor, preotul a stăruit pe lângă conte să nu accepte nici o răscumpărare în bani de la condamnați. I-a adunat pe toți într-o casă din lemn, unde le-a propus să renunțe la iudaism în favoarea creștinismului; refuzând aceasta, contele a ordonat să dea foc la casă. Toți evreii, între care 17 femei, au ars de vii. La zece ani de la cele petrecute la Blois, acuzația de omor ritual ajunge în Spania, la Saragosa, în 1181, unde evreii sunt acuzați de uciderea unui copil de creștin pe nume Domenico.

Începând cu secolul al XII-lea, întreaga Europă va fi atinsă de asemenea evenimente. În Evul mediu, atât papii cât și suveranii au denunțat, în mai multe rânduri, astfel de acuzații, ele continuând, însă, a fi proferate până în secolul al XX-lea (Andrei Oișteanu vorbește de o asemenea acuzație în România anulului 1946, la Iași). Împăratul Frederic al II-lea a luat măsuri hotărâte împotriva celor care îi acuzau pe nedrept pe evrei (vezi *Constituția din Amalfi* – 1236), iar intervențiile în aceeași direcție ale papilor Grigore al IX-lea (1227), Inocențiu al IV-lea (1247), Grigore al X-lea

(1271), Clement al IV-lea (1342), Martin al V-lea (1422), Paul al III-lea (1540) sunt, de asemenea, importante.

În pofida intervențiilor papale, s-au celebrat adevărate culte pentru unii dintre „presupuși” martiri (Sf. William din Norwich, Sf. Robert din Bury St. Edmunds, Micul Sf. Hugh, Sf. Werner, Sf. Dominguito din Saragosa, Sf. Enric din Wissemburg, Sf. Cristofor de la Guardia, Sf. Lorenzino din Marostica (Vicenza), Sf. Andrei Fericitul din Rynn (Binxen). Doar în cazul Sf. Simon Fericitul din Trento, canonizat în 1582, abia în anul 1965 i-a fost ridicată/anulată canonizarea, în urma insistențelor care dovedeau nevinovăția evreilor.

În numărul următor, *Un fals milenar: omorul ritual la evreii din Țările române*

În colecția *Sublimia carmina* a Editurii ALFA, va apare, în curând:

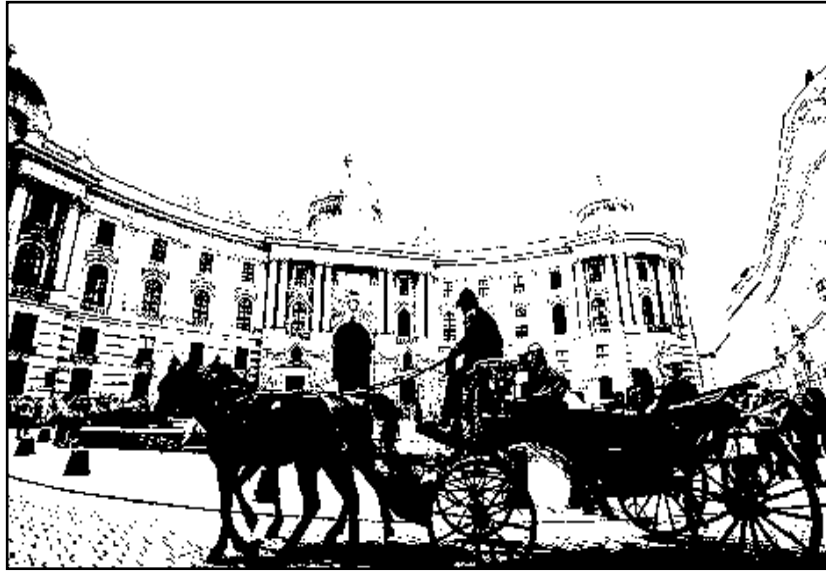
Nr. 5. Vladimir Maiakovski,
Vioara și ceva nervi

UN DESTIN PRIN VREMURI

(urmăre din pagina 18)

Ancheta a durat până în primăvara lui 1951, când tânărul anticomunist a fost trimis la Galați, unde s-a derulat procesul, la Tribunalul militar. Imediat după condamnare a fost trimis la Canal, unde tot nu s-a „astâmpărat”. La munca silnică de la Canal a rămas până la desființarea lui, la 18 iulie 1953, după care a fost trimis la închisoarea de feroasă amintire de la Aiud, unde a avut cinstea să conviețuiască în preajma lui Radu Gyr, Dumitru Stăniloae, Traian Brăileanu, Ion Petrovici, Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic, Petre Țuțea, ca să-i amintesc doar pe aceștia. Într-un alt documentar, autorul își amintește că întemnițatii apreciau că „Academia Română se mutase în penitenciar”. (*Vocație și un strop de „nebulie”*, în „Lohanul”, Huși, an. IV, nr. 5/15, decembrie 2010, p. 85). „Reeducarea” tânărului Neșțian a continuat tot prin muncă forțată, dar de data aceasta trimis fiind să salohoreze la mina de plumb din Căvnic, de unde a ieșit în 1955, când a reușit să-și încheie studiile liceale și, apoi, să se înscrie la facultatea de filologie, de unde însă este exmatriculat după evenimentele din 1956 din Ungaria. În anii 1962-1964, cum se știe, Gheorghe Gheorghiu-Dej a început eliberarea deținuților politici din închisori, faptul încheindu-se odată cu Declarația din aprilie, 1964. Valeriu C. Neșțian își va desăvârși studiile universitare la fără frecvență, iar din 1965 i se permite semnătura în presă. Cine va încerca să găsească astfel de fapte de rezistență anticomunistă, în faimosul *Raport Tismăneanu*, nu va găsi. Dimpotrivă, când nu sunt ocluate, ele sunt minimalizate și condamnate, direct sau tacit, cum s-a procedat și cu Biserica Ortodoxă, dar, mai ales, cu tot ce este bănuț a fi „naționalism”, fiind asimilat, finalmente, cu pretinsa ideologie a „național-comunismului”, când, în realitate, naționalismul este singurul factor care s-a opus comunismului, element care a și dus la prăbușirea imperiului sovietic. Dar, pentru a nu cădea în mrejele sofisticii ideologice, e nevoie nu numai de inteligență, dar mai ales de *caracter*. E ceea ce lipsește clasei noastre politice postdecembriste. Acesta este și testamentul spiritual al lui Valeriu C. Neșțian, lăsat în memorialistica din numărul din decembrie 2010 al revistei hușene *Lohanul*: „De vom fi lipsiți de caracter, degeaba suntem profesori, directori, ingineri, preoți, savanți sau oameni politici! Idee ce mi se pare de o importanță capitală pentru vremurile noastre deoarece – opinez – actuala criză prin care trece societatea «post-modernă» nu-i atât materială, economică, financiară, socială, ci una «moral-spirituală», mai exact de educație. Educație atât cu sine, cât și cu cei din jur, cu rol *transformator*, prin care exemplul personal se înfățișează a fi cea mai oportună soluție de a ieși din criză și a preîntâmpina procesul de satanizare a românului creștin” (p. 86). Să mai spun că Valeriu C. Neșțian, tot în virtutea constanței marelui său caracter, nu și-a uitat niciodată urbea natală și că a ținut permanent legătura cu baștina, având aici îngropați părinții, pe Valeria și Constantin. Când au apărut reviste la Huși, după 1989, a colaborat la acestea, dându-le prestață prin calitatea materialelor și prin numele său. A donat Bibliotecii Municipale „Mihai Ralea” câteva sute de volume din biblioteca personală și a întreținut o bogată corespondență cu bibliotecarul Constantin Donose, o corespondență care va trebui valorificată, fiind de importanță documentară, nu doar sentimentală. În proza memorialistică *Vocație și un strop de „nebulie”*, el mărturisește: „Sunt fiu de profesor din Huși. Copilăria, în orașul natal, cartierul Broșteni, a fost foarte frumoasă. Pentru mine semăna aproape cu un paradis. Mugurii pomilor, iarba sau zăpada, grădina înverzită ori rugina viilor, cântecul păsărelelor și glasurile prietenilor de joacă și de năzbâții, ofereau o natură autentică, azi stricată de modernismele postbelice. Părinții, biserica, bătrânii înțelepți ai vremii exercitau o binefăcătoare cenzură morală și influență patriotică asupra mea. Ei mi-au cultivat, de timpuriu, simțul natural... al morții, povățuindu-mă că omul, dacă vrea să fie liber, se impune să nu-i fie frică de moarte! În „târgul trăsniților”, în afară de noi românii (ortodocși, catolici), mai erau evrei, țigani, „bulgari”, „unguri”. Însă acest „multiculturalism” creia o ritmicitate a sufletelor, a credințelor și a bunelor raporturi reciproce cu toți ceilalți”. Valeriu C. Neșțian a rămas consecvent întreaga viață cu aceste fundamente sufletești și spirituale puse în orașul natal. Nu mă miră că, învățând să moară, ca în eminesciana *Odă (în metru antic)*, prevăzându-și, în chip natural sfârșitul lumesc, a cerut să fie îngropat la Huși, alături de părinți, de prietenii și de oamenii locurilor. Să sperăm că hușenii îl vor avea ca model moral și spiritual și că nu-l vor da uitării așa cum, se pare, l-au uitat pe poetul și publicistul Ion Alex. Angheluş.

Oriunde ai fugi, de temnița minții și a trupului tău nu scapi. Te însoțesc în fiecare secundă a vieții. Servi credincioși, stăpâni neînduplecați. Îi ignori sau îi minți, ei sunt acolo, la bine, la rău. Patetic? Poate. Dar ochii-mi lipiți de peisajul românesc, frumoasă țară, păcat că e locuită, nici nu au clipit, nici nu au lăcrimat în emoția reîntoarcerii. Etapa „din trei în trei luni, Iași-Viena și retur”, obligatorie pentru statutul meu de Oma/bunică, se încheie. Trebuia să reînvăț să trăiesc numai aici. Chiar dacă, oricâte zile mi-am petrecut departe de România, „glia străbună” a rămas adânc înfiptă în mintea, în trupul meu.

O vizită prelungită, într-un anume loc, smulge, în general, vâul roz aruncat peste realitate de o vizită scurtă, schimbă perspectiva privit/înțelesului, deformată de un entuziasm necondiționat, manifestat față de un Dincolo doar bănuț, nu știut. Veneția, de pildă, i se arată altfel turistului de azi decât lui Henry James. Care își permițea, după numeroșii ani trăiți în augusta lagună, să-i mai uite strălucirea medievală, încetoșată pentru el de un detaliu concret, de o nelămurire: de ce venețienii nu-și vopsesc proaspăt, secularele palate, lăsându-le zidurile jupuite de ape? Viena mea, cea din primele zece zile, întâmplată în urmă cu vreo cincisprezece ani, m-a fascinat, părându-mi-se orașul ideal, la fel Austria – țara bunăstării și a mulțumirii generalizate – iar oamenii locului, bunăvoința personificată. În timp însă, informațiile adunându-se, admirația primă s-a patinat pe alocuri de varii îndoieli, de întrebări rămase fără răspuns încă.

Am început să iubesc Viena cea adevărată, cu bune, cu cele mai puțin bune. Îi respect locuitorii, care au renăscut-o, pentru a căta oară?, din cenușă. Ultimul război mondial i-au provocat nenumărate răni, una dintre cele mai grave fiind bombardarea faimoasei Staatsoper, din care, original, a rămas doar foaierea fastuos. Într-o fotografie i-am văzut pe vienezi, după hainele purtate, de apartenență socială diferită, trecându-și cărămizile dărâ-măturilor Operei din mână în mână, într-un solidar lanț uman. Asta în prima zi de pace din 1945, când au fost eliberați de americani, englezi, francezi și sovietici. Care și-au împărțit mai apoi Viena în patru mari arondismente, inscripționând bilingv străzile, și în limba învingătorilor. Rușii au părăsit Viena ultimii, în 1955, dar nici atunci cu totul. Mulți au rămas pe loc, în familii mixte, iar bogații contemporani își fac cumpărăturile curent aici: când zărești două frumoase super-elegante știi că le vei auzi vorbind nonșalant, și tare, o răspicată rusă.

IAȘI-VIENA ȘI RETUR

Iar cea mai înaltă fântână arteziană din oraș străjuiește, în apropierea palatului Schwarzenberg, statuia ostașului sovietic necunoscut, mereu onorată cu flori proaspete.

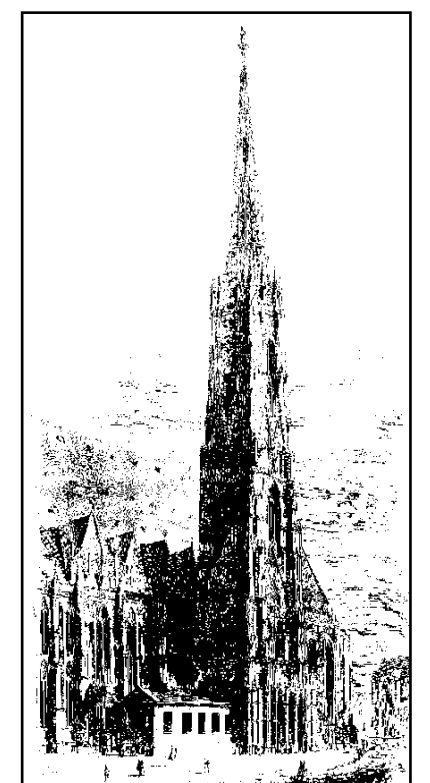
Așadar, vindecată de uluirea primului impact cu o viață atât de năucitor de normală față de cea trăită în comunismul românesc, de care, naiv-romantică, am crezut că ne-am lepădat definitiv, am înregistrat cu impuls calm pulsul locului, al timpului, mixând sentimente, stări și atitudini contradictorii. Într-o amiază de sâmbătă caniculară, de sfârșit de iunie 2000, când tocmai treceam prin Stephansplatz, m-a impresionat spontana fervoare cu care băteau ritmat din palme oameni de vârste felurite, liceeni care își asistau colegii instrumentiști, adulți oprți din mersul grăbit, bunici ridicăți în picioare în fața meselor de cafelea unde-și degustau cotidiană înfericire a papilelor gustative cu un dulce aromă. Ascultând cu toții, atât de sinceri în bucuria clipei, „Marșul lui Radetzki” (cunoscut și nouă din Concertul de Anul Nou, transmis, anual, de televiziunea austriacă pe 2 ianuarie, la ora 12, de la Musikverein). Le-am invidiat comuniunea de simțire, nebănuind atunci că parte din aceiași oameni, orbită fiind de promisiunile fanteziste ale ultranaționalistului Heider, îi vor vota Partidul Libertății. Permițând astfel instalarea primului guvern de extremă dreaptă de după război într-o țară prin excelență democratică. Guvern împotriva căruia au manifestat zilnic, săptămâni în șir, austrieicii hotărâți să-și apere statutul câștigat pe harta politică a lumii. Într-o seară de duminică, ne-am lăsat și noi luați, absolut întâmplător, de șuvoiul unei asemenea demonstrații. Sub ploaia rece și încăpățanată, care în loc să stingă mai curând înțețea avântul protestatarilor, vacarmul stârnit de lovirea a felurite obiecte, casnice majoritatea, de rostirea sloganurilor contestatate, se îmbulzea de-a lungul superbeii străzi comerciale Kohlmarkt, situată între Hofburg-ul Habsburgilor și Graben, inima orașului istoric. Nepoata mea Clara aplauda bucuoasă din căruciorul ei, în imediata noastră apropiere un străbunic izbea o lingură într-o cratiță viu colorată, un tânăr își striga nemulțumirea într-o portavoce, trei fete purtau un banner de pânză albastră, pe care literele se deseneau încă alb.

Ploaia înteețindu-se, i-am părăsit, cu regret neascuns, pe tenacii apărători ai democrației.

În drum spre casă, am întâlnit însă o tinerețe tristă. În stația de metrou Karlsplatz băntuia un adolescent homo, nu avea mai mult de 15-16 ani, cu trăsături și siluetă de efeb, lujer abia înălțat. Rujul aprins în paloarea pudrei abundente, roșul strident al părului, cerceii atârnați în urechi, în nas, în colțul pleoapelor, al buzei, îmbrăcăminte de o căutată ciudățenie, toate strigau că-i un vânzător de plăceri vinovate. Cu expresie rătăcită și răs timp, bietul copil striga lumii întregi ce e cu el. Nimeni nu-l ajuta, toți îl ocoleau. Cu evidentă prudență. Nu scârbiți sau agresivi, cum s-ar fi întâmplat în România, ci indiferenți. Întemnițatii fiind și ei în rigorile educației primite. O educație severă, în reverberații prusace, îndulcite de acel, păstrat încă, specific spirit vienez. Care îmbină fericit asumarea datoriei, a disciplinei, cu neasemuita bucurie de a vieții sub soare, respectându-i pe ceilalți. Cu măsurată și permanentă politețe.

La Viena am descoperit politețea ca stare, în binevoitorul zâmbet risipit pe chipuri. Te obișnuiești rapid cu el, cu zâmbetul binevoitor, și îți lipsește atunci când te întorci printre posomorți, acriți de grija lui „nu-i”. Nu toți vienezii locuiesc în palate, nu toți se îmbracă la Armani. Deși nu flămâzesc de loc, mulți dintre ei „vizitează” muzeistic numai băcânia Julius Meinel, din Graben, din cauza prețurilor prohibitive, nu au case cu 24 de camere, nici colecții de mașini. Cu toate acestea prețuiesc, mereu bucuoși trăind clipa, mult/puținul dăruit de Dumnezeu. Neuitând să zâmbească, să fie politicoși. Bătrâna doamnă care, după ce, în câteva secunde doar, mi-a spus „bună ziua”, dați-mi voie să trec”, „mulțumesc”, m-a depășit șontac, șontac, sprijinită în bastonul ei metalic, poștașul care m-a așteptat să-l depășesc înainte de a-și urca căruciorul pe trotoar, felul prevenitor al trecătorilor de a nu atinge sau fixa cu privirea pe nimeni, rapiditatea de a se da la o parte când atenționezi pe cineva că vrei să treci în față, toate acestea și încă multe altele, mi-au fost lecții ale necesarei, pentru un om civilizată, stări de politețe a străzii. Poate, cândva, într-un viitor neprecizat, le vom învăța și noi, românii.

Virginia BURDUJA

ISTORIA ȘI TENTAȚIA LITERATURII (II)

(urmărire din pagina 8)

Eliade, ca arhitect al propriului mister și ca un constructor lucid al unui mesaj criptic de care să dea seama întreaga sa operă, este o realitate care nu mai poate fi ignorată. De la dezvoltării vigilenței ai derapajelor politice de tinerețe, care văd întreaga sa operă doar ca un camuflaj al unui mesaj al misticii legionare, la interpretării avizate ai literaturii sale fantastice sau la dezbaterile vii în câmpul metodologiei studiilor religioase pe care teoriile sale le suscită, opera sa generează o multitudine de reacții și interpretări rămânând astfel vie. În ce mă privește, cred că Eliade și-a gândit creația ca un tot ce înglobează abil cele mai variate forme de creație, științifice și literare, în limbi diferite, fragmente de jurnal și interpretări dirijate asupra propriului trecut (memoriile) astfel încât să facă extrem de dificilă recunoașterea și interpretarea întregului. Ficțiunea a fost astfel la îndemâna istoricului nu numai ca mijloc de cunoaștere, ci și ca strategie de ascundere, făcând astfel ca textul istoricului religiilor să-și depășească condiția de martor pentru a ajunge în postura privilegiată și greu descifrabilă de actor și regizor al propriului rol, înconjurat de faldurile misterelor de tot felul. Firește că Eliade rămâne, așa cum îl descria discipolul său favorit, „un mare creator de mituri”, căci el a știut foarte bine ce valoare de întemeiere ontologică are povestirea și era perfect avizat asupra rolului pe care îl joacă ficțiunea în spațiul desacralizat al contemporaneității, care simte difuz nevoia de hierofanii. Aproape de finalul conferinței sale, Eliade spunea, și e greu să nu vedem aici mesajul subtil și aparent inofensiv al mistagogului: „Printr-o hierofanie sacrul este în egală măsură revelat și totodată camuflat în profan. Tot astfel, în cazul operelor literare, valori umane semnificative și exemplare se întrușează (camuflându-se) în episoade și personaje concrete, istorice, și, prin aceasta, fragmentare. Investigarea și înțelegerea semnificațiilor exemplare și universale ale operelor literare este un fapt analog cu recuperarea sensurilor fenomenelor sacrului”¹⁰.

Se dovedește astfel cât de mare poate fi tentația literaturii pentru un istoric dar, în egală măsură, cât de profund sunt legate *underground* disciplinele umaniste în ciuda aparențelor. De aceea pleoara mea nu poate fi decât în favoarea unui discurs totalizant al umanioarelor care să permeabilizeze granițele, să dinamiteze feudele și să provoace suplețe și toleranță.

În mod paradoxal, dacă vrea să fie credibil, scrisul istoricului nu se poate dispensa de subiectivitate și ficțiune. Dacă însă subiectivitatea trebuie temperată prin răspundere morală, imaginația literară, ca instrument de cunoaștere, trebuie echilibrată prin rigoare epistemologică. Numai așa ficțiunea, tehnicile de articulare a discursului narativ sau amprenta stilistică originală nu vor afecta nici esența demersului istoric (onestitate și probitate intelectuală), nici menirea istoricului, așa cum a fost ea imortalizată de un literat faimos precum Herman Hesse: „a te îndeletnici cu istoria presupune convingerea că năzuiești spre ceva imposibil și totuși de maximă importanță. A te îndeletnici cu istoria înseamnă: a te lăsa în seama haosului și a-ți păstra totuși credința în ordine și sens”¹¹.

¹ Unul dintre deschizătorii de drum ai deconstrucției raportului dintre istorie și mit, precum și al clișeeilor mitologizante din discursul istoric modern, a fost Al Zub, care a detaliat critic această direcție de cercetare (vezi, spre exemplu, *Istorie și mit în epoca modernă*, republicat în Al. Zub, *Istorie și finalitate. În căutarea identității*, ed. a II-a, Iași, Polirom, 2004, pp. 51-75) dezvoltată apoi, după căderea regimului comunist, de Lucian Boia, ca o deconstrucție a mitologiilor istorice utilizate de discursul public ceaușist (cel mai cunoscut, dintr-o serie de volume, Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Humanitas, 1997).

² O bună introducere în istoriografia problemei este realizată de Sorin Antohi în studiul *Timp și narațiune. Tendințe noi în teoria istoriei*, republicat în S. Antohi, *Exercițiul distanței. Discursuri, societăți, metode*, ed. a II-a, București, Nemira, 1998, pp. 65-80.

³ Mircea Eliade, *Literary Imagination and Religious Structure* a fost publicată în David Carrasco, Jane Marie Swanberg (eds.), *Waiting for the Dawn: Mircea Eliade in Perspective*, Boulder and London, Westview Press, 1985, pp. 17-24. Vom cita după varianta în limba română, în traducerea lui Cezar Baltag, publicată în „Viața Românească”, LXXXII, nr. 3, martie 1987, pp. 65-71.

⁴ Mircea Eliade, *Imaginație literară...*, p. 66.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 67.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Culiănu a pune pentru prima oară în discuție faptul că în mod deliberat Eliade construiește, prin intermediul scrierilor sale, o poveste „criptată” care nu se lasă descifrată, care provoacă o mulțime de sensuri, astfel încât s-ar putea spune că își „încenează” substanța epică pentru a produce un șir infinit de interpretări: „Personaj care, prin jurnalele, memoriile și romanele sale autobiografice, s-a dezvoltat publicului ca nimeni altul, el este și – cum puțin bănuiesc – un mistagog al literelor, un creator ludic conștient și uneori ludic de enigme. Mircea Eliade nu se oferă: se derobează. El nu spune: sugerează”, în I.P. Culiănu, *Mircea Eliade*, București, Nemira, 1995, p. 158.

⁹ Dan Petrescu, *Ioan Petru Culiănu și Mircea Eliade: prin labirintul unei relații dinamice*, în Sorin Antohi (coord.), *Ioan Petru Culiănu. Omul și opera*, Iași, Polirom, 2003, p. 412.

¹⁰ Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 70.

¹¹ Herman Hesse, *Jocul cu mărgelile de sticlă*, București, RAO, 1994.

AUTENTICA

„REZISTENȚĂ PRIN CULTURĂ”...

(urmărire din pagina 8)

Dar curiozitatea intelectuală a lui Costin Merișca a găsit, cu mare noroc, un teren de afirmare mai ales în domeniul istoriei culturale și sociale, prin stimulul extraordinar care a fost accesul la vestigiile celei mai mari bibliotecii particulare din țară.

Aflat la Miclăușeni în anii de domiciliu forțat, a cunoscut soarta acestei comori culturale și a avut prilejul de a mai salva câte ceva din ruina și devastările datorate ocupanților străini și români de culoare roșie. Apoi, vreme de câteva decenii, a urmărit și identificat în biblioteci și arhive publice cărțile, manuscrisele și documentele provenite din biblioteca Sturdezeilor de la Miclăușeni, pe care le-a înregistrat și le-a descris. În continuare, lărgeste cercul de interes al cărții, evocând într-o suită de portrete și scurte biografii personalități literare și culturale care au avut legături directe sau indirecte cu Miclăușeni: prieteni ai proprietarilor, vizitatori, angajați etc. Și, în sfârșit, situează ctitoria culturală în lungă perspectivă istorică, printr-un substanțial studiu al evoluției moșiei și așezării de la începutul veacului al XV-lea și până în prezent. Au rezultat, dintr-o documentare amplă, o valoroasă lucrare, *Castelul Miclăușeni în cultura română*, și micro-monografia *O personalitate uitată a culturii române – Petru M. Câmpeanu* (Iași, Junimea, 2002), o prețioasă recuperare a memoriei acestui cărturar, cofondator al Teatrului Național din Iași, alături de Alecsandri, Negruzzi și Kogălniceanu, fost profesor al Academiei Mihăilene, autor al unei gramatici românești, care a locuit un sfert de veac la castelul de la Miclăușeni, unde își are și locul de veșnică odihnă. Materialul documentar adunat este valorificat și într-o amplă schiță istorică a satelor Miclăușeni și Butea, în relație cu vecinii, adică nu mai puțin de 30 de sate identificate în aceeași zonă de veche și zbruciată locuire. Acesta este *Istoricul satelor Miclăușeni și Butea din județul Iași (dar și al satelor vecine, existente sau dispărute)*, apărut la Iași, Editura Trinitas, 2002. Aceste cărți dau seama de calitățile de istoric ale regretatului Costin Merișca: spiritul cercetător, în continuă căutare de informații noi și revelatoare prin documente, manuscrise și vechi tipărituri ascunse prin mari biblioteci și arhive nesfârșite, refuzul speculației pe terenul nesigur al știrilor precare, capacitatea de a extrage din informația neutră sensuri valabile și de a revela corelații neștiute. Aici, genealogia, cu capcanele, dar și cu surprizele ei, este o metodă extrem de productivă și insistent convocată pentru reconstrucții istorice care ar rămâne fără șanse de viabilitate în lipsa acestei abordări. Pilduitor este îndeosebi un alt studiu, intitulat *Vechiul pomelnic al Mănăstirii Pionul* (din „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, LIV, 1978, nr. 1-2, p. 144-161), în care identificarea multor persoane pomenite fără un nume de familie sau doar cu nume de călugărie, ca în toate documentele de acest gen, se realizează prin recursul la relația de înrudire și motivarea sa. De asemenea, cele două volume consacrate istoriei Miclăușenilor și zonei învecinate sunt înțesate de referințe, analize și scheme genealogice. Am numărat 34 de arbori de familie/neam, de înrudiri de neamuri, precum și spițe răzeșești, cu multe contribuții documentare proprii, care îl consacra pe terenul studiilor genealogice și justifică pe deplin readucerea sa în amintirea noastră. Costin Merișca a fost unul dintre membrii fondatori ai Institutului „Sever Zotta”. L-am cunoscut târziu, după 1993, cu prilejul comunicărilor de la Comisia de Heraldică, Genealogie și Sigilografie și de la Simpoziioanele și Congresele organizate de Institut. Ne-au apropiat poate unele afinități de caracter și de formație profesională și culturală, dar nu am depășit anume granițe trasate de vârste, experiențe și sensibilități diferite. Mai curând textele sale decât profesiunile mi-au îngăduit să întrezăresc conturul unei personalități care nu reproducea cătuși de puțin tiparele comune. Conduita specifică era controlată de o discreție a gesturilor și cuvintelor pe care o văd ca marcă a demnității ultragiutate de experiența răului și efortului de redobândire a libertății de conștiință. Mărturisirile sale publice nu au fost nici zgomotoase, nici revendicative și nu erau dublate redundand de solicitarea insidioasă a recunoașterii vreunui merit al suferinței. În fața ultimei încercări, apropiindu-se lucid de sfârșitul previzibil (31 iulie 2003), fără lamentații și nevoie de compasiune, i-am simțit căreia morală sprijinită poate și de convingerea că în necunoscutul care îl aștepta nu va regăsi iarăși gheena pe care o traversase deja o dată într-o lume fără omenie. Personal, îi sunt recunoscător pentru ultima „lecție de viață” predată magistral și îl evoc astăzi cu emoția firească de care ne încarcă mereu întâlnirile noastre sub semnul benefic al solidarității, continuității și moștenirii de care știința genealogiei este prima responsabilă.

TELEVIZIUNEA A DEVENIT...

(urmărire din pagina 9)

Televiziunea a devenit exilul meu acceptat. Dacă n-ar fi venit marea revoltă din 1989, aș fi rămas redactor principal marginalizat, nu se știe cât timp. Bun doar să ștergă praful de pe filmele vechi. Dar mi s-a ivit ocazia de a mă exprima liber. Am devenit dependent încet, încet, de un anume tip de realitate: realitatea imaginii. Și uite așa, slujbaş la TVR, te identifici cu dramele din viața scriitorilor. Sorbi dintr-o ceașcă de ceai, față în față cu autorul pe care l-ai privit altădată doar pe o copertă de carte. Compuți la fața locului, cu mîgălă, un cadru apropiat de intimitatea scriitorului. La montaj observi un detaliu care răstoarnă cu totul mesajul pe care ai fi vrut să-l transmiți. Pentru un minut de emisie, montezi uneori vreme de o oră, două. În întinerul cabinei, în care stai concentrat până la epuizare, fără să știi dacă e zi sau e noapte, ai senzația că orbești. Vocea ta intră și ea în succesiunea de fotograme măsurate cu precizie matematică, de un computer. În fine, după ce rulezi genericul final, pleci acasă într-o stare de absență totală. Nu mai ești bun de nimic. Somnul tău este un lung șir de secvențe care te muștră fără menajamente. Devoțiunea ta devine cu vremea, gestul cel mai firesc. E prima dată când vorbești despre televiziune. Crezi, Iolanda Malamen, că a existat vreodată pentru acest tip de dăruire necondiționată pentru meserie?

– Nu m-am gândit la asta...

– Pe Iosif Sava, pentru care Televiziunea a fost viața însăși, l-au somat să iasă la pensie într-un mod original. I s-a comunicat decizia venită „de sus”, într-un studio întunecat, cu cinci minute înainte de intrarea genericului care anunța „Serata muzicală”.

La sfârșitul emisiunii, domnul Sava s-a retras umilit pe o ușă lăturalnică, la care avea acces femeia de serviciu. A uitat de buchetul cu flori, care se vestejise între timp. Pleca în acea zi de duminică, din instituția căreia îi dăruise totul. Nu tocmai întâmplător, peste câteva luni, Sava părăsea această lume definitiv.

– *Dureros! Lucia Negoită, Barbaria ta conține nume de scriitori care ne privesc de undeva, de Sus. Sunt cei care te-au însoțit mereu?*

– Sunt pomeniți doar câțiva dintre cei care și-au găsit loc în mărturisirea mea despre „Barbaria”. Emil Botta stă ținut în camera lui de anahoret, cu o cană de lut în față, plină cu nese fără zahăr. Gellu Naum îmi oferă o creangă cu vișine coapte. La Radio, Daniel Turcea scoate o pagină de caiet dictando pe care sunt scrise versurile lui premonitorii. Și Mazilescu rostește versul celebru „va fi liniște, va fi seară” în sunetele unei muzici necunoscute. Al. Vona și-a zidit o fereastră în apartamentul său elegant din Neuilly sur Seine. A fost parcă ieri - și câți alți poeți nu veghează în „grădina numelor”... Nichita a fost primul chip desăvârșit de poet tânăr pe care l-am întâlnit în primul meu an de facultate. Eram la Casa Scriitorilor. Într-un documentar realizat de mine în anul 2003, un înger copil s-a încremenit într-o fotografie necunoscută. După doar câteva secunde, ghețurile Hyperboreei iau cu ele tot ce ar mai vrea să spună imaginea. Cum aș putea da la o parte aceste file din arhiva mea secretă?

– *E minunat să lași „grădina numelor” intactă. De cât oxigen are nevoie literatura română, ca să poată respira aerul european, atât de mult dorit?*

– Nu cred că i-ar fi prielnic un alt aer decât cel pe care îl respiră firesc aici, la răspântii de continent, „la Est de Vest”. Pușini scriitori ajung să fie traduși în afară. Circulația valorilor în lumea noastră grăbită se cantonează și ea în fenomene pe care nu le mai putem pricepe. Cât mai interesează acolo, în Occident, poezia scrisă într-o „limbă mică”, marginală? Peregrin anonim, îmi doresc să intru din nou într-o librărie pariziană. Să mă pierd între cărțile pe care nu voi mai apuca să le citesc. Să ajung la San Marco, la ceasul când porumbii se retrag pe cupolă, sături de pâinea pe care le-o aruncă turiștii. Să mi se facă dor de cămăruța de acasă, unde scriu pe genunchi, având ca fundal sonor muzica lui Leonard Cohen. Și să intru ca prin minune în somnul stranic, greu, fără vise.

– *Te trezesc din reverie cu o întrebare brutală: Ți se pare politică actuală din România un atentat la cultură?*

– N-am simțit nici un interes pentru cultură, din partea celor care fac politică. Dimpotrivă. Doar indiferență, aroganță, dispreț.

– *Dacă stai să mă gândesc, în Barbaria Luciei Negoită se întâmplă și miracole și e fascinant să o străbați.*

– Miracole, într-adevăr. Am mers în această dimineață printre frunzele toamnei, purificată de zgura diurnă, fără nici o ținere de minte a răului. Vezi? Am plecat de la o carte. Datorită ție mă întorc iar la ea. Încep să o iubesc și chiar să uit că eu am fost cea care a scris-o. Ave, Iolanda!

TABIETUL LIBERTĂȚII

(urmărire din pagina 13)

Scriu și azi versuri numai de mână, le transcriu tot de mână – abia după un timp îndelungat le culeg pe computer (ele trebuie să-și facă stagiatura de sertar; numai așa pot să am distanță critică față de ele). Tabietul intră în regula libertății la masa de scris, sau el îmi dă sentimentul libertății și al siguranței că mă pot exprima liber prin scris.

Pare paradoxal, dar libertatea mea la masa de scris mi-a dat mereu un ascendent în fața tuturor celor ce nu scriu (nu creează), îndeosebi în perioada comunistă. De altfel, datorită acestei libertăți autoimpuse (asigurate de creația în particular) am și supraviețuit. E adevărat, problemele începeau după ce mă gândeam să public poemele sau proza scrise până la Revoluție, stresul maxim provocat de cenzură (care îmi scotea poeme întregi, nu numai versuri, sau mă pune să schimb cuvinte cu alte cuvinte; doar prima carte, „La fanion”, apărută în 1980, a scăpat de cenzură; fiindcă din 1981 am avut dosar de urmărire operativă la Securitate, redactorii cărților mele erau cu ochii în patru, tot ce scriam era periat la sânge și orice cuvânt avea sensuri subversive, nu numai fiecare vers; am avut mari necazuri cu publicarea volumului „Inima de raze”, apărută în 1982 la Editura Albatros, pusă la index după apariție, scoasă din bibliotecă, și cu volumele „Când memoria va reveni”, 1985, și „O lume paralelă”, 1989, apărute la Editura Cartea Românească, deranjau și prin titlu). Efectiv am trăit un coșmar la publicarea lor, redactorii cărților mele (Gabriela Negreanu și Mircea Ciobanu) aveau toată bunăvoința să le publice, dar cărțile mele erau reîntoarse de la cenzură pe biroul lor... La sa o parte faptul că n-am putut să public două romane înainte de Revoluție. Totuși, nu pot să absolutizez: libertatea mea la masa de scris înainte de Revoluție trebuie relativizată, fiindcă subconștientul îmi amintea că trăiesc într-o dictatură și o țară ocupată de comunism, deloc liberă – urmarea? Mă trezeam că scriam și eu ascuzând sensul, căutând subtilități să dau de gol, critic, realitățile nefecitate în care trăiam. Adevărul e că după Revoluție, scriind în prostie publicistică (și spunând în ea ce am de spus în legătură cu actualitatea românească), am eliminat din discursul meu poetic aspectul aluziv social sau politic (astfel, poezia s-a curățat de la sine de aluziunile cenzurate de subconștientul meu). Dacă reevaluez creația mea de după Revoluție, n-am cu ce să mă laud, n-am câștigat în libertate la masa de scris, am senzația că din contră (subconștientul nu mai are motive să stea neliniștit din motive de cenzură; pe când neliniștea îmi creștea vibrația creatoare; poate e o simplă amăgire, fiindcă pot să dau vina și pe creșterea mea în vârstă de atunci și pe uzura naturală; eventual, subconștientul e interesat după Revoluție, după câștigarea oficială a libertății, numai de relativizarea cenzurii transcendente).

M O M E N T

PREZENT LA IAȘI, cu prilejul reînnoirii unei librării „Humanitas”, Gabriel Liiceanu a emis, pe lângă idei de bun simț privind starea generală și culturală a urbei, și câteva alegații contrariante. Iașul – a susținut filosoful – n-are nici o șansă de a deveni Capitală Culturală Europeană întrucât, între altele, îi lipsește „gloria secolului al XIX-lea”. Păi, tocmai secolul al XIX-lea i-a adus Iașului gloria culturală. Să mai amintim de momentul „Dacia literară”, de momentele „Junimea” și „Convorbiri literare”? De primul Teatru Național, de prima Universitate, de Conservator, de Liceul Național, de clădirile monu-mentale (care le găzduiesc și astăzi), citorite în acel neglorios, pentru domnul Liiceanu, secol? E adevărat, în inter-belic, Iașul și-a mai pierdut din aură, datorită migrării masive a inteligenței moldave spre Capitală. Dar tot a mai rămas câte ceva, ba încă i s-au adăugat, în timp, vorba poetului, „frumuseți și prețuri noi”. Desigur, Iașul ca urbe, lăbărtată și eclectică arhitectural, n-ar putea intra într-o competiție europeană (aici are dreptate filosoful), dar într-o competiție culturală nu se știe dacă n-ar avea câștig de cauză. Inutil să-i reiterăm d-lui Liiceanu câteva dintre argumentele culturale ale Iașului actual. Până și faptul că „Humanitas” și-a deschis o nouă locație (a treia sau a patra, în 20 de ani) vorbește de la sine despre capacitatea de absorbție spirituală a ieșenilor. Parcă nu s-ar conveni să le bați obrazul tocmai celor care sunt „dulcii noștri contribuabili”. Oricum, mai multă humanitate și chiar urbanitate, față de gazde, din partea filosofului, parcă s-ar impune...

*

CRITICA LITERARĂ e o meserie incomodă, asta se știe de când hăul. Oricum ai da-o, produce disconforturi... autorului luat în colimator. Prin contrast, criticul, dacă nu jubilează că a mai „desființat” un neavenit, cel puțin simte satisfacția eradicării. Dar se întâmplă ca și criticul să fie pus într-o postură inconfortabilă. Dacă nu la figurat, la propriu. Să ne gândim doar la o emisiune de pe TVR Cultural, a lui Alex Ștefănescu, cum se cocoa el – ditamai elefantul – pe un scaunel ca de bar, pe care abia dacă ar fi încăput fundișorul unei debutante și, de la această înălțime, își lansa „istoriile” și „criticile”, altminteri captivante. Dar în loc să fii atent, ca telespectator, la echilibristica spirituală a criticului, urmăreai, cu sufletul la gură, echilibristica corporalității sale, pe acel suport demn de arena unui circ. Cine l-a cocotat acolo l-a depășit, fără îndoială, în cinism, pe Alex. Abia după vreo doi ani de canon i s-a oferit, în sfârșit, un fotoliu, din care criticul se poate „desfășura” fără pericol de cădere... În schimb, ciroul continuă. Mai exact, teatrul. Criticul (sau producătorul emisiunii?) a avut ideea de „a pune în scenă” secvențe din cele mai proaste versuri, din cele mai stupide povestiri și romane. Doi actori tineri – o Ea și un El – îmbrăcați vulgar, într-o regie la fel de vulgară, vulgarizează (de obicei, țipă) către noi ineptiile unor autori duși cu pluta.

Atât „dramaturgul” cât și (probabil) actorii, cred că au umor, că, prin acest pamflet teleastic, vor contribui la stărpirea autorlăcului. N-au. Și nu vor eradică nimic, dimpotrivă, veletarii vor reține doar faptul că „au fost jucăți” la televizor. (Așa cum, odinioară, Leonida Condeescu, vajnicul primar de Mizil, „încondeiat” de Caragiale, n-a reținut ironia cruntă a dramaturgului, ci „sublimitatea” portretului).

Oare sunt prea multe emisiuni cu adevărat culturale, e o așa abundență de scriitori adevărați pe micul ecran, ca să stricăm orzul pe găște?

*

BIANCA MARCOVICI trăiește, emoțional și scriptic, între două lumi: în România și în Israel, la Iași și în Haifa. Literatura ei de, iată, două decenii, explorează, deopotrivă, drama dezrădăcinării și a înrădăcinării. Fizic, Bianca s-a mutat lângă **Muntele meu, Carmel** – cum se și cheamă cea mai recentă carte – dar adolescența și tineretea ei au rămas dincoace, în arealul / irealul ieșean. Că ne și întreabă, într-o **Improvizație cu pod de flori la Iași**: „N-a revărsat Bahluilul / nu s-au prăbușit iubiri? / Găurile din mozaicului Pieței Unirii au fost astupate? / Porumbii, în continuare, înălbesc / statuile verzi? / Pasajul de sub stradă a fost betonat? / Filarmonica restaurată? / Trustul meu de construcții e tot ocupat de molii? / Tramvaiele produc tot atâta zgomot? / Iama e tot cu troienele neîntoarse? / Vraful de iluzii a rămas tot la Casa Pogor? / Vioara mea, copie Cremona, e tot la unchiul meu / sub pat? / Vecinii mei figurează tot în cartea de telefon? / Poeții tot se mai opresc pe la casa mea / demolată, să bea mastică aia puturoasă? / Căminii mai latră fără oprire? / Nu-mi răspunde / s-a inaugurat un traseu aviativ nou, via București / Haifa-Iași / O să-mi cumpăr un avion de hârtie”. Îi răspund, totuși: Bahluilul se mai revărsă uneori. / În Piața Unirii fac găuri politicienii / cu predilecție pe 24 ianuarie. / Mereu le iese câte un porumbel din gură. / Filarmonica e tot cuprinsă de schele(te). / Trustul de Construcții a devenit Trust de Molii. / Tramvaiele nu mai produc doar zgomot, ci și victime. / Iama e tot ca vara. / La Casa Pogor se lansează săptămânal **Iluzii pierdute**. / Cremona ar mai fi sub pat, dar nu mai e patul. / Toți vecinii din imobil vorbesc la telefonul mobil. / Poeții? Niște adolescenți, în fond, / beau zeamă de etnobotanice. / Căminii latră și mușcă / (te vei întreba: unde sunt căminii de altădată?) / Linia aeriană Iași-Haifa e tot în aer / nu reușește să scoată / trenul de aterizare.

*

CITITORUL DE ROMAN. Prozatorii pot scrie în liniște, fără teama că nu vor fi receptați. Pentru că există, din fericire, **Cititorul de roman**, nimeni altul decât **Dumitru Augustin Doman**, el însuși prozator inventiv și frenetic, făuritor de **Argeș** și comentator pe cât de voluptuos, pe atât de generos, al narațiunilor confraterne. Găzduite mai întâi de revista **Argeș**, notele de lectură ale lui DAD s-au mutat, recent, în locuința unei cărți, având ca fundație Editura **Pământul**. Cum zice și autorul, avem de-a face cu un **jurnal de cititor**, menit a releva „varietatea de stiluri, de teme, de scriituri și compoziții ale romanului românesc contemporan”, cu precădere

din anul 2000 încoace. Vom remarca suplețea comentariului, modul cum se dezvoltă „povestea” romanească, conexiunile și contextele favorabile în care îl pune, mereu, pe autor. DAD nu alege decât romanele viabile, care vin în întâmpinarea orizontului de așteptare, atât al lui, cât și al cititorului obișnuit. Vituperează și el, ca și alții, împotriva maculaturii, dar nu-și pierde vremea cu ea. În fine, DAD țintește dincolo de interesele de grup, de gașcă literară, „ochind” nu doar prozatori aflați „la vedere”, ci și pe cei care-și consumă în quasi-anonimat vocația. **Cititorul de roman** e, peste toate, o probă de fraternitate scriitoricească.

*

LECȚIA ÎNAINȚAȘILOR: în 1935, Ralea a conferențiat la Iași despre „**Germania și ideologia național-socialistă**”, după care a urmat Petre Andrei, cu subiectul „**Lenin și Rusia sovietică**”. Imposibilă o astfel de largă deschidere astăzi, când judecata de valoare începe, obligatoriu, cu întrebarea „asta, cu cine-i?” Și nu numai scriitorii, dar în general intelectualitatea ieșeană practica solidaritatea „de castă”, opunând-o partizanatului agresiv de grup. Când, în 1937, se ardeau în piețele publice cărțile lui Sadoveanu (și Primăria din Fălticeni iniția demersuri pentru retragerea titlului de cetățean de onoare!), scriitorii, dar și actorii ieșeni organizează o fastuoasă sărbătorire (nu se împlinea nimic; era un act de curajoasă frondă și atât) omagiindu-l deschis pe autorul „Baltagului”. Petre Andrei a fost acceptat ca profesor universitar numai datorită sprijinului general și pledoariei de excepție a lui Ibrăileanu. Când, la rândul-i, Ibrăileanu a fost primejduit (se cerea scoaterea lui de la Universitate!), Al. O. Teodoreanu a ajuns până la a-l provoca la duel pe Gorge Pascu, sfărorul cabalei. În 1932, toți scriitorii ieșeni au sărit în sprijinul năpăstuitului Bacovia, trei ani mai târziu, Kirileanu l-a salvat pe Iorga organizând o evadare... cu pluta. Dacă adăugăm gesturile individuale de mare generozitate (G.M. Zamfirescu l-a cules de pe drum pe Bogdan Amaru, abia ieșit din sanatoriu, și l-a găzduit în cămăruța lui din podul teatrului, Sadoveanu l-a recuperat pe „dezamăgitul” Panait Istrati – „*vino la mine, la Iași, bre, omule necăjit...*” – Sandu Teleajen l-a debutat pe banii lui pe G. Lesnea etc. etc.) înțelegem cum și de ce s-a organizat, în 1931, conferința „Despre prietenie”, cu participarea lui Topârceanu, Sadoveanu, Demostene Botez, I.I. Mironescu, Panait Istrati, Otilia Cazimir, Gr. T. Popa, George Lesnea ș.a. Înțelegem mai bine și exclamația lui Dimitrie Anghel: „*Iașul e ca o vastă familie în care toți se cunosc, se ajută și se tolerează.*”

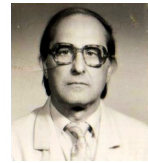
A fost odată.

*

AM AFLAT care din moldovenii calificați în finala concursului „Românii au talent” a câștigat: Adrian Tuțu (Focșani – locul I). Cum printre calificați s-au numărat Narcis Justin Ianău (Barați, Bacău), trupa Akikai (Tecuci), Ștefan Florescu și Cosmin Agache (Botoșani), Mădălina Felea (Galați), propunem ca show-ul să-și schimbe denumirea în „Moldovenii au talent”, devreme ce mai mult de jumătate din cei 12 finaliști au origini moldovenești.

SPORT

LA OBLEȚI!

„Da, mai avem câte ceva prin țară” zicea poetul cândva, mai demult, când încă mai aveam într-adevăr câte ceva. Acum nu mai avem decât politicieni și jecmănitari. Fie-le burta plină!

Dar în sport ce mai avem prin țară? Gimnastica tutelară ar fi răspunsul imediat, căci numai ea ne mai amintește de loriile de altădată. Au fost, în primăvara aceasta, Europele și chiar dacă fetele noastre n-au mai dominat palmaresul, cum ne obișnuiseră în vremuri nu prea îndepărtate, ceva-ceva tot au obținut: atât cât să ne uităm cu totul culoarea și strălucirea aurului. Pe echipe n-au contat, dar la individual au zvâcnit frumos spre podium și Izbașa și Chelaru (aur și argint). E de observat însă că a crescut mult concurența: au apărut gimnaste foarte bune din țări care până mai ieri nu prindeau nici măcar un oblete. Germania, de pildă. Și zicând Germania, adaug imediat: ce bine e să organizezi Europele la tine acasă! Plouă cu aur ca în finalul spectacolului **Volpone** de la Piatra Neamț. Pentru nemți (mai ales pentru nemțoaice) a plouat cu aur și pe drept și pe... stâng. Văzând ce se petrece, mi-am zis: nici nemții nu mai sunt ca... nemții. La niciuna dintre edițiile Europeanelor n-am văzut ca atât gimnastii cât și antrenorii să sară în sus de bucurie, să se îmbrățișeze și să se pupe când un concurent advers rata exercițiul. La nemți am văzut așa ceva și m-am minunat. La vremuri noi – o morală nouă, ce mai încolo și-ncoace!

Am avut oarecare succes și la băieți. Din generația anterioară n-a mai rămas nimeni, dar iată un nume nou: Koczi – aur la sol și argint la individual compus, unde, de fapt, a fost ciupit ușor de judecători; ciupit atât cât să piardă aurul. Treacă de la noi căci Europele vor mai fi. Și Mondiale, și Olimpice. Atunci să vedeți, mai ales dacă le vom organiza la noi acasă, căci ne face Coana Lența săli de gimnastică în toată țara.

Din întrecerea fetelor m-a obsedat chipul unei rusoaice: Dementieva (ce nume!). Palidă, subțire și uscată, cu o privire de gheață, semăna grozav cu Putin. Gimnastă bună și concurentă de temut. Și-a aurit substanțial numele, într-atât, încât acesta să nu mai provoace zâmbete.

Mi-au plăcut mult și intervențiile televiziunii române peste imaginile transmise de nemți. În stilul atât de bine cunoscut și de disprețuitor față de abonați, isteții noștri regizori de transmisie își exercitau cu sârguință profesia în serviciul publicității (singura regină și stăpână absolută a tuturor emisiunilor). Când tensiunea era mai mare în sala de concurs, ai noștri întreprupeau pentru a ne învăța cum să dezinfecțăm WC-ul! Minunată idee! Ar trebui extinsă asupra emisiunilor politice, unde ar avea mai multă justificare.

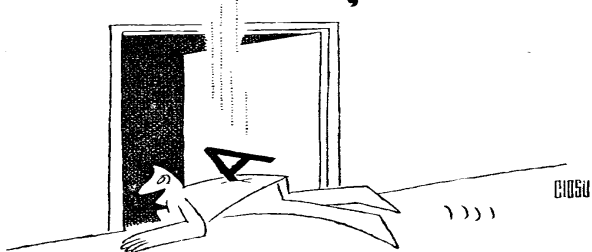
Și ce mai avem prin țară? Mai avem o țară de tenis. Am tresărit, mai deunăzi, la vederea unei copile de 19 ani, jucând (aproape) de la egal la egal cu jucătoare din prima linie valorică, deși nu era decât pe poziția 134 în lume! O cheamă Irina Begu și după o frumoasă finală, a intrat în primele o sută... Dar ne-a dat speranțe. Poate-poate!

Despre fotbal, ca despre fotbal. Vorbă multă, sărăcie lucie. M-a supărat teribil Dorinel Munteanu. Ambițiosul și rigurosul antrenor al Oțelului a făcut o gafă monumentală în meciul cu Dinamo: cu douăzeci de minute înainte de final, l-a înlocuit pe cel mai bun jucător de pe teren. Gălățenii conduceau cu 3-1 și el a considerat meciul deja câștigat. Eroare. S-a terminat 3-3 și cred că întâmplarea îi va costa titlul atât de râvnit. Dorinel i-a oferit lui Andone o gură de oxigen, tocmai când acesta se sufoca și când subsemnatul se bucura că se sufocă. Mi se va spune: vezi, și tu te bucuri de eșecul altora, nu numai nemții! Voi răspunde că nu-i același lucru, iar pe deasupra voi recunoaște că am eu un dinte împotriva lui Andone care a zis odată că el și echipa lui nu se tem de nici o echipă dintr-o... răpă de provincie! Adică, vezi-Doamne, el e din București, iar ceilalți trăiesc și joacă în râpele din Timișoara, Galați, Vaslui, Brașov ș.a. Mentalitate de Găgă!

Am promis data trecută că voi vorbi despre Națională. Între timp, m-am răzgândit; Nu mai e cazul. În curând se va deschide sezonul de pescuit și Răzvan et comp. vor merge să prindă obleți, că altceva nu se mai află prin apele noastre tutelare – nici în cele adevărate, care curg din amonte în aval, nici în cele fotbalistice, care curg invers.

Stelian OBREJA

REDACȚIA

cronica veche

o revistă nouă

Colegiul redacțional: Liviu ANTONESCU, Liliana ARMAȘU (Chișinău), Virginia BURDUJA, Cătălin CIOLCA, Florin CĂNTEC, Sebastian DRĂGULĂNESCU, Florin FAIFER, Val GHEORGHIU, Ioan HOLBAN, Grigore ILISEI, Liviu LEONTE, Cătălin MIHULEAC, Adrian NECULAU, Claudia PARTOLE (Chișinău), Iulian PRUTEANU-ISĂCESCU, Alexandru ZUB

DTP: Smaranda RĂSUCEANU

Adresa redacției: Iași, str. Prof. Cujbă, nr. 17, e-mail: cronicaveche@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor revine în întregime autorilor

Abonamente se pot face direct la sediul redacției • Cont bancar: RO23BPOS2400674805ORON01 – Bancpost Iași

EDITURA „DANA ART” IAȘI

E-mail: dana_art_gallery@yahoo.com
office@danagallery.ro
 WWW: www.danagallery.ro

Str. Lăpușneanu, 7-9, Iași
 Tel.: 0332 410 727

Str. Prof. Cujbă, 17, Iași
 Tel.: 0770 908 208

P

ISSN: 2069-6701

Revistă editată cu sprijinul Fundațiilor DanaArt și C.A.V.

Blog: www.cronicaveche.wordpress.com

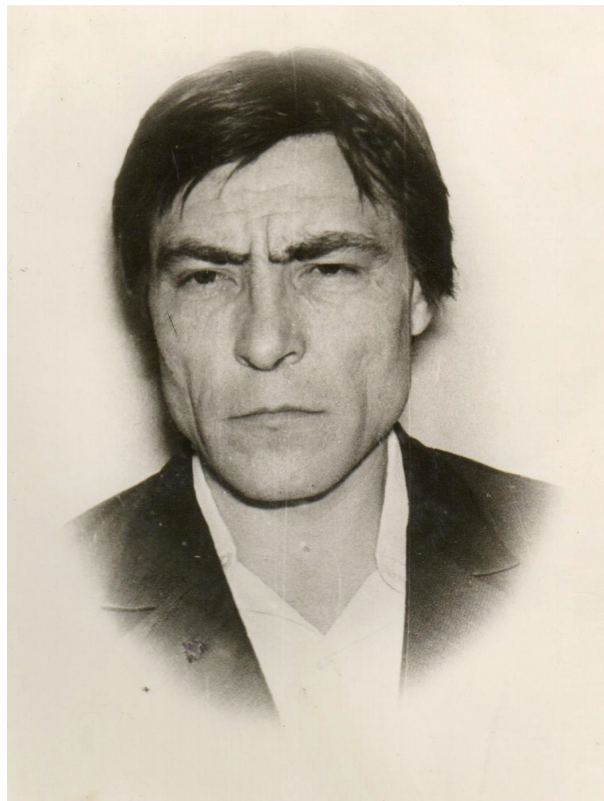

IOANID ROMANESCU

„DIN LĂUNTRUL FIECĂRUIA”

„Dacă până nu demult apărarea poeziei însemna – în majoritatea situațiilor – respingerea atacurilor venite dinspre cititori, astăzi – când nivelul de înțelegere al publicului și puterea sa de discernământ se traduc prin: elevație, rafinament –, apărarea poeziei se exercită mai întâi în lăuntru, în chiar sferale ei. Nimeni nu mai pune preț pe observațiile câte unui comentator ocazional care – captând după ureche și interpretând eronat – îl acuză pe creator; astăzi opera de artă străbate într-un timp record calea spre public; de subliniat: în însăși recunoașterea valorilor acționează nu atât investiturile cu titluri academice sau premiile, cât opiniile mai puțin subiective ale publicului, aproape totdeauna în acord cu vocile criticii de înaltă specializare, chiar dacă pe alocuri de o restrânsă audiență. Așadar, dacă nu față de gustul categoriilor largi ale publicului trebuie apărată poezia, cine sau ce determină incisivul text în proză intitulat **Apărarea poeziei**, pe care Ioanid Romanescu îl pune în fruntea volumului său de versuri din 1989, **Școala de poezie**? Răspunsul se conturează pe trei pagini mai departe: „inflația non-valorilor” pe care critica – spune poetul – nu reușește s-o stopeze, „tagma veleitarilor” a căror singură calitate e insistența de „a-și da numele în public”. E de observat însă că, dintotdeauna, poezia, literatura în genere, și-au găsit strategiile apărării, tactica defensivă atât în raport cu publicul (față de gustul căruia poezia a fost *mereu în ofensivă*), cât și în raport cu periferia câmpului literar, populată de „măimulele versificatoare”, de care vorbește Philip Sidney, citat copios de Ioanid Romanescu printre conștiințele ce au apărat poezia de-a lungul timpului; dinamica ofensivă/defensivă nu este o stare nouă a fenomenului poetic, care să țină de modernitate ori de postmodernitate: e de ajuns să ne gândim la Eminescu și contemporanii lui, ori la Arghezi, la Avangardă și la cei „trei B” (Blaga, Bacovia, Barbu) din perioada interbelică. Apoi, să fie „inflația de non-valori” un proces favorizat de slăbirea vigilenței criticii de întâmpinare? Nu cred. Mai degrabă e o schimbare de tactică a receptării; critica se ocupă (în scris) mai rar de veleitari (și atunci în rubrici mai ales... umoristice), din convingerea, justificată probabil, că e mai profitabil să acorzi interes (și spațiu tipografic!) unei cărți care merită decât uneia care, oricum, se autodesființează: proces grăbit prin tăcere. Ioanid Romanescu este unul dintre poezii contemporani care a evoluat, de la prima carte, **Singurătatea în doi** (1966), până la ultima, **Noul Adam** (1994), în direcția asumării și explorării *culturii poetice*; nu e singurul, desigur, din generația sa, care a îndepărtat repede așazisele „mituri” ale „poetului talentat”, „inspirației” și „meșteșugului” (active, încă, mai cu seamă la nivelul conștiinței receptorului și al ideii despre literatură pe care o au cei ce compun inevitabilă caracudă): în ofensiva sa împotriva acestor termeni și a acțiunii lor în lumea de azi a literaturii, Ioanid

În apărarea

poeziei

Romanescu se sprijină pe argumente tari, venind dinspre autorități în materie. În fine, poetul vede în textul liric o „civilizație a comunicării”, *dialogul*, comunicabilitatea, punțile aruncate spre „fratele cititor” fiind, în fapt, invariantele poeziei lui Ioanid Romanescu, prezente în toate cărțile sale, de la **Presiunea luminii** (1968) și **Favoare** (1972), la **Orpheus** (1986), **Zamolxis** (1988) și **Dilatarea timpului** (1991), de la **Baia de nori** (1973), **Lavă** (1974) și **Paradisul** (1975) la **Urania** (1992) și **Mississippi** (1993), de la **Energia visului** (1977) la **Accente** (1981), **Magie** (1982), **Fleming** (1984), **Morena** (1991).

Peste tot, Ioanid Romanescu apăra poetul, mai exact statutul existenței sale; astfel, într-un poem precum **Apologie**, autorul numește laturile ce compun pătratul vieții celui apărat: „Dincolo de speranță m-a așteptat suferința/ dincolo de suferință m-a așteptat poezia/ dincolo de poezie nu există nimic”: speranță, suferință, poezie, nimic – aceștia sunt termenii care – îngemănați – dau contur condiției creatorului adevărat, indiferent de paradigma în care s-a exprimat: romanticul și simbolistul, modernul și postmodernul se pot recunoaște cu ușurință în acest „portret-robot”. Tema *apărării poetului*, a celebrării sale (câți mai știu cui aparține celebrul vers „Trăiască poezia și marii visători”?) structurează multe din poemele lui Ioanid Romanescu; în **Captatio benevolentiae** (titlu ironic!), de pildă, e vorba de neputință, lovituri, riposte, calapoade, orgoliu și lașitate, fixând reperele a ceea ce aș numi o *poetică a tensiunii* dintre poet și lumea sa. Numeroase texte pot fi (și, probabil, trebuie) citite în acest registru: ca, de exemplu, **Fanatism (aztecii)**: „Realitatea era o lume/ prăbușită în imaginația lor/ când au încercat să privească-n trecut/ pierduseră memoria/ cum să ia totul de la capăt/ sau măcar de la roată?! acum le trebuia o imaginație/ în stare să provoace memoria/ doar astfel/ să reconstituie acea lume”: recunoaștem în „aztecii” din acest poem pe creatorul care trăiește *criza succesoratului* în literatură că, altfel, cine sunt „ei” dacă nu poezii (post)moderni care acuză confecționarea realului dintr-un material și pe o croială culturală? Acestei teme i se circumscrie și obsesia palimpsestului (**Imbroglia**, **Imperiiul cărților**, **Manieră**, **Metafrază**, **Temă**), marcând acea „melancolie a descendenței”, de care vorbea Monica Spiridon: memoria însăși nu este una a faptelor „trăite”, ci a celor imaginate în timp, constituind „contururile oscilănde” ale lumii cuvântului. Mai mult încă, acest motiv liric dobândește în ultima carte, **Noul Adam**, conotații noi: aici poetul e un „mecanism” al cerului, spunerea sa e „sfântă”, iar cuvintele îi vin dintr-o memorie cosmică a tot ce se va fi rostit aici, jos, la suprafața lutului arghezian: „Da, era noapte –/ însă o noapte în care toate se mișcau repede/ acum această Lună bălăngându-se/ îți amintește numai de năucitoarele/ clipe-n care ai băut cu morții/ «Scrie!» te trezești spunându-i/ umbrei de lângă tine/ care chiar crede că inventezi –/ greu să priceapă ce nu ești decât/ un mecanism al cerului/ pe care numai Dumnezeu știe să-l folosească/ și, în timp ce dictezi ceea ce ți se dictează,/ mîntea îți umblă aiurea, te întreb/ de ce să mai fii fericit între atâția/ nefericiți, ba încă să devii prezent/ și din moarte, lăsând în urma ta/ un șir de premoniții/ da, era noapte –/ însă, abia șoptit, între buzele nopții umede/ se zămislise un ideal/ de care nu ai voie să vorbești/ nici tu, ironicul, sofistul” (**Logos spermaticos**).

Ioan HOLBAN

(continuare în pagina 3)

SINGURĂTATEA ÎN TOI

Din orice parte am privi-o, fie luând-o cu începutul, fie cu sfârșitul, există o notă chagallian-burlescă în toată opera poetică a lui Ioanid Romanescu, poet născut, nu făcut, intrat pe nedrept, ca și Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, dar și alți poezii ieșeni, într-un con nemeritat de umbră al receptării lor postume. Noii critici preocupați să ia pulsul actualității noastre literare nu și-au găsit deocamdată timp pentru a se apleca asupra operei unor poezii importanți din generația '70, ce au marcat, la timpul lor, istoria culturală a Iașului, și nu numai, iar vechii critici, cu excepțiile de rigoare, par să-și fi epuizat atât resursele cât și încrederea în actul scrisului, pentru a încerca să facă un pic de lumină în locul unde pare să se fi instalat definitiv beznă... Cazul lui Ioanid Romanescu e cu atât mai bizar, cu cât poezia sa, spre deosebire de cea a congenerilor săi, are rezonanță în poezia ultimului val poetic. Imaginea pe care ți-o crează citirea versurilor sale e cea a unui saxofonist sau poate trompetist excentric care, plutind noaptea pe deasupra acoperișurilor caselor orașului, cântă în gol, privind la luna plină. „Trăiesc pe spinarea mea sar din mine/ am casă la aeroport/ beau aer, mănânc aer, sunt singur, ocolit/ ca stâlpii cu emblema cap de mort...// Nevastă-mea viața își scutură de mine covoarele...// a devenit o obișnuință, cu ochii pe jumătate/ închiși călătoresc prin mine clătinat – / compartiment cu păsări mari electrizate// Doarme pământul cu genunchii la gură./ sub trista subțire

cămașă de brumă/ beau aer, mănânc aer sunt singur, ocolit/ paznicul lumii la recolta postumă...”. Avem de-a face cu o poezie frustă, nemachiată. Trăirea directă, dărâmarea idolilor, tonurile huliganice, maiakovskiene, luarea în răspar a realității, îngroșarea tușelor, „deconspirarea” realității, toate aceste elemente fac ca lirica sa să pară mai actuală ca oricând. Și totuși, în ciuda acestor evidente, pentru tânăra generație de poezii și critici Ioanid Romanescu e un necunoscut. Să fie vorba de o receptare „capricioasă” ce se va regla în timp? În cele ce urmează, pornind de la particularitatea versurilor sale, am încercat să-i fac un portret dintr-o suită de fragmente dispartate, legate între ele de modul său de a percepe (trăi!) atât viața, cât și poezia:

I. Poetul Ioanid Romanescu s-a născut a doua zi. A deschis uimii ochii și a constatat că lumea, în esența ei, nu e nici rea, nici bună, ci doar așa cum e (sau aproape așa cum e); drept care s-a suit pe acoperișul propriei case și proptindu-și cu osârdie picioarele de hornul prin care ieșea un firicel de fum nici cald, nici rece, în disperare de cauză, a început să cânte la trompetă. Vecinii cu ochii bulbucați de somn se ridicau agităndu-și pumnii din așternuturi. Îl acompaniau bătând darabana, cu pleoapele și dinții. Frumos mai cânta Ioanid Romanescu. Bulbășiți de somn, oamenii se împleteceau pe ulițele satului, clătînându-se în lăntuiți printre ostrețe, luau dealul în piept și valea în spinare, îndreptându-se cu toții spre oraș, spre marele oraș ce se profila în depărtare, fumegând pe malul Bahluului. Cu brațele bălăbănind pe lângă trupurile strijite și despuiate de ninsori, necazuri, ploii și secetă, înaintau într-un marș funebru pe șosea, de parcă fiecare dintre ei (bărbat, copil, bătrân, femeie) ar fi cărat propriul

său momânt în spate. Frumos, frumos cânta Poetul. Călcând prin bălți, mergeau desculți (armată proletară!), la fiecare notă aspră ridicând și coborând tălpile (din infern în infern și din infern în paradis și înapoi) crăpate de arșița zilelor de vară, răspândind peste câmpia dospind de pâinea din jur, miros de sudoare, miros de mahorcă, de rachiu, de ceapă putredă, de usturoi, de lapte acru și oboseală stătută din oase. Nervii lor încordați vibrau la fiecare adiere de vânt, la fiecare lătrat de câine și scârțait de cumpănă. Frumos mai cânta poetul Ioanid Romanescu: „Mă boue, mă tâmpitule, mă băiatul lui Halabuș cel nebul, bălbăitule, cretinule, Halabuș răsul și plânsul satului, mă spaimă, mă tristețe, o să te sărut pe frunte, fire-ai al dracului, Fericitul!” Și atunci, de pe acoperișul brumat de melci al casei, poetul cântă Ave Maria: „O dată pe an păpușile sparg vitrinele/ se furișează printre solarii/ printre pâini și alcool până la sania albă/ sub perine în somnul tuturor/ copiilor producând leziuni/ intrându-le în carne dinspre iluzii// o dată pe an – atât – dincolo e/ pasiunea de circumstanță, haosul/ necesar de la care oamenii/ învață să vorbească singuri” și, desigur, Paradisul. Înaintând cu greu pe drumul Voineștilor, ceata de săteni se apuca să joace tontoriul, apoi capra și ursul, stârnind câinii și pisicile și spieriind orătăniile din curțile mușegăite ale megieșilor. Ajungând la Miroslova, armata de cântăreți aruncă o privire spre cele șapte coline ale dulcelui târg al Ieșilor, după care, chiuind de mama focului, își lepădă mormintele strămoșilor purtate cu atâta osârdie-n spinare, înlocuindu-le cu ambalaje de Fanta (urmează-ți drumul sau setea) și de Coca Cola, găsite pe marginea șanțului ce desparte viața de țară de cea de la oraș.

II. A doua zi, mai către sară, poetul Ioanid Romanescu își abandonă trompeta, dosind-o precaut după hornul albastru (melci brumării năpădiseră cuibul de barză), apoi scoțând de sub streășină undițele și năvodul se apucă de pescuit: „Voi fi pescar de oameni spuse. Și pe mine însumi din bălți celeste mă voi pescui...” „Poezia, bodogăni el, este un pește mai greu de hăcuit. Înnoată în aer și se hrănește cu nouri, se scufundă în apă și umblă pe uscat. Ca s-o pescuiești, trebuie musai să atârni la miezul nopții în cârlig un cocoș, o cucuvea, o labă de leu sau singurătatea în doi... Atunci poezia va veni din larg ca un rechin uriaș, ca o balenă în călduri, ca un monstru biblic, ca un container burdușit cu emigranți sufocați, cu ochii visând la Americi din cer. Atunci, eu, Ioanid Romanescu, îmi voi lua trâmbița apocaliptică și îi voi băga harponul în gâtje, o voi hăcuti și o voi aduce la mal... Mă nătăfleților, mă proștilor, de ce nu credeți, de ce nu ascultați, de ce clămpăniți din gurile voastre chioare!? Fericirea e-n cer, nu pe pământ! Fiți binecuvântați, fericitiților!” Și luând din nou trompeta, poetul cântă unduindu-se în bătaia vântului: „Trăiesc pe spinarea mea, sar din mine./ am casă la aeroport/ beau aer, mănânc aer, sunt singur ocolit/ ca stâlpii cu emblema cap de mort...// Nevastă-mea – viața – își scutură pe mine covoarele”. Chiar așa? Da, chiar așa!

III. A treia zi poetul Ioanid Romanescu coborî de pe acoperiș (sătenii tocmai ajunseseră la bariera Nicolina), s-a spălat, s-a pieptănat, s-a răsucit pe călcăie și luându-și caili și nebunii în spinare (Halabuș dansa tontoriul), a plecat să joace o partidă de șah la revista „Cronica”.

Nichita DANILOV

(continuare în pagina 2)

„Creator de evidentă personalitate, stilist de constantă limpezime, Ioanid Romanescu și-a identificat viața cu poezia. La cincizeci și nouă de ani când părăsește această lume este un nume consacrat”
CONST. CIOPRAGA

„Un autor remarcabil, dar și personal, foarte loial față de ideea că prin vocea creatorului se exprimă universul întreg (...) propoziții fericit formulate, care pipăie nevăzutul din univers și dau prin limbaj o corporalitate profunde neliniști existențiale”
EUGEN SIMION

„O sinceritate a confesiunii adesea remarcată, tradusă frecvent în expresia colocvială, un patos al angajării etice a scrisului, al mizei existențiale a poeziei...”
ION POP

Născut la 4 octombrie 1937, în Voinești-Iași, decedat acum 15 ani, în primăvara lui 1996, la Iași. Redactor la revistele „Ateneu” și „Convorbiri literare”. În timpul vieții i-au apărut 25 de volume de poezie – de la Singurătatea în doi (1966),

la Dilatarea timpului (1993). Postum – Lovitura de maestru (1997). În 2001, la cinci ani de la moarte, i s-a pus în scenă, la Muzeul Teatrului, în regia lui Ovidiu Lazăr, piesa „Talanga”, o parabolă a totalitarismului. Dintre zecile de exegeze asupra

poeziei sale, reținem această mărturisire a criticului Marian Popa: „Dacă aș fi obligat să devin poet contemporan, singurul rol care mi-ar transforma constrângerea în bucurie ar fi acela de a mă substitui lui Ioanid Romanescu”.

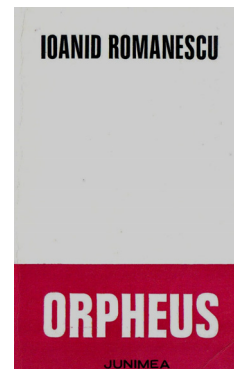
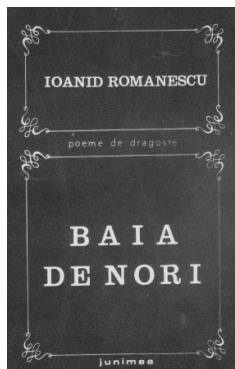
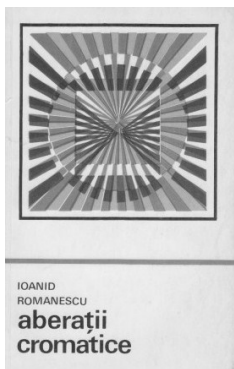
poezia mea

Poezia mea e nervoasă, tot vorbind peste umăr uită să-și scoată bilet, e coborâtă cu forța însă de fiecare dată o conduc până acasă prieteni anonimi

*nu are glorie
din simplu motiv că nu și-a dorit-o
nu are religie
pentru că prea mult iubește viața,
nu face prozești
pentru că niciodată nu privește înapoi*

*nu merge în vizită
nu așteaptă pe nimeni
nu visează-n culori
nu se hlizește pentru a obține ceva*

are tot ce-i trebuie

(urmăre din pagina 1)

Aici i-a întâlnit, pe rând, pe Baboi, pe Oloi, pe Trișcă, pe alde Mărlan, Țopărlan, pe Bidon, pe Fasolă, pe Cizmă, pe Ciubotă ruptă-n două, pe Blancheu (cu grad de colonel), pe Izmană (un tumător notoriu), pe Nădrăgi, pe Șoșetă, pe Gură Spartă, pe Etc, pe Așa Mai Departe și pe musiu Mulți Alții. I-a bătut pe toți la șah de le-a sunat apa-n cap, după care s-a cocoțat pe birou și a început să recite Marele Plâns: „Prin arbori cântă vântul/ ca un copil oligofren-/ mi se aduce aminte/ viața mea-n Eden/ vineri l-am surprins pe Dumnezeu/ turnând pe flori de măr otrăvă/ doar floarea din vis mai rămâne ființă suavă/ urcă din rădăcini/ – străns/ cu fiecare cerc –/ Marele Plâns”. Și atunci plânsul s-a revărsat pe lume ca un al doilea potop, iar poetul Ioanid Romanescu și-a transformat casa într-o arcă a lui Noe. Locul animalelor l-au luat piesele de șah și metaforele grele, duhnind a nămoluri.

IV. A patra zi, poetul Ioanid Romanescu s-a întors cu fața la perete (sătenii, mergând pe șinele de tramvai, înaintau prin Podu Roș, îndreptându-se spre Piața Palatului), bolborosind prin somn: „Poezia mea e nervoasă, tot vorbind peste umăr/ uită să-și scoată bilet, e coborâtă cu forța/ însă de fiecare dată o conduc/ până acasă prieteni anonimi/ nu are glorie din simplul motiv că nu și-a dorit-o/ nu are religie/ pentru că prea mult iubește viața / nu face prozești/ pentru că niciodată nu privește înapoi...”. Iar când privește, se transformă într-o stană de piatră...

V. A cincea zi, poetul Ioanid Romanescu s-a trezit umblând printre uriași... Deschizând ușa din Paradis, poetul a zis: „După-amiază – au adormit bătrânii / în parcuri pe bănci/ vântul le mai fumează țigările/ vântul le mai citește ziazele/ ce să mai facă și ei după-amiaza în casele fiilor?/ au plecat să nu-și

târască papucii pe holuri/ să nu incomodeze/ până la apusul soarelui sunt locuri în parcuri – băncile/ nu seamănă cu paturile pliante din bucătărie/ însă bătrânii dorm/ nu zgomotul, ci liniștea (din morminte, n.n.) îi trezește...”

VI. A șasea zi, poetul Ioanid Romanescu se trezi umblând cu capul în nori și cu trompeta subsuoară, îmbrăcat într-o sută de pantaloni albi și cu o mie de pantofi în picioare: „Pentru că vorbirea mea poate fi vântul care ascute stelele/ .../ pentru că altul în locul meu ar fi murit de mult/ .../ pentru că apar deghizat și scena mea e în afara teatrului/ pentru că martorii mei se vor naște mai târziu/.../ vă rog să revizuiți statutul meu de poet al uriașilor!”

VII. A șaptea zi poetul a zis: „Vă iubesc pe toți, mă nenorociților” și s-a dus să se culce în pod, după care s-a trezit și a luat la cunoștință că există. Atunci s-a produs un cutremur în conștiința sa și vrafuri de cărți i s-au prăvălit în brațe. În timpul războiului, a mâncat din gunoie și a băut apă din urmele lăsate de șenilele tancurilor, iar în vremuri de pace a iubit surori gemene, fiice și mame, „femei pure sau tăvălite de o companie”, tărfe internaționale (deopotrivă pudice și destrăbălate); în fiecare din ele a descoperit o nouă Americă, un nou continent, pe care l-a cucerit mărșăluind în gol și cântând la trompetă, în forță și cu nerușinare...

VIII. A opta zi – care pică într-o joi – poetul se duse la baie, se bărbierii și plânse: „mă bărbieresc și plâng în seara asta/ nu-i nici o sărbătoare pentru mine/.../ abia plecat, mă simt un dezertor/ – din ceruri nu din casa cea oarbă de noroc-/ mi-s grei bocancii timpului pe umăr și merg să am de unde să mă întorc...” Ajungând în fața Prefecturii, sătenii au strigat:

„Hoții ne fură pământul de sub unghii... Huo! Potlogarilor...”. Prefectul nu zise nimic, iar poetul, proaspăt bărbierit, gătit ca pentru nuntă, ivindu-se pentru-o clipă pe ușa Paradisului spuse: „Pace vouă, muritorilor! Luați pământul acesta care am fost eu și împărțiți-l între voi frațește...”. Apoi, frângând trompeta de genunchi, fericitul Ioanid îi trimise o scrisoare Ministrului Poeziei: „Încă nu m-am desprins de o idee fixă/ încă mai port pe ochi un bandaj de ziaze/ încă mai dorm cu manuscrisul sub cap/ și visez poezia care să mă omoare/... de un timp sunt obosit, vederea-mi scade/ și s-ar putea ca într-o noapte șuie/ să mi se bată mâinile în cuie/ de aceea vreau să vin la dumneavoastră/ cât nu e prea târziu – și să vă rog:/ doar pensia lui Milton să mi-o dați, să mă retrag la țară ca într-un bârlog/ iar dacă nu mă veți chema curând/ nu-i nici o supărare – rămâne ca în tren-/ fără prea multe vorbe știu să fac/ din gaură de șarpe o poartă spre Eden/ mai știu să dau copiilor o buche/ să fiu grăjdar, să cânt, ba chiar să tac-/ la o adică, nu aștept răspuns-/ ne vom vedea, oricum în următorul veac...”

Strivindu-și sub călcăie trabucul, Ministrul Poeziei scrise hotărât pe mozaicul tablei de șah: „Maestre, să țineți minte bine: următorul veac vă aparține...”

**SINGURĂTATEA
ÎN TOI**

„Mai presus de mine huruie mașina poeziei”

La începutul anilor '70 ai secolului trecut, am participat, pentru prima dată, îndrumat de profesorul meu de română, Emil Marinescu, la o întâlnire literară la Casa de Creație din Iași. Această instituție era diriguată de doi prozatori: Stelian Baboi – director și Vicențiu Donose – metodist. Atunci, privilegiul nu m-a ocolit: aveam să-l văd și să-l cunosc pe Ioanid Romanescu – unul din cei mai autentici poeți din a doua jumătate a secolului XX. Nu de puține ori, în acea perioadă, mi-a fost dat să fiu în preajma scriitorilor consacrați. Am aflat, cu acest prilej, de la Vicențiu Donose, care conducea conclavele, că Ioanid Romanescu era invitatul de onoare. Interesul de a-l privi mai stăruitor pe scriitor s-a declanșat când am auzit că este născut în Voinești Iașilor, tocmai de unde izvorăște Stavnicul, râul copilăriei mele. Poetul, în acea seară, mi s-a părut că seamănă cu un mongol ce vine mânat de vifor direct de la o alergare de cai. Deși nu a spus multe vorbe, am fost beneficiarul, împreună cu ceilalți participanți, a câtorva lucruri scâpătoare exprimate de invitat. Cuvintele aveau distincție și sonoritate, cu inflexiuni vehemente și grave. Dulce-amarul din gama tonalităților sale, deși părea neprietenos, transmitea încredere și siguranță. Timbrul vocii romanesiene, odată auzit, era ușor recunoscut. Am convingerea că, acest poet, dacă ar fi recitat chiar și dintr-un beci, iar auditorul ar fi fost la suprafață, vocea sa inconfundabilă lesne ar fi fost recunoscută.

Ioanid Romanescu era parcă mereu trudit de poezie, el s-a născut pentru a fi poet – și foarte puțin sau deloc altceva; și-a intitulat, sugestiv, un volum: **Poet al uriașilor**. Într-o altă împrejurare, după lectura unor poeme, ne-a lăsat să înțelegem că a fost pentru o noapte străjer la „Capul Horn al Patagoniei din stele”. Scriitorul și-a marcat cu distincție semnele și înfățișările acute ale vieții. Prin intersecțiile ei, vectorii poeziei sale au atins glazura spirituală a două mari voci lirice: Esenin și Maiakovski.

Întrucât arealul comun ne-a apropiat, într-o împrejurare mai apăsătoare, m-a rugat să-i angajez o nepoată, care a venit pe capul lui de la Galați. Eu lucram la serviciul personal al unei instituții. Într-o zi, îl văd pe Ioanid că intră în birou și-mi face semn să-l însoțesc. Vocea îi era gravă și ușor tremurătoare, cerea solidaritate; se putea deduce că eram obligat să-i angajez nepoata, singura posibilitate de a scăpa de ea. Poetul părea suferind, într-un continuu neastâmpăr, starea lui de îngrijorare era molipsitoare, fuma țigară după țigară. Rugămintea lui Ioanid avea urme vizibile de orgoliu și de umilință trucată. Nepoata dormea chiar în patul lui, iar el – jos, pe o saltea improvizată. Poetul **Aberațiilor cromatice** m-a convins că trăiește un sentiment ciudat de neajutorare, deși, prin gestul său, el încerca să ajute pe cineva. În vreo două luni, nepoata scriitorului a fost angajată pe post de bibliotecar, la o altă instituție, cu sprijinul unui prieten de-al meu. La vreun an distanță, mă întâlnesc în grădina botanică cu poetul, însoțit fiind de o frumoasă prezență feminină. Cu ușurință am dedus că „nepoata” era acum doamna Romanescu. Ne-am despărțit, amintindu-mi că vom merge împreună, peste vreo trei zile, la Întreprinderea Viei și Vinului Iași, ca invitați la o întâlnire literară. Au mai fost prezenți, atunci: Adi Cusin, Silviu Rusu și Ion Chiriac. Ioanid a citit un poem de dragoste. Vocea poetului, ca și poezia sa neliniștită, maiestuoasă, vehementă, se asemăna cu a unui comandant aflat în timpul instrucției de noapte. În aplauzele sălii, Adi Cusin, voit nedumerit, îl întreabă: „Ioanid, ce fel de poezie de dragoste este aceasta?! După cum ai citit-o mi se părea că îți iei iubita la bătaie.” Așa era Ioanid Romanescu: o distinctă natură poetică, melancolică, vulcanică și nervos-fremătătoare. Calea cunoașterii misterului acestei naturi este însăși poezia sa. În versuri declamative și adevărate poetul își întreabă confrății și-i atenționează: „Spuneți și voi, poeți din România, eu v-am incomodat când gloria se împarte?”; „dacă există un mister, singurul mod de a-l cunoaște e poezia” sau „visez și – odată cu aburul – iese pe horn o poveste a neamului nostru”.

Prin volumele ce poartă pe ele numele **Ioanid Romanescu** trece fiorul dureros de dulce, care determină vibrațiile, gesticulațiile și însemnele înaltului lirism. Ioanid a scris și a trăit poezia cu pasiune, mai mult: el s-a născut cu stigmatul ei. Numai citind cărțile sale, descoperim această evidentă. În ce mă privește, întind cu mâna din dreptul inimii, pentru acest autor, o ramură de finic. Ea reprezenta pentru romani și greci triumful și gloria. Concluzionez: Ioanid Romanescu a fost predestinat să fie Poetul.

Nicolae PANAITÉ

LEGENDA IOANID

Nu-mi amintesc cum l-am cunoscut pe Ioanid Romanescu. Oricum, legenda lui circula înaintea poeziei sale. Se zvonea că hălăduiește noaptea prin târg, cântând la trompetă. Mai era și legenda *Vaporului*, o cameră *cu cinci pereți*, unde se întâlnea boema studentească a vremii: George Bălăiță, Stelian Baboi, Constantin Liviu Rusu, Cristian Simionescu, Virgil Cuțitaru, Ioanid, desigur. Lui Ioanid, iubitele îi deveneau soții, soțiile îi deveneau iubite. La Bacău, în redacția „Ateneului”, unde lucra prin anii '65-'70, mi-a prezentat-o pe prima lui soție. Apoi, la Iași, peste vreo zece ani, mi-a prezentat-o pe a doua, iar peste alți zece ani – pe a treia. Cu ultimele două a convețuit pașnic și imparțial. Inclusiv ele înde ele.

Ne-au apropiat pasiunile comune: poezia, șahul, poate și predispoziția boemiei. După experiența băcăuană – nu prea fericită – a revenit la Iași. Ii plăcea să spună că a fost angajat femeie de serviciu la Casa de Creație. În realitate, era metodist muzical. Faptul că Ioanid cânta la trompetă era mai mult legendă, decât adevăr. Când împlinea 50 de ani, am convenit să-i iau un interviu, pentru revista „Cronica”. M-a primit la el acasă, unde fusesem de nenumărate ori, la niște agape șahistice prelungite. Ei bine, în acea zi, când a deschis ușa, am rămas bujbe: Ioanid pus la costum, cămașă albă și cravată, părea înțolțit pentru a merge la un spectacol, nu spre a se întâlni cu mine. „Plec unde?” l-am întrebat. „Nu, Nicoleta, m-am pregătit pentru întâlnirea cu tine. Pentru interviu, bătrâne! Păi ce! Doar nu suntem mereu hahalere, bătrâne, trebuie să ne respectăm, mai ales când vorbim de poezie”. Până a trece la interviu, mi-a arătat mai întâi colecția de undițe – o adevărată comoară: avea undițe din Germania, din Japonia..., bună parte din drepturile lui de autor se dusese pe acest mic arsenal acvatic. Pleca la pescuit pe la două noaptea, cu un tren de Hârlău (pescarii îl știu). Uneori lipsea două-trei zile, spre neliniștea noastră. Apoi doar ce ne suna: „Hai, veniți!” Când intram, peștele era gata prăjit, mămăliga aburea. Era marea lui plăcere, să fie înconjurat de prieteni, în pasajele dintre două singurătăți.

Apoi mi-a etalat colecția de trompete. Parcă scotea niște mumii antice, aurite, dintr-un sarcofag. „Uite, ne-am întâlnit de atâtea ori și nu ți-am cântat niciodată. Vrei să-ți cânt ceva?” m-a întrebat. „La ora asta, Ioanid?! Ce-or să zică vecinii din bloc?” „Sunt obișnuiți, Nicoleta...”. Mă așteptam să-mi cânte, bineînțeles, *Liniștea*, care era în vogă și cu care, cu ani în urmă, tulbura... liniștea orașului. Dar m-a anunțat, solemn: „Am să cânt trei piese originale, din volumul *Prințul*, dedicat lui Eminescu: „Floare albastră”, „Hyperion”, „Întâmpinarea în Walhalla”. Cânta cu ochii închiși, ca un magician al trompetei, dar din când în când se oprea, să-și tragă sufletul. Parcă nu mai avea aer. Momentul era, deopotrivă, sublim și, cumva, alarmant. A încheiat cu arhicunoscuta *Il silenzio* și s-a scuzat că nu e la înălțimea lui Nini Rosso. Vă asigur că suna crunt. Dar ce conta? Îmi cânta Ioanid Romanescu!

Pe urmă, la fel de solemn, a pus pe masă două dosare masive – cred că erau câteva mii de pagini – cu partituri, versuri și calcule matematice, unele finalizate, altele doar bruioane. „Este viitorul volum *Prințul*, închinat lui Eminescu, la care lucrez de peste zece ani. Partiturile le dau mereu la verificare și corectare unor muzicieni de elită, ecuațiile le confrunt cu matematicienii. Cred c-am descoperit cvadratura cercului.”

Avea momente când spunea enormități, fără să clipească. Pe la mijlocul anilor '80 se cam săturase de „slujbă la împărăție” (era redactor la „Convorbiri literare”) și nu știa cum să scape de această cruntă corvoadă (programul – 4-5 ore pe zi!). Așa încât a făcut pe nebunul, la propriu, nu la figurat, până când a fost pensionat medical. Fiind un nocturn, a obținut ceea ce-și dorea: să aibă diminețile libere, pentru a se putea odihni, după nopțile literalmente albe, de la masa de lucru.

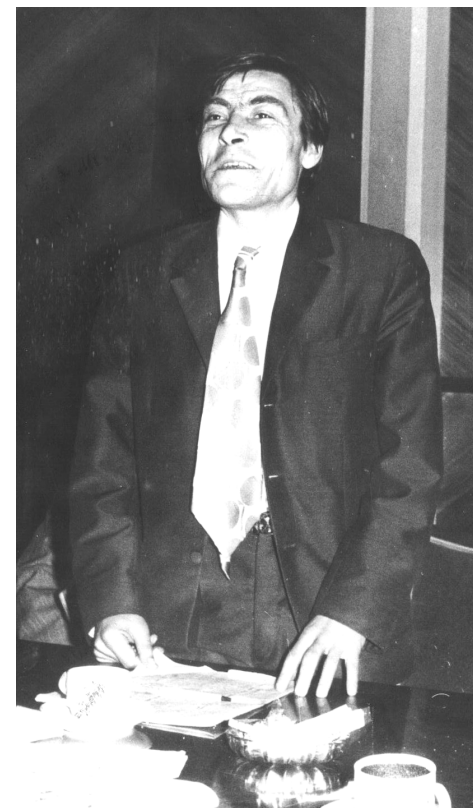
Ultima dată am fost împreună în decembrie 1995, la Sinaia, la un turneu de șah, al scriitorilor, organizat de un alt ludic mântuit, Laurențiu Ulici. Deși își știa (sau își bănuia) verdictul, Ioanid s-a comportat, parcă ostentativ, ca un om sănătos, viguros, neratând nici o rundă șahistă și rareori câte o „prelungire” nocturnă. Ca să ne stimuleze, Ulici a lansat ideea alcătuirii unei echipe naționale a scriitorilor-șahiști – formată din 6 titulari și două rezerve – care urma să susțină meciuri cu Franța, cu Rusia, cu Ungaria... Disputa cu Ioanid am tot amânat-o, de comun acord, până în ultima rundă: eram amândoi, la egalitate de puncte, pe locul 8. Cine câștiga, intra în echipa „națională”. Scorul general între noi doi era în favoarea lui Ioanid (îndeplinise cândva, în tinerete, o normă de candidat de maestru), dar tocmai acum îl adusesem într-o poziție de mat, aproape imparabil. Apoi, spre stupefarea asistenței, am început să fac gafă după gafă, până am pierdut partida.

Fără îndoială că lui Ioanid îi plăceau ceremoniile, solemnitățile, poate pentru că poezia lui a fost mereu în răspăr, „de-a hoarta”. Îl văd și acum la festivitatea de premiere, îmbrăcat la fel de solemn ca atunci când mă primise pentru interviu, vorbind despre frumusețea șahului...

Peste trei luni a murit.

Ceea ce mă surprinde, la 15 ani de la moartea lui Ioanid Romanescu, este faptul că poezia / personalitatea lui este ignorată chiar și de cei pe care, în perioada „Convorbirilor...”, i-a susținut fervent să publice, să-și forjeze un nume. Prea puțini știu ce poet extraordinar se ascunde în cărțile semnate: Ioanid Romanescu. Pentru a afla, nu există decât o cale: de a le (re)citi.

Nicolae TURTUREANU

„DIN LĂUNTRUL FIECĂRUIA”

(urmă din pagina 1)

Realul e prezent în poezia lui Ioanid Romanescu doar sub forma „stop-cadrului”, încercat și el de semnificații culturale și proiecții simbolice: „O încăpere cu pereții albi./ o lumină discretă peste filele poemului întrerupt/ și un pat metalic din care o femeie obosită de dragoste/ respiră lângă tine, adică prezența/ aceluia dumnezeu care însușește utopia” (**Stop-cadru**): poetul își „controlează” viața printr-un proces pe care l-aș numi *contaminare*: cuvinte precum „poem” și „utopie” orientează viața pe făgașul textului, plasează originea faptului trăit în spațiul cultural ori în transcendent. Poetul admirat de Ioanid Romanescu este Baudelaire: „Eu nu râvnesc reale paradisuri/ și nici mă-ncântă lauri supuși de efemer –/ privesc în infinitul cu dumnezeu cu tot/ prin cerul de sub fruntea satanului Baudelaire/ în spațiul condensat, fierbând continuu/ de ură și iubire, de crimă și sublim/ e-adevăratul centru al marelui ocean –/ esența lui: otrava sorbind-o, strălucim” (**Metafrază**); nu știu dacă poetica din **Florile**

Răului funcționează ca un „model”, dar este sigur că lirica lui Ioanid Romanescu descinde din „poezia ca formă de agresiune”, impusă de Baudelaire (așa cum ne asigură Claude Pichois): e vorba de o „deplasare a vitalității” în chiar spațiul artei, „satanul” Baudelaire rămânând zeul tutelat al poeziei insurgente pe care o scrie Ioanid Romanescu.

Toate inovațiile și toate eforturile de înnoire a mijloacelor și materiei poetice s-au petrecut în lirica lui Ioanid Romanescu în orizontul aceleiași preocupări pentru cultura poetului și, implicit, pentru aceea a receptorului său. Exemplul cel mai frapant îl constituie seria volumelor **Orpheus**, **Zamolxis**, **Școala de poezie** și **Dilatarea timpului**. Exclamațiile și interogațiile, accentele protestatere, notele polemice și „violența” exprimării, specifice volumelor anterioare, sunt înlocuite în aceste cărți de un monolog interior, abia șoptit, cu dezvoltări simbolice în marginea unor scenarii mitice cunoscute, cu interpretarea liberă a unor mituri ale Antichității, cu lectura „lirică” a constelațiilor simbolice, căutând acel *fond mitologic* care constituie – spune poetul – „eternitatea stirpei”. Remarcabilă este la Ioanid Romanescu forța de a prezentifica mitul, „povestea” lui, de a o des-compune pentru a-i reface un sens în actualitate: scriind despre *Orfeu și Musaios*, despre *Apollon și Euridyce*, *Gebeleizis*

și *Kogaion*, *Zamolxis* și „barbarul” *Pythagoras*, poetul explorează un univers cunoscut, familiar chiar, confundându-se cu o anumită geografie a spiritului contemporan: „Umbre confuze ale unui ieri depărtat/ ne-au urmărit în trezie și vis/ devenind prezențe dominându-ne/ mai convingătoare decât orice istorie/ memoria noastră nu avu/ nevoie de martori –/ papirusurile s-au păstrat intacte/ în înșeși trupurile noastre/ iar ceea ce în ochii altora/ de-a lungul timpurilor păru stigmat/ pentru noi se dovedi esență:/ chiar logosul din când în când pierzându-l/ recunoscându-ne după faptă – credința/ în unicul zeu și toate urmările/ ne scutură de farse, arheologi/ prin subteranele spiritului privirile noastre/ înalță ofrandă în spațiul celest”: trezia și visul, umbrele trecutului care „devin prezențe” ce domină, memoria, existența vechiului papirus din „trupurile noastre”, esențele lui „azi” desemnate în acel „ieri depărtat” – iată teme poetice cât se poate de actuale pe care scenariile mitice din **Orpheus**, **Zamolxis**, **Școala de poezie** și **Dilatarea timpului** le pun în valoare dintr-o perspectivă lirică originală. O obsesie a infinitezimalului traversează lirica mai nouă a lui Ioanid Romanescu, ca reflex al dorinței de a reconstitui mozaicul ființei, imaginea – icoana celui ce va fi fost de mult dispărut; toată incursiunea poetului în peisajul antic își descoperă motivația în această aspirație secretă de a se

redescoperi acolo, printre păstori și zei, printre tirani și filosofi. Ideea de la care pleacă (re)constituirea poetice ale lui Ioanid Romanescu este aceea a existenței unor „depozite ale spiritului” unde se păstrează urmele istoriei și, prin ele, valorile majore ale umanității: actualitatea și antichitatea, omul de azi și umbra confuză a unui ieri depărtat se întâlnesc într-un *spațiu continuu*, organizat în jurul unei rețele strânse de senzori al cărui nucleu rămâne omul, *sufletul* și *memoria* sa, *cuvântul* rostit, pentru veșnicie închis în „memoria cosmică”: „Alexandria, cea în ardere fiind a Egiptului,/ în zadar imperii au revendicat-o/ ce așezare ar fi rezistat/ mai mult prin altceva decât prin dezastru?/ iar dacă rezistă încă, nu e dovada/ că spiritul ei e pururi prezent?/ capete iluminând au luat-o razna/ tezaure de-nțelepciune s-au prefăcut în serum/ o încropire a vântului mai dăinuie prin catacombe/ dar lumea continuă a se uimi –/ după atâtea timp/ nicăieri un depozit al spiritului/ nu e mai viu decât în Alexandria”: sufletul și memoria sunt „depozitele istoriei”, locul unde „barbarii Thraciei se înalță la cercul cunoașterii de sine” și unde figura lor întâlnește, prin creație, spiritul contemporan. Referințele mitologice, foarte dense în **Orpheus**, mai atenuate în volumele ulterioare ale seriei lirice, se organizează într-o *constelație simbolică*...

IOANID ROMANESCU

AVE MARIA

O dată pe an păpușile sparg vitrinele
se furișează printre salarii printre
pâini și alcool până la sania albă
din barba unui înțelept, apoi
se urcă pe burlane traversează
religii, se opresc în pantofi
sub perini în somnul tuturor
copiilor, producând leziuni,
intrându-le în carne dinspre iluzii

o dată pe an – atât – dincolo e
pasiunea de circumstanță, haosul
necesar de la care oamenii
învață să vorbească singuri

(Singurătatea în doi, 1966)

SĂRUT MĂINILE, DOAMNĂ!
LA REVEDERE, DOMNULE!

O clipă mâinile ni s-au atins involuntar
– aglomerație de seară, mașinile-s etuve –
puțin suspect și reciproc ne cerem scuze
doar spre oriunde mersul
ne dă afară ca pe niște rufe

– Infern! (spuneți dumneavoastră)
– ... (eu nu cunosc tandrețea publică
abia schițez un zâmbet dificil
v-aș spune: sunteți frumoasă ca Franța
la prima republică)

oftați intraductibil – din nou ne privim
din nou prindeți bara cu mâna aceea orange
eu țin cu spatele aglomerația să respirați
și mă uit ca la Franța adolescentă:
– Excusez-moi si je vous dérange!

(Favoare, 1972)

BRAVO-BRAVISSIMO!

Bravo-bravissimo! golane,
mare artist, pe când alții
să vezi ce tantieme, ce unși
cu toate alifiile, ce sictireală
bravo-bravissimo! dar tu
privind prin toba spartă a trecutului
ți-ai permis un respiro, ai surprins
cum prezentul se apropie bălăbănindu-se
de mireasa viitorului și o mușcă de buci

bravo-bravissimo! ți se spune în răs
și abia te strecuri prin mulțimea
care aclamă care fandează –
un vânt istoric trage la galere –
îi auzi icnetele, corabia asta
poate că știi încotro se îndreaptă

(Accente, 1981)

„MISSISSIPPI”
(fragmente)

Îi spun și astăzi „Mississippi”
nu pentru că e foarte lungă –
avea dreptate americanul
că-n timp ce bărbații trăiesc numai din zdruncinături
femeile sunt asemenea fluviilor,
dar eu pentru cascada sângelui ei
care atrage divulgă și risipește
i-am dat numele fluviului

cu inflexiuni ale vocii până la ipocrizie
îi spun și astăzi „Miss”, „Mississippi”,
sau o alint „Miss Mississippi”
și chiar „Missouri”, diminuând-o
cu aroganță când mă enervează
(...)
așadar m-am dus la „Mississippi”
într-un hal de nerecunoscut
și când cearcănele mele au început să-i fumege
în dreptul ochilor, am auzit-o:
aș vrea să fii din nou copil
iar eu să fiu mama ta
să am dreptul să te bat la fund!
nu e posibil, „Miss” – am răspuns –
mă las bătut însă nu cum vrei tu,
față de tot ce iubește
sub nici o amenințare, sub nici o forță
un adevărat bărbat nu-și întoarce spatele

orice s-ar întâmpla, ea îmi apare
ca-ntâia dată, când am acroșat-o
la cinematograful: cu o figură
de asiatică, însă un corp
de puteai s-o duci în bandulieră
(...)
asta e „Mississippi”, tremurând de emoție
totdeauna mă-ntâmpină, iar eu
acestei lumi care scârție din toate sistemele
nu-i mai adaug decât scârțâitul
patului rupt ajuns tronul
de pe care nici o revoluție nu ar putea să mă
coboare
(...)
oriunde aș fi – o asiguram –
oricât de mic torentul, mă va purta
numai spre tine, nu voi sfârși
decât înecat în văltoarele tale

chiar și în brațele altor femei
aflându-mă, pe ea o iubeam (de unde
atâția bani de tren, de avion?
poate că nici Kipling nu ar fi avut,
cu toate că i se plătea un dolar
pentru fiecare cuvânt scris)

tânără încă, dar cu părul alb,
nerușinându-se de nimeni
pentru destinul provocat violent,
asta e „Mississippi” – singura ființă
care de la început a înțeles
că am și eu un rost în lume
cu strigătul zgâriind zidul din față
de fapt mărind continuu semnătura
neamului meu înrăit în orgoliu
poate că-ntr-un octombrie, când vântul
duce schelălăind manifestele toamnei,
îi voi spune la ureche tandru
acel ceva pe care îl așteaptă
de-atâta timp, pentru că prea visez
cum umbra mea mă poartă mort pe brațe
și uneori îngenunchiază în ninsoare

(Flamingo, 1984)

IX

Destul! am locuit nenumărate corpuri –
chiar dacă spiritual ar vrea
o altă metensomatoză,
i-ajungă numai umbra mea

de liniște mi-e dor, deci fără să regret
eu mă retrag senin ca un brahman –
spre ieri, spre astăzi sau spre mâine?
oricum același timp îl măsurăm în van
divin cuvântul viu? tot două margini:
cântec de leagăn și requiem –
oare nu e mai plină de sens
tăcerea de care și zeii se tem?

destul până aici! vedea-vor alții
'nainte sau în urma lor?
cei morți, cei vii, cei nenăscuți
privească haosul cum vor

eu plec – dar până să dispar
mai ascultați-mă în gând,
redați memoriei întocmai
durata clipei care sunt

exaudi: Ave Maria...
tresari din somn, Preanăscătoare!
voi fi eu însumi creatorul
vi-e-ții me-le ur-mă-toa-re

(Dilatarea timpului, 1991)

***

Secol feroce,
rar minte și trează –
misionari de ocazie
proliferează

evoluție – însă
ce fel de bine,
dacă de răul pierdut
le e rușine?

că sunt inegali,
sau deopotrivă?
distruge totul
ființa agresivă

în van auzi coma,
vor sunete acute –
nu ai ce să regreti,
închide ochii și du-te!

(Urania, 1992)

URANIA

Nici despre voi nu se va ști nimic,
puteți sfârși în liniște, oricum –
voi abia pregătiți leagănul unei
alte civilizații, de pe acum
cei încă nenăscuți visează
îndepărtate galaxii,
în lumea voastră morții venerați
sînt singurii prieteni vii

abia dacă vă mai ating
particulele de lumină –
drept mulțumire pentru tot,
ridică-te și te închină
și cât mai repede fii gata
să lași în urma ta un altul,
ci spaima că ai fost, fantoma
pe care-o flutură neantul

(Urania, 1992)